

הישיבה החמש-עשרה של הכנסת השמינית

יום שני, ג' אדר תשל"ד (25 פברואר 1974)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.03

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

— הצעת חבר-הכנסת זלמן שובל; 6. חוק לתיקון חוק החיילים המשוחררים (הוראת שעה), תשל"ד—1974 — הצעת חבר-הכנסת איתן לבני; 7. חוק הגנת השכר (תיקון), תשל"ד—1974 — הצעת חבר-הכנסת יהודה בן-מאיר; 8. חוק נכי רדיפות הנאצים (תיקון להשוואת הגמלאות), תשל"ד—1974 — הצעת חבר-הכנסת אברהם לבנבראון; 9. חוק קביעות בעבודה, תשל"ד—1974 — הצעת חבר-הכנסת אברהם לבנבראון; 10. חוק לתיקון פקודת בזיון בית המשפט, תשל"ד—1974 — הצעת חבר-הכנסת יהודה בן-מאיר.

כן הונח חומר מילואים להצעת חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הגבלת התנועה של כלי רכב), תשל"ד—1974, קריאה ראשונה.

חבר-הכנסת דוד קורן לקח בחזרה את הצעת חוק גנים לאומיים ושמורות טבע (תיקון), תשל"ד—1974, שהונחה על שולחן הכנסת ביום 5 בפברואר 1974.

היו"ר י. ישעיהו:
הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. תחילה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוכר הכנסת נ. לורך:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונח על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974.

לדיון מוקדם: 1. חוק לתיקון דיני עונשין (דרכי ענישה), תשל"ד—1974 — הצעת חבר-הכנסת יורם ארידור; 2. חוק לעידוד נהיגה זהירה, תשל"ד—1974 — הצעת חבר-הכנסת יורם ארידור; 3. חוק בחירות לגופים ציבוריים (תיקון), תשל"ד—1974 — הצעת חבר-הכנסת יורם ארידור; 4. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה, תשל"ד—1974 — הצעת חבר-הכנסת דב זכין; 5. חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 6), תשל"ד—1974.

ב. הצהרת אמונים של חבר-הכנסת ה. שמעוני

אני. וזה נוסח ההצהרה: אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת.

חביב שמעוני (המערך):
מתחייב אני.

היו"ר י. ישעיהו:

אני מאחל לך שכניסתך לכנסת תהיה לברכה ולטובה לך ולכנסת. בשעה טובה.

היו"ר י. ישעיהו:
נשמע עתה הצהרת אמונים של חבר כנסת חדש. בהתאם לסעיף 43 לחוק-יסוד: הכנסת הנני להודיע כי למשרת חבר הכנסת שנתפנתה עם פטירתו של חבר-הכנסת עבדול עזיז וועבי ז"ל, מרשימת המערך (מפ" לגת העבודה הישראלית — מפלגת הפועלים המאוחדת ובלתי-מפלגתיים), יבוא במקומו מר חביב שמעוני. אני מזמין את מר חביב שמעוני לעלות על הבמה, אקרא לפניו את נוסח ההצהרה והוא ישיב: "מתחייב

ג. שאלות ותשובות

1. האם ידיעות אלה נכונות?

2. האם נכון הדבר שפקודות מטה כללי אוסרות על קיומם של אימונים בצורה כל שהיא בשבת?

3. מה הן הפעולות שנעשות על-ידי כבוד השר כדי להבטיח את שמירתן של פקודות המטה הכללי?

4. האם ננקטו צעדים נגד קצינים האחראים להפרת פקודות אלה ולהנהגת אימונים בשבת?

5. האם יורה השר לרמטכ"ל לנקוט את כל הצעדים כדי להבטיח שלא יהיו אימונים בשבת?

היו"ר י. ישעיהו:
אבקש את שר הבטחון להשיב לשאלות.

9. שמירת השבת בצה"ל

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום ו' בשבת תשל"ד (29 בינואר 1974):

לאחרונה הופנו אלי תלונות רבות מחיילים הטוענים שהועסקו באימונים במשך השבת ובמיוחד באימוני שריון.

רצוני לשאול:

ממקום למקום בזמן המועט העומד לרשותם, ללא מדריך, עוזר ומושיע.

אני שואלת איפוא:

מה הם הצעדים שבדעת משרד הבטחון נלקט על מנת שמצבם ההולך ומחמיר של מאות המגויסים ישופר באמצעות מתן כתובת אחת שתדאג לטיפול שוטף ומתמיד בכל אותן הבעיות?

שר-הבטחון מ. דיין:

להלן הצעדים שמטכ"ל/אכ"א נקט כדי לסייע למגויסים:

א. בעוצבות המילואים שובצו קציני תנאי שירות, רובם בעלי הכשרה משפטית, ומתפקידם לתת ייעוץ משפטי למגויסים בעניינים הנובעים משירותם, כגון ביטול עיקולים, תביעות משפטיות ועניינים משפטיים דומים.

ב. במפקדת פרקליט צבאי ראשי הוקם מרכז סעד משפטי העוסק מבחינה משפטית בנושאי הייעוץ ומ' טפל בבעיות מסובכות שאינן מוצאות פתרון באמצעות קציני תנאי השירות הנזכרים. הייעוץ המשפטי הניתן למגויסים תוך כדי שירותם בא כדי למנוע מהם טרחה בעת חופשותיהם.

ג. הוראות חוק הארכת מועדים, תשי"ז—1957, הובאו לידיעת כל קופות-החולים בצירוף בקשה להוציא הנחיות לסניפיהן כי פיגור בתשלום על-ידי מגויסים אינו גורע מזכויות המשפחה לקבל טיפול רפואי.

ד. הוסכם על הסדר עם קופת-חולים של ההסתדרות שלפני תתן קופת חולים טיפול רפואי למשפחת מגויסים שאינו מבוסס תמורת תשלום של 35 לירות לחודש.

ה. ההסדר עם קופת-חולים הובא לידיעת המגויסים באמצעות פירסומים, כלי התקשורת והעתונים.

20. נקיטת אמצעים נגד חיילים שהתפרעו במגרש ספורט

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמזלינו שאלה את שר הבטחון ביום ו' בשבט תשל"ד (29 בינואר 1974):

בעתונות פורסם שבתחרות לכדורגל שהתקיימה ב-12 לינואר 1974 במגרש "הפועל" פתח-תקוה השתתפו בהתפרעות שהיתה במגרש גם חיילים שנשאו אתם נשק. שופט הכדורגל מר פרוכובסקי מסר: "פחדתי יותר מכל מכמה חיילים שהיו במגרש ובידיהם נשק". שופט הקו מר ממן ציין בדין-וחשבונו ששלח להתאחדות לכדורגל: "בסיום המשחק הוכיחי קשות בדרכי לניידת בכל חלקי גופי בידו כעשרים צופים, בהם חייל שנשא 'עוזי' בידו".

נוכח הסכנה הכרוכה בכניסת חיילים למגרשי הספורט עם נשק והתופעות המצערות שהיילים השתתפו בהתפרעויות — רצוני לשאול:

1. האם קיימת הוראה האוסרת על חיילים לשאת אתם נשק בהיותם במגרשי הספורט?

2. אם לא — האם יש בדעת השר להוציא הוראה בנידון?

3. האם ננקטים אמצעים נגד חיילים המתפרעים במגרשי ספורט?

שר-הבטחון מ. דיין:

אף-על-פי שחברת-הכנסת שמעוני לא נאם עדיין אני מרשה לעצמי לברך אותו מקרב לב לחברות בכנסת.

אשר לשאלתה מס' 9, לשאלות 1—5:

הרב הראשי לצה"ל הוציא ביום 11 בפברואר 1974, על דעת הרמטכ"ל, הנחיות מפורטות לגבי עובדות שבת בצה"ל. העתק ההנחיות מצורף בזה.

11. נתונים על נפגעים והפרות הפסקת-אש בחזיתות מצרים וסוריה

חברת-הכנסת י. תמיר שאלה את שר הבטחון ביום ו' בשבט תשל"ד (29 בינואר 1974):

יואיל נא השר להסביר:

1. מה הוא מספר הנפגעים שלנו בחזיתות מצרים וסוריה מאז הפסקת-האש ועד היום?

2. מה המספר המשוער של נפגעים בצד המצרי והסורי כתוצאה מהאש שהושבה?

3. כמה הפרות הפסקת-אש היו מצד האויב בכל אחת מהחזיתות מאז נכנס לתקפו הסכם הפסקת-האש?

4. בכמה מקרים אישרו משקיפי או"ם שההפרות היו מצד צבאות מצרים וסוריה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: עד ה-5 בפברואר 1974 היה מספר נפגעינו: א. בחזית המצרית — 25 הרוגים ו-94 פצועים. מיום זה לא היו שום תקריות בחזית הדרום; ב. בחזית הסורית — 10 הרוגים ו-30 פצועים.

לשאלה 2: אינני יודע.

לשאלה 3: עד ה-5 בפברואר היו 1114 הפרות בחזית המצרית ו-186 בחזית הסורית.

לשאלה 4: ב-225 מקרים (100 בחזית המצרית ו-115 בסורית). יש לזכור בהקשר זה כי משקיפי האו"ם מדווחים רק על תקריות שנראו בנקודות התצפית שלהם.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (הליכוד):

כבוד השר, מה נעשה בהודעות של משקיפי האו"ם לגבי התקריות וגורמיהן, מה התהליך, מה התוצאות?

שר-הבטחון מ. דיין:

כולן מתויקות בתיקים.

16. טיפול בעניינים אזרחיים של מגויסים

חברת-הכנסת ש. אלוני שאלה את שר הבטחון ביום ו' בשבט תשל"ד (29 בינואר 1974):

הגיעו אלי תלונות מפי חיילים רבים המגויסים מאז ה-6 לאוקטובר כי בחופשות הקצרות הניתנות להם אין הם מספיקים לטפל בכל העניינים הקשורים לעסקיהם ולמשפחותיהם, כגון ביטול עיקולים, תביעות משפטיות ותשלומים לקופת-חולים על מנת שתמשיך לטפל בבני המשפחה. בעיות אלה חמורות בעיקר באשר לעצמאים שבין המגויסים, החייבים להתרוצץ

ארבל-אלמולינו מ. דיין :

1. האם הידיעות שהתפרסמו בעתון "דבר", שב- עיקרן הובאו לעיל, נכונות ?
2. אם כן — מה הסיבות להתנהגות רשלנית זו ?
3. מי אחראי לאותו חוסר יעילות ?
4. מה נעשה למניעת הישנותם של מקרים כגון המתואר לעיל ?

שר-הבטחון מ. דיין :

לשאלות 1-3: הסיוור נקבע בתיאום בין קצין הליווי לבין המחלקה ליחסי ציבור של אוניברסיטת תל-אביב שאירגנה את הביקור. הקצין הנזכר היה במקום מספר דקות בלבד לאחר השעה שנקבעה אלא שהקבוצה לא המתינה לו.

לשאלה 4: מקרה בודד זה אינו מלמד על הכלל, מה עוד שהגורמים לו היו טכניים בלבד. דובר צה"ל מטפל בשנה ב-1,200 סוירים, בקירוב, המקיפים כ- 50,000 אורחים מישראל ומחוץ-לארץ.

64. צילומי טלוויזיה בחיותות

הכרת-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום י"א בשבט תשל"ד (3 בפברואר 1974):

במספר עתונים פורסם כי שר הבטחון מאפשר טלוויזיה לצלם באזורי החזית רק בתנאי שהכתבות יעברו ביקורת של נציג דובר צה"ל, ביקורת נוספת לביקורתה של הצנזורה. בין היתר נמסר ב"הארץ" מיום 28 בינואר 1974 כי שר הבטחון התנגד לשידור כתבות טלוויזיוניות בנימוקים שאינם בטחוניים, אלא פוליטיים ("אין לצלם נסיגה חד-צדדית").

ארבל-אלמולינו מ. דיין :

1. האם נכון הדיווח המתואר לעיל ?
2. אם כן — מה הם הקריטריונים המנחים את ביקורתו של נציג צה"ל ?
3. במה שונים קריטריונים אלה מהקריטריונים המנחים את הצנזורה הבטחונית ?
4. האם נכון הוא כי שר הבטחון טילפן ביום 21 בינואר 1974, או בתאריך סמוך לו, אל מנהל הטלוויזיה, או אל איש מוסמך אחר בשירותי השידור, ותבע את הוצאת כל צוותי הטלוויזיה ממערב התעלה ?
5. האם טען שר הבטחון, במלים אלה או אחרות, כי הופר ההסכם שבין הטלוויזיה לבין צה"ל ?
6. האם קיים הסדר כל שהוא, במפורש או בהבנה, בין הטלוויזיה לבין רשויות צה"ל בנושא צילום כתבות ?

7. אם כן — מה עיקרי ההסדר ?

8. האם התנגד דובר צה"ל או נציגו לשידור כתבה של כתב הטלוויזיה נחמן שי אשר על אף ההתנגדויות הוקרנה ביום חמישי, 21 בינואר 1974 ?

9. אם כן — מה היו סיבות התנגדותו של דובר צה"ל לשידור כתבה זו ?

שר-הבטחון מ. דיין :

לשאלות 1-2: התשובה חיובית.

לשאלה 3: התפרעות במקומות ציבוריים, שלא במיתקנים צבאיים, היא עבירה אורחית, ומשטרת ישראל רשאית לנקוט כלפי חיילים אותם אמצעים שהיא נוקטת כלפי אזרחים. בהתפרעויות במקומות ציבוריים שבהן מעורבים בדרך כלל חיילים ואזרחים כאחד נגד קטים צעדים משפטיים עליידי משטרת ישראל. באותם מקרים שלא ננקטו נגד חיילים אמצעים אלה והם מובאים לידיעת הצבא, נוקט הצבא אמצעים משפטיים.

21. חלוקת נטל הגיוס

הכרת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר הבטחון ביום ו' בשבט תשל"ד (29 בינואר 1974):

בעתונות פורסמו מכתבים רבים מאת חיילים המשרתים במילואים על כך שבו בזמן שהם ממשיכים בשירות מאז יום הכיפורים, צעירים רבים בגיל הגיוס טרם גויסו אף אם הם משתייכים ליחידות קרבות.

נוכח העובדה שמצב זה גורם למרירות בקרב החיילים ומשפחותיהם — רצוני לשאול:

1. האם קיימת הקפדה מצד צה"ל להטלת נטל הגיוס על כל החיילים ?

2. האם נבדקו הסיבות שבגללן צעירים רבים חייבי גיוס לא נקראו לשירות מילואים ?

3. אם כן — מה הסיבות לכך ?

4. אם לא — האם בדעת השר להורות שתיערך מיד בדיקה שתחקיף את כל חייבי הגיוס שטרם גויסו במטרה לגייסם לשירות מילואים ועליידי כך להקל את הנטל על המשפחות במילואים זמן ממושך ?

שר-הבטחון מ. דיין :

לשאלות 1-4: הנושא נידון בהרחבה במליאת הכנסת ביום 11 בפברואר 1974 ולא אוכל להוסיף לדברי תשובתי בדיון האמור.

62. מקרה של ליקוי באירגון סיור ברמת-הגולן

הכרת-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום י"א בשבט תשל"ד (3 בפברואר 1974):

בעתון "דבר" מיום 22 בינואר 1974 נתפרסם כי קבוצת פרופסורים אמריקניים, אשר ביקרה בארץ ביזמת משרד החוץ, אמורה היתה להיעזר בקצין ליווי לצורך סיור הלימודים שלה ברמת-הגולן. על-פי האמור בבידעה ביקשה הקבוצה לקיים את הסיור ביום 5 בינואר. דובר צה"ל הודיע כי בשבתות אין מאשר רים סיורים ולפיכך שינו האורחים את תכניתם והסירו נקבע ליום 6 בינואר. נקבע עם דובר צה"ל כי הסיור ייצא מאילת-השחר בשעה 8.00 בבוקר, ולשם כך שילמו מארגני הסיור, כדרישת דובר צה"ל, את דמי הלינה בבית ההארחה באילת-השחר, במגמה שהקצין יהיה במקום במועד.

ב-4 לינואר, כשסנו מארגני הסיור לדובר צה"ל לבידור שם הקצין המלווה, נמסר להם כי מועד בואו נדחה ל-10.30 של יום הסיור (6 בינואר), אך גם בשעה זו לא הגיע קצין הליווי, קבוצת הפרופסורים נתרשמה התרשמות שלילית ביותר מהעדר אירגון זה בצה"ל.

ג' בשבט (26 בינואר 1974), נאמר שבמשך יום השבת הואט קצב הפינני מהגדה המערבית של תעלת סואץ ונעשו רק פעולות הכרחיות.

רצוני לשאול:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. אילו פעולות פינני הן בגדר פיקוח נפש הדוחה את השבת?

3. האין זה נכון שלפי פקודות המטה הכללי מותר לבצע בשבת רק אותן פעולות החיוניות לבטחון השוטף?

4. מי אחראי לחילול השבת שנגרם עקב מיבצע הפינני?

5. האם יורה השר שלא תבוצענה פעולות פינני במשך השבת ושתישמרנה הפקודות שלפיהן מותר לעשות בשבת רק פעולות החיוניות לבטחון השוטף?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1, 4 ו-5: תשובתי לשאלתה מס' 65 של חברה-הכנסת עקיבא נוף עונה גם על שאלותיך.

לשאלות 2-3: בתשובתי לשאלתך מס' 9 צירפתי את ההנחיות המפורטות לגבי עבודות בשבת בצה"ל.

69. התעצמותן הצבאית של מדינות ערביות

חברה-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום י"א בשבט תשל"ד (3 בפברואר 1974):

מדינות הנפט הערביות, ובראשן סעודיה, החלו בחימוש אדיר בזכות עסקות רבות של נפט תמורת נשק שהן עושות עם ארצות אירופה ועם ברית-המועצות.

המודיעין הצבאי האמריקאי מעריך שמצבורי מטוסי קרב חדישים למכביר ונשק אחר הם "מאגר ערבי אנטי-ישראלי".

בקשר להתעצמות זו של סעודיה, כוויית, עיראק, לוב, אלג'יריה ומדינות ערביות אחרות — אבקש לדעת:

1. האם יש הערכה איזה ציוד צבאי מצוי בידי המדינות הללו ואיזה ציוד נרכש עליהן לאחרונה?

2. הנכונה הידיעה שציוד צבאי אדיר ומתוחכם מיועד למדינות הגובלות בישראל?

3. אם כן — מה הוא?

4. מה נעשה עלי-ידי הממשלה להתריע נגד החימוש המאיים הזה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-2: התשובה חיובית.

לשאלה 3: תוספת של טאנקים, טילים, מטוסים וכלי שיט בכמויות גדולות ומסוגים מתקדמים.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחברה-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (הליכוד):

כבוד השר, האם אתה יכול לומר לכנסת מאילו מדינות מקבלות היום מדינות ערב את הציוד הזה?

10. האם כללה הכתבה הנ"ל אלמנטים שאסור היה לגלותם מטעמי בטחון?

11. אם כן — מדוע עברה את ביקורת הצנזורה הבטחונית ללא קיצוץ?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-11: ההסדרים שנעשו עם הטלוויזיה והרדיו באו להקל עליהם את ביצוע תפקידם. בשלב מסוים הפרו הרדיו והטלוויזיה את חלקם בהסדרים אלה והם בוטלו בעקבות זאת.

כיום נוהג דובר צה"ל לגבי הרדיו והטלוויזיה על-פי הנהלים הקיימים לגבי כל אמצעי התקשורת הישראליים האחרים.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחברה-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

מה פירוש "להקל עליהם את ביצוע תפקידם" כא-שר פשוט נמנע מהם למלא את תפקידם?

שר-הבטחון מ. דיין:

אני מבין שזו הערה לשר ולא שאילתה.

65. שמירת השבת בפעולות הפינני

חברה-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום י"א בשבט תשל"ד (3 בפברואר 1974):

מתוך תלונותיהם של חיילים למדתי כי נסיגת צה"ל מתבצעת גם בשבתות.

חיילים דתיים מקבלים הוראות לעשות פעולות של פירוק, נהיגה וחילול שבת אחר, שאינו קשור בלחימה או בפיקוח נפש אלא בנסיגה.

אבקש לדעת:

1. האם נעשית נסיגת חיילי צה"ל גם בשבתות?
2. האם ניתנות הוראות לחיילי צה"ל לעשות פעולות הקשורות בנסיגה שיש בהן חילול שבת?
3. האם יש פיקוח נפש המחייב קיום פעולות אלה גם בשבת?
4. אם לא — מה מחייב קיומן ביום השבתון הל-אומי?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-4: הרמטכ"ל מודיעני שפרט לפעולות הכרחיות לכוחות לא בוצע פינני בשבתות.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחברה-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

מדוע לא נעשה חיפוש גוויות בשבת?

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני יודע.

67. שמירת השבת בפעולות הפינני

חברה-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"א בשבט תשל"ד (3 בפברואר 1974):

בידיעה ששודרה בשידורי ישראל במוצאי שבת,

לשאלות 2-4: התשובה שלילית.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחברת הכנסת גוף.

עקיבא גוף (הליכוד):

האם דבקה הממשלה בעמדתה נגד הקמת מדינה ערבית נוספת מערבה לירדן?

שר-הבטחון מ. דיין:

שאלה זו תפנה, בבקשה, לראש הממשלה.

119. סדרי גיוס לשירות צבאי ושיחרור

לחברת הכנסת ע. גוף שאל את שר הבטחון ביום י"ג בשבט תשל"ד (5 בפברואר 1974):

סופר "ידיעות אחרונות", מר ברוך נאדל, מביא בכתבתו מיום 31 בינואר 1974 מכתב של חייל משוחרר, בעל פרופיל 89, שבמלחמת ששת הימים ולאחריה שירת ביחידת צנחנים, והוא מבקש לשרת עכשיו שירות קרבי, אך שלטונות צה"ל אינם נענים לבקשתו ואינם משחררים אותו מחיל קשישים. סופר "ידיעות אחרונות" מציין כי זה הוא מכתב אחד מני רבים המגיעים אליו, בהם מתלוננים אזרחים וחיילים על שאין משתמשים בהם בתפקידים קרביים. מאידך גיסא מצויינים באותה כתבה מכתבים של אנשי שירותים המתלוננים על היותם מחויילים זה ארבעה חודשים בקווי החזית בעוד שעסקיהם נהרסים ומשפחותיהם סובלות.

אבקש לדעת:

1. האם עשה אגף כוח-האדם שבצה"ל כל מאמץ כדי להחליף חיילים אשר משרתים זה ארבעה חודשים בחזית ואפשר להחליפם באחרים שטרם חויילו או שחויילו לתפקידים בעורף?

2. האם בין אלה המשרתים תקופה ארוכה בחזית אין חיילים שתפקידם ניתן להקניה מהירה למגויסים חדשים?

3. אם יש כאלה — מדוע אין נעשים החילופים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-3: הסברתי את הנושא בפרוטרוט בדיון במליאת הכנסת ביום 11 בפברואר 1974.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחברת הכנסת גוף.

עקיבא גוף (הליכוד):

מה הסיבה לכך שחיילים קרביים החוזרים מאזורי הנסיגה אינם משתחררים מיד אלא מוחזקים עוד מספר שבועות ומועסקים בפעולות אפסנאות במרכז הארץ?

שר-הבטחון מ. דיין:

העובדה שיוצאים מהקו אין פירושה שאין צורך בחיילים בקוים או שאינם צריכים לעבור אימונים מסויימים.

עקיבא גוף (הליכוד):

השאלה היתה בקשר לאפסנאות.

היו"ר י. ישעיהו:

יש אפשרות לשאול רק שאלה נוספת אחת. אין ויכוח.

שר-הבטחון מ. דיין:

בעל-פה, בתשובה לשאלתה נוספת, אני יכול לעשות זאת. אני מציע שתגיש שאלתה בכתב. אז אאסוף את החומר ואשיב עליי.

111. הספקת ביגוד חרפי לחיילי צה"ל בחזית הצפון

לחברת הכנסת ה. גרוסמן שאלה את שר הבטחון ביום י"ג בשבט תשל"ד (5 בפברואר 1974):

חיילים רבים המשרתים בצפון מספרים על מחסור בבגדים חמים, הקרויים "דובונים" בשביל חיילים המשרתים שם במזג-אוויר סוער, קר ומושלג ובטמפרטורה שמתחת לאפס. לעומת זאת מסופר כי "דובונים" אלה ניתן לרכוש בחנויות בעד 130 לירות באופן חפשי, ואמנם יש חיילים, שידם משגת לכך, העושים כן. ידיעות מעין אלו התפרסמו גם בעתונים רבים, ביניהם "על המשמר" מ-30 בינואר 1974.

אבקש לדעת:

א. האם נבדקו על-ידי משרדך ועל-ידי רשויות צה"ל ידיעות אלו?

ב. אם נבדקו — האם הן נכונות?

ג. אם הן נכונות — מה בדעת משרדך לעשות כדי לתקן מעוות זה מיד, כל עוד שורר עדיין הקור בצפון?

שר-הבטחון מ. דיין:

אני מפנה את תשומת-לבך לסעיף ג' בהודעת דובר צה"ל שפורסמה ביום 30 בינואר 1974 ולדברי במליאת הכנסת ביום 11 בפברואר 1974, בתשובה לה צעתך לסדר-היום.

העתק דברי דובר צה"ל מצורף בזה.

118. שיחות על עתיד יהודה ושומרון

לחברת הכנסת ע. גוף שאל את שר הבטחון ביום י"ג בשבט תשל"ג (5 בפברואר 1974):

ב"מעריב" מיום 1 בפברואר 1974 נמסר כי שני נכבדים משכם, חיכמת אל-מסרי, לשעבר יושב-ראש הפארלאמנט הירדני, ועבדול-אוף פארס, אף הוא חבר לשעבר בבית-הנבחרים הירדני, יצאו לרבת-עמון, בדרכם לביירות, כדי לקיים שיחות עם גופים פוליטיים ערביים על עתיד יהודה ושומרון, ועל שאלת ייצוג הפלשתינאים בוועידת ז'נבה.

אבקש לדעת:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן — האם קויימו שיחות בנושאים מדיניים בין שניים אלה לבין רשויות, או אישים, ישראלים מוסמכים, ערב צאתם של השניים?

3. האם נתבקשו שניים אלה, בדרך כל שהיא, להעביר פניה, מידע או חוות-דעת לאישים בעלי סמכות מעבר לגבול?

4. האם ידוע לשר על התגבשות מנהיגות כללית מוסמכת בקרב ערביי יהודה ושומרון?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: הידיעה על יציאתם של שני האישים מאזור יהודה ושומרון נכונה. יתר הפרטים בידיעה המצוטטת אינם ידועים לי.

שרי-הבטחון מ. דיין :

על שאלה נוספת אין שאלה נוספת.

136. ידיעה בדבר התארגנות איגודים מקצועיים ביהודה ובשומרון

חברת-הכנסת מ. פעיל שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בשבט תשל"ד (7 בפברואר 1974) :

בעתון "על המשמר" מיום 20 בינואר 1974 פורסמה ידיעה שלפיה דחה הממשל הצבאי מספר ימים קודם לכן את בקשתם של ראשי האיגודים המקצועיים בגדה מזרחית כינוס בענייני פועלים.

מאחר שלא ידוע לי על כל פעילות בטחונית עוריינת של האיגודים המקצועיים בשטחים המוחזקים, הנני מבקש לדעת :

א. האם אין האינטרס המדיני של ישראל צריך לעודד את התארגנות האיגודים המקצועיים הערביים בשטחים המוחזקים ?

ב. מה הן הסיבות הקונקרטיות שהביאו את הממשל הצבאי לא לאשר את קיום הכנס הנ"ל ?

שרי-הבטחון מ. דיין :

לממשל הצבאי לא הוגשה שום בקשה לקיים כינוס האיגודים המקצועיים ביהודה ובשומרון וממילא לא דחה הממשל בקשה כזו.

138. ארוחות על חשבון הציבור

חברת-הכנסת א. אפרת שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בשבט תשל"ד (7 בפברואר 1974) :

במאמר שהתפרסם ב"דבר" מ'1 בפברואר שנה זו תחת הכותרת "הזדמנות אחרונה למעריך" נכלל הקטע דלהלן : "לפני שבועות אחדים חתמו קבלנים עם נציגי משרד הבטחון חוזה על עבודה בטחונית מסויימת באזור מסויים הקרוב לחזית. לציון החתימה התכנסו באחד מבתי-המלון עשרים איש — מהקבלנים ומאנשי משרד הבטחון — ונערכה סעודה בסכום של 2,000 לירות. מה יכול אדם לזלול ב-100 לירות בארוחת ערב אחת לא ברור לי. אבל מה חשבה העובדת שהגיישה להם את המאכלים והמשקאות יכול אני לתאר לי : שתי משכורות חודשיות שלה (עם שעות נוספות) בולילה אחת. מי ישלם סעודה זו ? וכי הקבלנים יחסכו אותה מפיהם ? ישלמו משלמי המסים. משהו גם תשלם מגישה זו כאשר ינכו לה מס הכנסה."

אבקש לדעת :

1. האם מוכן השר להורות לבדוק את אמיתות הסיפור הזה ?

2. האם מוכן השר לדאוג לכך שעובדי משרדו לא יחזרו על נוהגים מסוג זה ?

3. האם מוכן השר להבטיח שהעובדים ייקראו לאחריות על עריכת מסיבות מסוג זה ?

שרי-הבטחון מ. דיין :

מנכ"ל משרד הבטחון מודיעני :

הארוחה הנזכרת בכתבה התקיימה בבית ההארוחה של קיבוץ "הגושרים", מקום בו התגוררו הפועלים והנהגים של חברת "אשטרום" שעסקו בהקמת מבנים טרומיים ברמת-הגולן.

הארוחה הנזכרת נערכה לציון סיום עבודה דחופה שבוצעה בגבול הצפוני כתנאים קשים. בארוחה השתתפו 25 איש, ביניהם רק 3 עובדי משרד הבטחון שאף הם נטלו חלק בביצוע העבודה.

הוריתי לעובדי המשרד להימנע בעתיד מלהשתתף בארוחות המשולמות על-ידי קבלנים בכל נסיבות שהן.

142. פרטים על הפרות הפסקת-האש מצד הסורים

חברת-הכנסת נ. האוזנר שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בשבט תשל"ד (7 בפברואר 1974) :

נוכח ההפרות של הפסקת-האש מצד הסורים רצוני לשאול :

1. כמה פעמים הפרו הסורים את הפסקת-האש מאז כניסתה לתקפה ?

2. כמה פעמים הופעל נשק כבד על-ידי הסורים בהפרות אלה ?

3. מה הוא מספר חיילי צה"ל שנהרגו ונפצעו בחזית זו עקב הפרות הסורים ?

שרי-הבטחון מ. דיין :

לשאלה 1 : עד ה-16 בפברואר הפרו הסורים את הפסקת-האש 208 פעמים.

לשאלה 2 : ב-118 פעמים.

לשאלה 3 : עד ה-16 בפברואר נהרגו 11 חיילים ושוטר אחד ונפצעו 39.

144. מתן רשות לנשים לבקר ביחידות צה"ל כמריצות

חברת-הכנסת מ. פרידמן שאלה את שר הבטחון ביום ט"ו בשבט תשל"ד (7 בפברואר 1974) :

מידעיה אישית ידוע לי כי נשים אינן רשאיות לבקר ביחידות צה"ל המגויסות מאז המלחמה כמריצות או כמסבירות, עבוד שגורים אשר אין להם כל הכשרה צבאית וכן גברים שמצב בריאותם פוטר אותם משירות צבאי אכן נשלחים ליחידות הן כמריצות והן כמסבירים.

אבקש לדעת :

א. האם יש סיבה סבירה להפרדה זו בין גברים לנשים או האם זאת סתם הפליה ?

ב. אם אין סיבה סבירה להפרדה זו — האם מתכוון השר לשנות את ההוראה ?

שרי-הבטחון מ. דיין :

א-ב. לא קיימת הגבלה על הפעלת נשים כמריצות או כמסבירות, וקצין חינוך ראשי שולח מריצות מתנדבות ליחידות צה"ל השונות.

קיימות הגבלות בטחון על הפעלת נשים בקווים הקדמיים והגבלות אלו נשמרות.

145. הסיבה לאי-העברת משרדו הראשי של דובר צה"ל מתל-אביב לירושלים

חברת-הכנסת מ. פרוש שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בשבט תשל"ד (7 בפברואר 1974) :

משרדו הראשי של דובר צה"ל נמצא בתל-אביב. כל הידיעות החשובות הקשורות לצה"ל ולכל נושאי

לאור הידיעות החדשות העומדות בסתירה לעמדה זו, כפי הנראה, רצוני לשאול:

א. האם עומד כבוד השר לבקר בארצות-הברית בשבועות הקרובים?

ב. אם כן — האם כוונת השר להיפגש עם שר החוץ האמריקאי לשם דיון בהסדר להפרדת כוחות בין ישראל לסוריה?

ג. האם מתנהל כבר עתה משא-ומתן עקיף בין ישראל לסוריה בתיווך ארצות-הברית ומצרים לשם בדיקת רעיונות לגבי הסדר הפרדת כוחות כאמור?

ד. האם נסוגה ממשלת ישראל מהחלטתה שלא לקיים מגעים עם ממשלת סוריה בטרם תימסר רשימת השבויים הישראליים הנמצאים שם?

שר-הבטחון מ. דיין:
לשאלה א: ביום 17 ביולי 1973 נקבע שאופיע ביום 2 במאוס 1974 בוועידת מילווה הפיתוח במיאמי שבפלורידה.

לשאלה ב: התשובה שלילית.
לשאלות ג-ד: לא אוכל להוסיף להודעת שר החוץ בשם הממשלה במליאת הכנסת ביום 13 בפברואר 1974.

175-176. דרישה לשחרר שני אנשים שנעצרו על-ידי שלטונות הבטחון

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום י"ט בשבט תשל"ד (11 בפברואר 1974):

ב-5 בינואר 1974, באמצע הלילה, עצרו אנשי הבטחון את בסאם עבדול רואק עמירה מבית אביו בנאבלוס, לאחר עריכת חיפוש מדויק שלא העלה דבר. העצור, כבן 20, עובד עם אביו בסחר ירקות ופירות.

מאז המעצר שואלים הוריו של בסאם הנ"ל ומבקשים אינפורמציה מהשלטונות על גורל בנם אך ללא מענה. ביקשו להעביר לו בגדי חורף אך נתקלו בסירוב. עד כה לא ידוע להם היכן מצוי בנם ומה עלה בגורלו.

הורי העצור מודאגים ומבקשים לדעת מה מצבו של הבן.

גם פרקליטתו, עורכת-הדין פליציה לנגר, ביקשה כמה פעמים מהשלטונות המוסמכים לראות את מרשה אך עד היום, 5 בפברואר 1974, לא עלה הדבר בידה.

הנני מבקש לדעת:

1. מה סיבת מעצרו של בסאם עבדול רואק עמירה?

2. היכן הוא עצור?

3. מדוע מעלימים השלטונות ממשפחת העצור הנ"ל את מקום הימצאו ואין מאפשרים להם להת-ראות אותו אחרי חודש ימים של מעצר?

4. מדוע אין נענים השלטונות לבקשת עורכת-הדין פליציה לנגר להיפגש עם מרשה ואין מאפשרים לה לראות אותו אף-על-פי שעבר למעלה מחודש ימים מאז מעצרו?

5. האם מוכן כבוד השר לבדוק את מקרה מע-

הבטחון של המדינה נמסרות בתל-אביב ולא בירושלים. כתוצאה מכך מתרכזים רוב עתונאי החוץ בתל-אביב ומשם הם מעבירים את הידיעות לעתונות בר-חבי העולם. תל-אביב מצוינת איפוא כמקור הידיעה וחלקה של בירתנו ירושלים נמצא מקופה.

אבקש לדעת:

1. האם אין הדבר גורם נזק מדיני לזכויותינו ולריבונותנו על ירושלים על כל חלקיה?

2. האם מוכן כבוד השר לנקוט את הצעדים הדרושים כדי להעביר את משרדו הראשי של דובר צה"ל לירושלים וכדי שהודעותיו לעתונאים תימסרנה בירושלים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-2: לא. דובר צה"ל הוא חלק מן המטה הכללי ואי-אפשר להרזיקו ממנו גיאוגרפית.

167. ידיעה בדבר הפרדת הכוחות בין ישראל לסוריה
חבר-הכנסת א. אולמרט שאל את שר הבטחון ביום י"ח בשבט תשל"ד (10 בפברואר 1974):

עתון "הארץ" מיום ג', 5 בפברואר 1974, מוסר כי קיימת תכנית ישראלית להפרדת כוחות עם סוריה. תכנית זו, שפרטיה עובדו במטה הכללי, כוללת נסיגה ישראלית אל מעבר לקו הסגול, שהיה קו הגבול לפני מלחמת יום הכיפורים.

אבקש לדעת:

א. האם קיימת תכנית ישראלית להפרדת כוחות עם סוריה?

ב. אם כן — מה הם פרטי התכנית?

ג. האם פרטי התכנית אושרו על-ידי הממשלה?

ד. אם כן — האם תכנית זו הועברה כבר לידיעת גורם זר כל שהוא?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות א-ד: הידיעה אינה נכונה.

168. מגעים בעניין הפרדת הכוחות בין ישראל לסוריה

חבר-הכנסת א. אולמרט שאל את שר הבטחון ביום י"ח בשבט תשל"ד (10 בפברואר 1974):

העתון "הארץ" מיום ג', 5 בפברואר 1974, מוסר על נסיעתו הצפויה של שר הבטחון לארצות-הברית לפגישה עם ד"ר הנרי קסינג'ר לשם דיון על הסכם הפרדת כוחות בין ישראל לסוריה. ידיעה זו מופיעה גם בעתון "ידיעות אחרונות" מ-6 בפברואר 1974.

בימים האחרונים הופיעו ידיעות רבות בעתונות הישראלית והבין-לאומית על מגעים עקיפים בין ישראל וסוריה, בתיווך ארצות-הברית ומצרים, לשם השגת הסכם להפרדת כוחות.

כזכור החליטה הממשלה בישיבתה מיום 25 לי-נואר 1974 כי לא ייתכן שום מגע עם סוריה בטרם יימסרו שמות השבויים הנמצאים בסוריה ובטרם יבקר אלם נציגי הצלב האדום. עמדה חדיש-שמעית בנושא זה חזרה בהודעות רבות של דוברי הממשלה הכירים.

באמצע חודש דצמבר 1973 זרק חייל צה"ל רימון בחברון לעבר אזרחים עובדים ושבבים וכתוצאה מכך נפצעו שמונה תושבים. החייל נעצר על-ידי התושבים ונמסר לשלטונות.

בעקבות תקרית זו הזמין המושל הצבאי אליו כמה מנכבדי העיר והתרה בהם על כך שתושבי חברון עוצרים רק חייל שזורק רימון אך אינם עוצרים אנשים אחרים.

אבקש לדעת:

1. מה הן העובדות הידועות לו אודות המקרה הנ"ל?

2. מה שם החייל והאם היתה חקירה? אם כן — מה היה ענינו?

3. האם הועמד החייל לדין? אם כן — מה היה ענינו?

4. מדוע מצא המושל הצבאי לנכון להתרות בנציגי הציבור של תושבי חברון על כך שעצרו את החייל שזרק את הרימון?

שר-הבטחון מ. דיין:

בעקבות חקירתה של משטרת ישראל והמשטרה הצבאית נתברר שהרימון נזרק על-ידי תושב מקומי ולא על ידי החייל.

220. השתתפות נציגי משרד הבטחון בסעודה

מפוארת לרגל חתימת חוזה עם קבלנים

חבר-הכנסת מ. פעיל שאל את שר הבטחון ביום כ' בשבט תשל"ד (12 בפברואר 1974):

"בדבר" מיום 1 בפברואר 1974 קראתי בכתבו של אריה אבנרי שלא מכבר חתמו קבלנים עם נציגי משרד הבטחון חוזה על עבודה בטחונית מסוימת באזור קרוב לחזית. עם חתימת החוזה התכנסו באחד מבתי המלון עשרים איש, קבלנים ואנשי משרד הבטחון, ונערכה ארוחת ערב מפוארת שעלתה 2,000 לירות או 100 לירות ליחיד.

אבקש לדעת:

1. האם הפרטים הנ"ל נכונים?

2. מי שילם את הארוחה בבית-המלון?

3. בהנחה שהארוחה שולמה על-ידי הקבלנים — האם אין שר הבטחון סבור כי השתתפות נציגי משרד הבטחון בסעודה כזאת, ובימים אלה, יש בה משום טעם לפגם הן מבחינת המוראל הציבורי והן מבחינת האפ-שרות של השפעה מצד הקבלנים על נציגי משרד הבטחון העומדים במשאיומתן עם הקבלנים?

4. מה בדעתו של שר הבטחון לעשות כדי לשים קץ לנוהל פסול זה של השתתפות נציגי בארונות מסוג זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

תשובתי לשאלתה מס' 138 של חבר-הכנסת אהרן אפרת עונה גם על שאלותיך.

242. ידיעה בדבר הדלפת מידע צבאי של ישראל

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בשבט תשל"ד (19 בפברואר 1974):

צרו של בסאם עבדול-רוזאק עמירה מנאבלוס ולהורות על שיחרורו אם אין הוכחות שהוא עבר עבירה?

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום י"ט בשבט תשל"ד (11 בפברואר 1974):

ב-5 בינואר 1974 הופיעו חיילים ושוטרים בביתו של ווג'די סובחי קמחאווי באמצע הלילה ועצרו אותו לאחר חיפוש מדוקדק בבית. מאז לא ידוע מקום הימצאו של הנ"ל למרות הפניות של הוריו ואשתו. משפחתו מודאגת ומבקשת לדעת מה מצבו.

גם פרקליטתו של הנ"ל, עורכת-הדין פליציה לנגר, לא הורשתה להתראות עם מרשה עד עצם היום הזה, 7 בפברואר 1974, למרות פניותיה הרבות.

אבקש לדעת:

1. מה סיבת מעצרו של ווג'די סובחי קמחאווי?

2. היכן הוא עצור?

3. מדוע מעלימים השלטונות את מקום הימצאו ואין מאפשרים למשפחת העצור להתראות עמו?

4. מדוע אין נענים השלטונות לבקשת עורכת-הדין פליציה לנגר להיפגש עם מרשה ואין מאפשרים לה לראותו אף-על-פי שעבר למעלה מחודש ימים מאז מעצרו?

5. האם מוכן כבוד השר לבדוק את מקרה מעצרו של ווג'די קמחאווי מנאבלוס ולהורות על שיחרורו אם אין שום הוכחות שהוא עבר עבירה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1—3: מברק התשובה ששלח האלוף שלמה גזית אליך עונה על שאלותיך.

לשאלה 4: נמסר לי שאין מונעים ביקור.

לשאלה 5: אם החקירה תעלה בסיימה שאין יסוד לחשדות המועלים נגד האנשים, ישוחררו.

181. נתונים על נפגעים בתקריות בחזיתות מאז הפסקת-האש

חבר-הכנסת א. אולמרט שאל את שר הבטחון ביום כ' בשבט תשל"ד (12 בפברואר 1974):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה היה המספר הכולל של תקריות אש בחזית המצרית מאז הפסקת-האש ב-24 לאוקטובר 1973?

2. מה היה מספר הנפגעים הישראליים, פצועים והרוגים, בחזית זו, החל מה-24 לאוקטובר 1973?

3. מה היה מספר תקריות האש בחזית הצפונית מאז הפסקת-האש ב-24 לאוקטובר 1973?

4. מה היה מספר הנפגעים הישראליים, פצועים והרוגים, בחזית זו, החל מ-24 לאוקטובר 1973?

שר-הבטחון מ. דיין:

תשובתי לשאלות 1 ו-11 142 של חבר-הכנסת יוסף תמיר וגדעון האוזנר עונות גם על שאלותיך.

219. פעולת השלטונות במקרה של השלת רימון בחברון

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום כ' בשבט תשל"ד (12 בפברואר 1974):

בעניין רכישת איגרות מלווה מרצון על-ידי המשרתים בצבא הקבע.

256. דברי שר הבטחון בעניין תנאי הסכם עם סוריה

הכרה הכנסת א. אולמרט שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בשבט תשל"ד (19 בפברואר 1974):

עתון "הארץ" מיום ו', 15 בפברואר 1974, מצטט מדברי שר הבטחון בהרצאתו לפני סטודנטים באוניברסיטה ברא"ל. בין יתר הדברים נמסר שהשר אמר כי הסורים לא יעשו אתנו שלום אפילו יעמדו במבואות חיפה, וכי המחיר שנשלם לא יהיה במסגרת הסכם שלום, אולם אנו "מוכנים לשלמו".

אבקש לדעת:

א. האם אמר כבוד השר דברים אלה בהרצאתו באוניברסיטה ברא"ל?

ב. האם עמדת ממשלת ישראל היא כי גם ללא הסכם שלום על ישראל לשלם מחיר לסורים, כדברי השר?

ג. אם כן — מה הוא המחיר?

ד. מה הם התנאים שבהם תהיה ישראל מוכנה לשלם מחיר זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

א—ד. אין לי מה להוסיף לנאמר בנאומי הנ"ל.

280. ציון שם האם בפירסום שמות חללי המלחמה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזילנו שאלה את שר הבטחון ביום כ"ז בשבט תשל"ד (19 בפברואר 1974):

מועצת הפועלות פנתה בתביעה שבפירסום שמות חללי צה"ל שנפלו מאז מלחמת יום הכיפורים יפורסם גם שם האם בנוסף לשם האב.

בהתחשב בכך שבפירסום שם האם יש הערכה לאם ששכלה בן — רצוני לשאול את כבודו:

האם ניתנה הוראה לכלול את שם האם בפרטים שיתפרסמו על חללי המלחמה?

שר-הבטחון מ. דיין:
התשובה חיובית.

282. דברי שר הבטחון על תנאי הסכם עם סוריה

הכרה הכנסת מ. פעיל שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בשבט תשל"ד (19 בפברואר 1974):

בהרצאה לפני סטודנטים באוניברסיטה ברא"ל אמר שר הבטחון: "אם רצוננו לשבת ברמת-הגולן, ואני סבור שאנחנו צריכים לעשות זאת, עלינו לדעת שיש לכך מחיר". בהמשך הכתבה נאמר: "...מר דיין אמר כי הסורים לא יעשו אתנו שלום אפילו יעמדו במבואות חיפה, וכי המחיר שנשלם לא יהיה במסגרת הסכם שלום, אולם אנו מוכנים לשלמו" (ציטוט מע"תון "הארץ", 15 בפברואר 1974).

אבקש לדעת:

א. מה המחיר שצריכה ממשלת ישראל לשלם בעד המשך ההחזקה ברמת-הגולן?

ב. מה צריכה להיות עמדת ממשלת ישראל אם

העתונאי היהודי הבריטי ג'ון קמחי מסר כי ייתכן שהדלפה בפנטאגון היא שסיפקה לסובייטים מידע מפורט על מצב הכוננות הצבאית של ישראל, מידע אשר הסובייטים ניצלו אותו בספקם נשק למצרים ולסורים לקראת מלחמת יום הכיפורים.

הוא טוען שלרשות הרוסים היה מידע מושלם על הלך המחשבות בפיקוד העליון הישראלי ועל התיכנון הצבאי הישראלי ביחס למלחמה אפשרית.

אבקש לדעת:

האם נכונה ידיעה זו?

שר-הבטחון מ. דיין:
אינני יודע.

252. ציון שם האם בפירסום שמות הנופלים במלחמה

חברת-הכנסת ש. אלוגי שאלה את שר הבטחון ביום כ"ז בשבט תשל"ד (19 בפברואר 1974):

השלישות הראשית בצה"ל פנתה אל המשפחות השכולות בבקשה לקבל אישור לפירסום שמות יקיריהן שנפלו במלחמת יום הכיפורים. בהתאם לפנייה יופיעו בפירסום הפרטים הבאים: דרגה, שם משפחה, שם פרטי, שם האב ומקום הישוב. משפחות רבות הביעו תרעומת על כך ששם האב לא יופיע בפירסום. יש להניח כי ידוע לשר שללא אם אין ילדים וגם אין חיילים וגם אין חללים. על-פי חוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה—1965, סעיף 2(א), (2), ובהתאם לתקנה (2) לתקנות מרשם האוכלוסין (רישומים בתעודת זהות), תשל"ה—1970, מופיעים הן במרשם האוכלוסין והן בתעודת הזהות שמות ההורים ולא רק שם האב.

אבקש איפוא לדעת:

א. מדוע מתעלם הפירסום כליל משמה של אם החייל?

ב. מדוע לא יורה השר ששם האב יופיע בצד שם האב בפירסום הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

א—ב. שם האב יופיע בפירסום שמות החללים ליד שם האב.

253. רכישת מלווה מרצון על-ידי חיילים בשירות קבע

הכרה הכנסת א. אולמרט שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בשבט תשל"ד (19 בפברואר 1974):

הובא לידיעתי כי בעקבות פניית שר האוצר הורה שר הבטחון לצה"ל לנכות ממשכורתם של חיילים בשירות קבע מלווה מרצון. הניכוי יבוצע לשיעורין מהמשכורת החודשית המשתלמת למשרתים שירות קבע בצה"ל מבלי לשאול לרצונם.

אבקש לדעת:

1. האם אמנם הורה שר הבטחון לבצע ניכוי זה של מלווה מרצון ממשכורתם של חיילי הקבע בצה"ל?

2. אם כן — על יסוד איזו זכות משפטית או אחרת מבוצע הניכוי הזה?

שר-הבטחון מ. דיין:
לשאלות 1—2: הנני מצרף בזה פנייתי לרמטכ"ל

— שאילתות ותשובות (פעיל, דיין, זיידל, פרידמן, ורהפטיג); הצעה לסדר-היום (ישעיהו, ג. כהן) —

שר-הבטחון מ. דיין :

לשאלות 1—2: סדרי פירסום שמות הנופלים נקבעו על-ידי המטה הכללי בתיאום עם המועצה הציבורית לענייני הנצחה.

260. נוסח החלטת מועצת הרבנות הראשית בעניין "מיהו יהודי"

חברת-הכנסת מ. פרידמן שאלה את שר הדתות ביום כ"ז בשבט תשל"ד (19 בפברואר 1974):

בעתון "דבר" מיום 11 בפברואר 1974 נתפרסם נוסח החלטת מועצת הרבנות הראשית בעניין "מיהו יהודי". בפסקה ב' להחלטה נאמר: "מועצת הרבנות הראשית לישראל פונה בקריאה גדולה לממשלת ישראל ולחברי הכנסת לשמור על ייחוסו וטהרתו וקדושתו של העם היהודי".

שאלותי הן:

א. האם אין השר רואה משום גזענות בביטוי זה שבו מדובר על שמירת טהרתו של העם היהודי?

ב. האם מתכוון השר לרסן לשון גזענית זו המופיעה בהחלטת מועצת הרבנות הנ"ל?

ג. האם רואה השר ריסון זה כדבר רצוי?

ד. האם מוכן השר בשם חברי הכנסת והממשלה לעדכן את מועצת הרבנות הראשית על נושא טהרת העם ותוצאות השקפות גזעניות כאלה בדורות האחרונים?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

ברשות היושב-ראש, תשובה לשאילתה של חברת הכנסת מרשה פרידמן.

הרעיון שהמושג "עם טהור" הוא ביטוי גזעני הוא דבר הבל. עצם אפשרות הגיור מוכיחה שאין לכך כל דמיון ל"טהרת הגזע".

ד. הצעה לסדר-היום

שביתת הרעב של שלושת פעילי העלייה במוסקבה — רובין, אשבל וגאלאצקי

אומית שמגלה ממשלת ישראל, או מה שנשאר עוד ממנה, כלפי בטחונה של מדינת ישראל — מועלה פה לסדר-היום נושא שקשור בחוסר האחידות הלאומית שמגלה היום ממשלת ישראל כלפי בטחונה של עם ישראל. זה סמלי, שכן בטחון המדינה ובטחון העם — זו חזית אחת. כשמשוה נפגע באחת, נפגעת גם השנייה.

מה שלא דווקא סמלי אלא ממשי מאוד הוא העובד דה שהאויב שלנו, גם של המדינה וגם של יהדות בריית-המועצות, הוא היום אחד: בריית-המועצות. וגם המתווך הידידותי, כביכול, שתימרן ומבקש לתמרן אותנו לנסיגה בשתי חזיתות אלה הוא אחד: האדון קסינג'ר.

אם היה משהו מרענן ומשיב רוח באווירה של המדינה בימים האחרונים, אווירה של בוסיסם צר וכיתות, של יללול ברגשות הציבור, כגון הכרזתה את מול של ראש ממשלת ישראל לאמור שממשלת ליכוד לאומי היום היא אסון לאומי; אם יש משהו מרענן, זוהי התזכורת שנעשית לממשלת ישראל בנושא מיהו יהודי, ומהי ארץ-ישראל, לגבי כך שיש ברוך-השם

ממשלת סוריה תביע נכונות לחתום עם ישראל על הסכם שלום וכן תסכים לפירושים מקיפים בחבל הבשן תמורת החזרת רוב רובה של רמת-הגולן?

ג. מה עדיף בעיני שר הבטחון הנכבד — החזקת רמת-הגולן בלי הסכם שלום עם סוריה או הסכם שלום בלי רמת-הגולן?

שר-הבטחון מ. דיין:

א—ג. אין לי מה להוסיף למה שאמרתי בהצאתי הנ"ל.

מאיר פעיל (מוקד):

שאלה נוספת: בכל אופן, מה המחיר שלא נאמר?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא נאמר?

מאיר פעיל (מוקד):

לא נאמר.

שר-הבטחון מ. דיין:

כשאני אומר שאין לי מה להוסיף — פירוש הדבר שאינני רוצה להוסיף למה שאמרתי.

269. סדרי פירסום שמות הנופלים במלחמה

חברת-הכנסת ה. זיידל שאל את שר הבטחון ביום ל' בשבט תשל"ד (22 בפברואר 1974):

אבקש לדעת:

1. מה הן הסיבות להתנגדות משרד הבטחון לפירסום שמות חללי מלחמת יום הכיפורים בעתונות?

2. האם מוכן משרד הבטחון להסיר התנגדותו לכך בהתחשב ברצון הורים שכולים?

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון בהצעה לסדר-היום שהיושב-ראש והסגנים הכירו בדחיפותה: שבייתת הרעב של שלושת פעילי העלייה במוסקבה — רובין, אשבל וגאלאצקי — הצעת חברת-הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לחברת-הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, עד כמה דחוף הנושא שאני מבקשת בשם סיעתי להעלות היום לדיון — שביתת הרעב של שלושת פעילי העלייה במוסקבה: אשבל, רובין וגאלאצקי, שהיום זה כבר היום ה-11 לשביתתם, והם נחלשים והולכים — תוכיח הידיעה שהתפרסמה היום על ארבעה משישה פעילים בקי-שינוב: לוינון, שוורצמן, בנדרסקי ואברמוביץ, שנעצרו ביום ו' האחרון על שפתחו בשביתת-רעב גם הם כמחאה על סירוב השלטונות לתת להם לצאת, נעצרו ונשלחו למקום בלתי-ידוע.

נושא יהדות בריית-המועצות הועלה לא אחת על-ידי חברי לסיעה, ואולי זה רק סמלי שבשעה שאנו נמצאים היום במשבר חמור בגלל חוסר האחידות הל-

את יהדות העולם, אירגנו הפגנות ופועלות מחאה. שרי ישראל הצהירו הצהרות חגיגיות מעל בימת הכנסת שלא נשקט ולא נירגע עד שכל יהודי הרוצה בכך יעלה לישראל. מה קרה עכשיו שחלה הפוגה, ששבנו ושקטנו והשקטנו? איפה ההפגנות? איפה מלחמת התמיד, יום ולילה? האם שלושת המיליונים כבר פה, אדוני היושב-ראש? האם כל יהודי שרוצה לעלות עולה? האם הרוסים הם היום פחות אויב משהיו אתמול? האם חלה הפוגה גם בפעילות הדיכוי של שלטונות ברית-המועצות נגד יהודי רוסיה בכלל ופעילי העלייה בפרט, או חלה דווקא החמרה? האם חלה היום הקלה במצבם של אסירי-ציון היושבים בבתי-כלא ומוסדות לחולי רוח, או חלה דווקא החרפה?

כמו בתחילת המאבק כן גם היום עושים לנו היי-הודים הלוחמים ברוסיה תזכורת, גם לעצם הבעיה, גם להחרפתה. אינני מתכוונת למנות לפני חברי הבית את כל העובדות שהעיתונות מלאה בהן כל יום. אביא רק אחדות ורק מן החדש האחרון:

החמרה בניתוק עשרות טלפונים של פעילים; הוראה חדשה במוסקבה שאת הבקשות לעלייה יש להגיש לא למשרד הפנים, "אוביר", כמקודם, אלא למשרד טרה, הוראה שכוונתה ברורה, להכביד, להפחיד; פירטור פעילים מעבודתם כדי להאשימם לאחר מכן בע"ז וזו טפילות; הקרנן האחרון — ליואניד זבלשנסקי; חיפוש הטרדה יום יום אצל אסירי-ציון, החזקתם בצינוק, ביטול פגישות עם קרוביהם; החמרה במעקב הק.ג.ב. אחרי פעילים; לאחרונה מעקב מתמיד אחרי לב גינדין וליאניד ציפין ממוסקבה; התעללות מתמדת ומשפילה באנשי מדע יהודים המבקשים לעלות; לאחרונה פיטוריו של פרופסור איליה גולדנברג מאוקראינה. כל אלה — רק בחודש האחרון, בלי להזכיר את כל המקרים הקודמים שעליהם דווח לפני חודש וחודשיים, בלי להזכיר את סבלותיה של סילווה זלמנסון, את ההתעללות בזוג פאנוב, או את מארינה טיומקין, הנערה בת ה-15 שהופרדה באכזריות מאביה שעלה לישראל.

אבל גם המאסרים גמשיים. אם היום אין משפטי ראווה קיבוציים, זה מפני שהיום המדיניות היא לאסור אחד פה אחד שם: מאיר לוצקר בקיבוץ, על סטירב להתגייס לצבא הסובייטי; הלל חייט בליטא, שעליו מאיימים בימים אלה באישפוז בבית חולי רוח, אחרי שכבר אושפז שם ב-1972 על רצונו לעלות לישראל.

אלה, כאמור, מעט מן המעט מן העובדות שהתפרסמו בעולם התפשי. כמה עובדות עדיין לא ידועות או לא יידועו עולם? מה איפוא קרה שממשלת ישראל כל כך רגועה?

אכן קרה משהו. כרגיל גם פה לא שינינו את מדיניותנו משיקולים פנימיים לאומיים שלנו, אלא משיקולים של אויבנו, דרך תיוכם של מי שמתקררים אים ידידינו. מה שקרה היום הוא שברית-המועצות מעוניינת מאוד בשקט בחזית זו מהשיקולים שלה, וארצות-הברית מעוניינת להשקט את ברית-המועצות בנושא זה, ואף זאת מהשיקולים שלה.

אכן ברית-המועצות משלמת את מחיר השקט הזה, לא כל כך מרצון אלא בהכרח: עלייה של 30,000—35,000 יהודים לשנה, בשנתיים האחרונות. אמת, כן-

דברים שממשלת ישראל איננה בעלת-בית עליהם, ושיש עקרונות שקודמים לעסקות ולעסקנים.

אני באה מתנועה שיודעת להעריך עקרונות, ויודעת כמה זה משתלם בסופו של דבר, לא למפלגה, אולי, אבל לעם ישראל.

כן חזרנו ולמדנו היום, מה שאנו נוטים בדרך כלל לשכוח, והוא שבעיות הנוגעות לעם ישראל כולן הן גם בעיות השעה הספציפיות של מדינת ישראל. כך גם בעיית יהדות רוסיה שהורדנו אותה לאחרונה מסדר-יומנו של המדינה; ושביית שלושה פעילי העלייה באה היום לעשות לנו תזכורת לגביה.

שום תירוץ שאנו עסוקים עכשיו יותר מתמיד בדאגה לבטחון המדינה לא יהיה פה רלבאנטי. אי אפשר להגיד לרבע מעם ישראל ברוסיה, כמו גם ל-5,000 יהודי סוריה — בעיה שלא אגע בה היום, כי סיעתי הגישה גם בעניין זה הצעה דחופה לסדר-היום — אי-אפשר להגיד לעם "הכה שם עם בעיותיך עד שאנו פה גפתור לנו את הבעיות שלנו". אסור לנו לשכוח, כמו ששכחו רבים מנהיגינו בימי השור, אה, שיש תמיד עוד משהו שמעוניין מאוד לפתור — ואחרת — את בעיית קיומו של עם ישראל, משהו שאינו מוכן לחכות. זה לא יהיה איפוא יותר מדי לדרוש מכנסת ישראל, העוסקת בשלומה של מדינת ישראל, לעצור מדי פעם ולשלוח מבט לעבר עם ישראל כדי לשאול אותו "מה שלומך".

אכן, שלושת הפעילים השובתים באים להזכיר לנו שהתחייבותיה, לא רק המוסריות אלא גם הממשלית, של ממשלת ישראל, אם היא עוד ממשלה ציונית, נגמרות לא רק בקילומטר האחרון של ארץ-ישראל אלא גם ביהודי האחרון של עם ישראל. מה גם שיהודי רוסיה סובלים היום גם בגלל הודותם הגלויה עם מדינת ישראל ומאבקה.

חזית אחת. גם שם ברוסיה מתנהלת היום מלחמתנו. גם שם יש שבויים — רבע מעם ישראל; גם שם יש פצועים שאסור לנו להשאירם בשדה.

אדוני היושב-ראש, האם נוסף לכל הקרבות היי-הודיים שנפלו במחנות כפייה בסיביר על יהדותם וציוניהם, האם צריך גם היום שיישפך דם כדי שגורם אה ששלושת השובתים וחבריהם ואסירי-ציון, ובעצם כל שלושת המיליונים שם, חם בסכנה?

כולנו ראינו אתמול בעתונות את הצילום של יהודים המפגינים בחזית בית-הכנסת הגדול במוסקבה, כשהם עונדים כוכב צהוב. האם היינו צריכים להגיע לכך שיהודים יענדו היום כוכב צהוב כדי להזכיר לנו שהם בסכנת שואה? האם נגיד להם: חכו עד שנגמור פה להרכיב קואליציות אומללות כדי למכור מהר ככל האפשר גם את המדינה, כך שאפילו תוכן לצאת משם — לא יהיה לכם חלילה לאן להגיע? או שתהיה פה מדינה כזאת שתכבה, חלילה, את הניק הציוני שנדלק בה?

מה קרה, אדוני היושב-ראש, לאותה התרגשות היסטורית שאחזה בנו פה לאחר מלחמת ששת-הימים, ושהיום היא הולכת ושוככת, לנוכח הפלא הציוני שהתחולל ביהדות רוסיה ומלחמת הגבורה שלה? עד לפני כשנה הפכנו עולמות בסיסמת "שלח את עמי". הסערנו

לדעת מי מבקר את פעולת המומחים האלה ולפני איזו ועדה בכנסת הם מוסרים דיווחשבון שוטף, דרך אגב, מי בכלל מטפל בשאלות עם ישראל בצלנו? כל כך הרבה שרים, ואפילו לא שר אחד במדינת היהודים ובמדינת העלייה לבעיות העם היהודי ולעלייה, הסוכנות אינה מספיקה לכך, מה גם שיש כאן בעיות פוליטיות. האם נשאיר זאת לאדון נחום גולדמן?

כבוד היושב-ראש, להפוגה של ממשלת ישראל בחזית המלחמה על הצלת יהודי רוסיה יש שרשים היסטוריים. אילו ממשלת ישראל, שתמיד שואלת את האופוזיציה מה היא מציעה, היתה שועה להצעת תנועת החירות מאז הכנסת הראשונה להניח למדיניות של שינוי זכויות ליהודי רוסיה ולדרוש רק זכות אחת, הזכות של כל יהודי לשוב לארצו, אולי הרבה זמן והרבה קרבות היו נחסכים. אבל זו עובדה היסטורית שממשלת ישראל נמשכה למלחמה של ממש להצלת יהודי רוסיה רק אחרי מלחמת ששת-הימים, רק אחרי שנסחפה בהכרח עליידי הלוחמים שם וחבריהם פה, ולא מתוך הכרה מדינית ושיכנוע פנימי.

לא אכנס עכשיו לכל העיוותים של המחלף הנוכחי בשאלה זו של מומחי משרד החוץ ושל מדיניות הפחדים וקטנות האמונה, שהמציאות הרסה אותה כבניין קלפים. אבל לא הייתי מזכירה נשכחות אילו זה היה באמת נשכחות. אם אני מזכירה את העובדה ששינוי המדיניות של ממשלת ישראל נעשה לפני כמה שנים לא מתוך שיכנוע פנימי, זה מפני שלצערי היום יש לעובדה הזאת כבר השלכות. ממשלת ישראל חוותה היום למדיניות המחלף של השתיקה וההשתקה, כאילו לא קרה דבר. אותן שגיאות, אותה קטנות אמונה בכוחו של עם ישראל ואותם פחדים של "לא להרגיז את הגוי". אהמול — לא להרגיז את הדג הרוסי; היום — לא להרגיז את האדון קסינג'ר, שמהלך לו ובידו רשימות של שבוינו היקרים: לפני שנה רשימת שבויים שמסר לברז'יניב ברוסיה; אהמול — רשימת שבויים שמסר למצרים; היום הוא מטפל ברשימת שבוינו ברוסיה. ובכל חזית הוא דורש מיד תמורה: נסיגה, וממשלת ישראל אין לה כוח לסרב, כי היא עצמה מתנהגת כאילו היתה שבויה בידו.

האדון קסינג'ר רוצה שקט גם בחזית יהדות ברית-המועצות. ידועה הפגשה המשפילה שערכו לפני זמן-מה שלושה מראשי יהדות ארצות-הברית אצל סנאטור ג'ק-סון, לבקשו לא להעלות את התיקון שלו בסנאט, תיקון שהיה מקלקל לקסינג'ר את ההפשרה שלו, אבל היה עוזר להציל את אחינו בברית-המועצות. פגישה מבישה זו נעשתה עליפי אורי ירוק מירושלים, שכן בנושא יהודי רוסיה פועלת יהדות ארצות-הברית, כפי שידוע לך, אדוני שר החוץ, ועל כך הודית גם באוני — ראה "מעריב" מ-20 באפריל 1974 — עליפי הוראות מירושלים.

עד כמה היתה בקשתם של ראשי יהדות ארצות-הברית משפילה אפשר היה לעמוד מתשובתו הגאה של ג'קסון, שהשיב להם בבזל גלוי: אם אתם אינכם רוצים ללחום למען אחיכם, אני אלחם למענכם, ולא רק למענכם, כי אם למען כל שוחרי החופש בברית-המועצות, כמו סאחארוב וסולז'ניצין.

ואגב סולז'ניצין — אין זה מקרה, חברי הבית, שדווקא סיעת הליכוד בישיבתה הראשונה בפתיחת

לנו מברכים על העלייה הזאת ועל כל עולה, אבל דווקא עובדה זו לא רק שאינה מצדיקה, אלא להיפך, מפלילת במפגיע את מדיניות ההפוגה של ממשלת ישראל היום בנושא זה. עלייה זו של השנים האחרונות נולדה כאמור וכידוע לא מתוך רצונם החפשי והטוב של הרוסים או הסכם עמם, אלא להיפך, כתוצאה ממלחמתם של פעילי העלייה שם, שעוררו אותנו ואת יהדות העולם, שאנו מצדנו עוררנו והערגנו את דעת הקהל בעולם. המשך העלייה והגברתה מחייבים אפוא את המשכו והגברתו של המאבק כנגד שלטונות ברית-המועצות.

והנה בשעה שפעילי העלייה ברוסיה ממשיכים שם במלחמתם, אנו פה הולכים ומדעכים אותה. העובדה שהעלייה בכל זאת נמשכת עוד היום קשורה באינטרס ישיר לרוסים היום לזכות באהדה ובטובות-ההנאה של ארצות-הברית, ולשלם בעדן לא מעט, בגלל מלחמתו האמיתית של סנאטור ג'קסון, במיכסת עלייה חודשית של יהודים לישראל. ייתכן שכדי להשקיע רוחות בארצות-הברית, לפייס אותנו ועליידי כך גם להיראות צדיקה גמורה, המשיך רוסיה ומזמנה להעניק אלפי או עשרות אלפי רשימות הגירה. אבל, אדוני שר החוץ, האם נילכד בפיתיון זה שנושא בחובו בשבילנו גם סכנות? האם נילכד בפיתיון זה, לחדש למשל קשרים דיפלומטיים עם ברית-המועצות בלי שתובטח מראש ולאחר זכותו של כל יהודי לצאת? האם מותר לנו לסמוך על עיסקה רוסית-אמריקנית זמנית זו? מי יערוב לנו שהמצב לא ישתנה? וגם אם בינתיים ייצאו 100,000 או 200,000 יהודים, מה יהיה גורלם של כל הרבבות ומאות האלפים שלא יזכו לצאת? האם על כגון זה אפשר לומר מכל בחינה שהיא: טוב מעט מלא כלום? ובכלל, כשאתה, אדוני שר החוץ, ומשרדך ומשרדי הסוכנות החוזים ומדברים על תחזית של עלייה של כ-30,000 יהודים לשנה, על סמך מה אתם חוזים מספר כזה? מגניין אתם יודעים כמה יבואו? האם רק משום שכך היה עד אהמול? האומנם זה מוכרח להיות כך גם מחוץ? האם את זה מלמד הנסיון של עם ישראל? האם את זה מלמדת המדיניות של רוסיה, שמעולם אין לצפותה מראש? האם ממשלת ישראל צפתה בכלל מראש והיתה מוכנה לעלייה מרוסיה לאחר מלחמת ששת-הימים? או אולי קיים בכל זאת הסכם חשאי בין ממשלת ישראל לממשלת ברית-המועצות, המבטיח שמספר העולים לא יעלה לנוכח הגבלות כושר הקליטה של מדינת ישראל?

כך, על כל פנים, מסתבר מתשובתו של ברז'נייב לקבוצת מפגינים יהודים בדרכו חזרה מקובה — ראה "ג'רוסלם פוסט" ה-1 בפברואר שנה זו. אם לא קיים הסכם כזה, ויש להניח שלא קיים, מה יהיה אם בשנה הבאה יבואו 100,000 יהודים? איך נהיה מוכנים לקלוט אותם אם התכווננו משום-מה מראש רק ל-30,000? ואם לא נהיה מוכנים לקלוט אותם, האם לא נחבל, בהצהרות מסוג זה, כמו ידינו בעלייה?

אדוני שר החוץ, אולי בהזדמנות זו מתישיב לי על עניין תחזית המיכסה, וחאילי לספר לבית מתישיב הסודיות האופפת עד היום את אלה המומחים במשרדך שעוסקים בנושא יהדות רוסיה? כבר היו דברים מעור, ובעצם עוד לפני זמן קצר, שסודיות הסתירה גם חוסר מעשה או חיפתה על שגיאות. הייתי מבקשת

אחרים השנויים במחלוקת, ואילו בדברי פתיחתה ובמהלך הדברים גילתה חברת הכנסת הנכבדת נטייה לנטוש מנהג זה ולהשמיע דברים השנויים במחלוקת עמוקה ביותר וגם בסוגיות אחרות. אינני משוכנע כי זוהי תמורה חיובית ובדברי אחיה דבך במנהג המקובל לחתור לביטוי מלוכד של מחאת הכנסת, זע-מה ותביעתה.

אף-על-פי-כן אני מוכרח לומר שכל רמז על הסכם חשאי, כביכול, בין ברית-המועצות לבין ממשלת ישראל על צימצום המיכסה או העלמת הזעקה — אני חושב שכל רמז כזה הוא למטה מכל רמה אשר הכ-נסת התרגלה לה זה עתה.

מנחם בגין (הליכוד):
גברת כהן אמרה שאין הסכם.

שר-החוזן א. אבן:
קודם כל אומרים שיש שמועה על הסכם, ואחר כך — שאין מאמינים בו.

(חבר-הכנסת י. בן-אהרן קורא קרי-את-ביניים)

גדעון פת (הליכוד):
אם כן, למה לחזור על זה? אם אין צורך להעלות את העניין גם אין צורך לחזור על כך.

גאולה כהן (הליכוד):
איך אתה יודע על 30,000 לשנה, כבוד השר?

שר-החוזן א. אבן:
למשרדי אין כל תחזית בנושא. גברתי, איננו עוסקים בתחזיות. יש לנו רק תוחלת, תביעה ומאמץ. אבל לרמזו אפילו על אפשרות, שמבטלים אותה לאחר מכן. בדבר הסכם כלשהו — אני מציע לך לעיין בנאומים הקודמים של סיעתך בנושא זה ואני חושב שיתברר כי זאת לא היתה הרוח וזאת לא היתה האווירה אשר בהן דנו בנושא זה במשותף ובמלוכד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ב-15 בפברואר פתחו בשביתת-רעב במוסקבה שלושה יהודים: פרי פסור לכימיה דוד אובל, המזרחן ד"ר ויטאלי רובין והאמן ולאדימיר גאלאצקי. עם פתיחת שביתת הרעב הודיעו השלושה את ההודעה הבאה: "אנו פותחים היום בשביתת-רעב וזקוקים בכך צעד ההולם אסי-רים פוליטיים. אנו רואים את עצמנו כאסירים פרי-ליטיים, אף כי אנו חיים במוסקבה בדירותינו עם משפחותינו. ניתן לגזול מיצור אנוש את חירותו, ללא שייאסר. המדובר במאסר ללא משפט, ללא חקירה וללא מועד שיחרור. מרגע שהיגשנו ללא הבקשה להיתר היציאה היינו קרבנות לפגיעות אין ספור; כבודנו כבני-אדם נפגע. נאלצנו לעמוד מול פקי-דים שהורשו לענותנו כרצונם. נענינו בשקרים וב-עג-לפניות ששלחנו לאישים רשמיים והמוכחות את צדק-תנו. החילוננו במחאה ונענינו בדיכוי. על אף השוני בגורלו של כל אחד הננו מאוחדים במאבק שאנו מנהלים כדי להשיג את הזכות לחיות בארץ שבה בתרגו".

חברי הכנסת, שש-עשרה שנות חייו של פרי-פסור אובל בן ה-63 עברו במחנות כפייה של סטאלין.

הכנסת הזאת יומה הצעה להקים ועד פארלאמנטארי בינלאומי להגנת סולני-ציון קודם שגורש; ולא מקרה הוא שהשיבה התקימה בבית-ז'בוטינסקי, זאב ז'בוטינסקי, אוהבו והלוחם הגדול של החופש לעמו ולכל אורח. כשם שמצד שני לא מקרה הוא שאלה שדיברו אצלנו במשך שנים רבות גבוהה גבוהה על גאולת האדם והעולם, לא זו בלבד שחטאו לעמם, אלא שוכחים היום בפרובינציאליות האופיינית לכל מי שמנותק משרשיו גם את האדם וגם את העולם. ומ-שירת ה"אינטרנאצינאל" לא נשאר לה אלא ה"אינטר" ונפגע גם ה"נאצינאל".

כנסת נכבדה, אור ירוק צריך לבוא מירושלים אל יהדות העולם, אבל לא להשתקת המאבק אלא להמשכתו ולהחרפתו. שלושת פעילי העלייה מדליקים היום במוסקבה ומפנים אלינו אור אדום וקוראים לנו לעזרה — לא לעזרה מוראלית; זאת הם יכולים עוד לתת לנו, כפי שנתנה לנו פה לאחרונה כל העלייה מרוסיה; גם לא לעזרה של הצהרות חגיגיות בסיום ישיבת הקונגרס או הוועד הפועל הציוני, אלא לעזרה בהמשך הקאבק פה, שיתן להם שם גם חסוי והגנה. אל נשכח, חברי הכנסת, שברגע זה הם עומדים עדיין בשביתתם, ופה בישראל שובתים עמם להודות על-יד הכותל חבריהם העולים.

אל נחזור על שגיאות מדיניות ההפקרה. שגיאות אינן אסון כל עוד ובתנאי שלומדים מהן. לכבודם של אחינו הלוחמים שם ולכבודה של כנסת ישראל, להח-רות חשיבותו ומרכזיותו של המאבק למען יהדות רוסיה, בדעת-הקהל בעולם, על כל השלכותיו למעשה — אני מבקשת בשם סיעתי מן הכנסת לקיים דיון במליאה, דיון שממנו תצא קריאה של הודעה לאומית עם שלושת השובתים וחבריהם; קריאה לעם ישראל לא להתעייף כל עוד אין אויבנו מתעייפים; אלא להמשיך, להגביר ולהחריף את המאבק; קריאת הודעות ועידוד למאבקם של אלה בארצות-הברית, ובראשם הסנאטור ג'קסון, שאינם מוכנים להפקיר את חירותו של אדם בעולם על מובן הפשרה זמנית, הנושאת לטווח ארוך סכנות גם לעם ישראל, גם למדינת ישראל; אבל גם קריאה שתישמע מפה, מירושלים, ועד אזני הסובייט העליון במוסקבה, לאמור: המפתחות של שערי החירות כבר אינם רק בידיכם מבפנים; הם גם בידינו בחוץ. אנחנו נילחם, וכבר הוכחנו שכאשר עם ישראל רוצה בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאוואו — הוא גם יכול.

אני מקווה, כבוד היושב-ראש, שהכנסת, אשר ידעה לא אחת להתעלות ולהתאחד בנושא יהדות רוסיה לכנסת של ליכוד לאומי, תתעלה גם היום.

הו"ר י. ישעיהו:
רשות הדיבור לשר-החוזן, לתשובה.

שר-החוזן א. אבן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רבים אשר הק-שיבו לנאום ששמענו זה עתה יסכימו אתי כי חלה תמורה בכנסת, שהרי היה לנו מנהג, היה לכנסת מנהג, להפגין אחדות לאומית ולהימנע מהתכתשויות ודברי קינטור ויריבות מול הדראמה הגדולה והמועצות של יהודי ברית-המועצות במאבק הצודק על חירות ועל זכות ההצטרפות למולדת. המנהג הזה שהיה מקובל בידינו חייב את המחזיקים בו לא להיגרר לנושאים

של ועד המדענים לנשיא פודגורני, והמברק של סגל האוניברסיטה של תל-אביב ושל מדענים רבים מיש-ראל. פרופסור אובל נתקבל כחבר-כבוד לאגודה היש-ראלית לפיסיקה, וד"ר רובין נתמנה לפרופסור מן המג-יין באוניברסיטה העברית בירושלים.

מהידיעות שליקטנו נודע על פעילות ענפה למען השוכנים ברחבי ארצות-הברית, שהחלה ביום פתיחת השביתה בהפגנת סטודנטים ליד המשלחת הסובייטית באו"ם. כל הדיבור על מדיניות של הפוגה פשוט אי-ננו הולם את המציאות. אין מדיניות של הפוגה; אין מציאות של הפוגה. התארגנו ועדי פעולה ב-25 אוני-ברסיטאות של ארצות-הברית, ובפרנסטון אורגנה שביתת-רעב של הזדהות. בקולומביה — עצרת, וחי-בריו המורחנים של ד"ר רובין שלחו עצומות למען השוכנים. מדענים רבים בארצות-הברית פנו לשלי-טונות ברית-המועצות בתביעה להחיר את עליית השוכ-נים. אליהם הצטרפו בתביעה דומה אצל השלטונות סנאטורים, אנשי קונגרס וראשי ערים. אין כמעט קחי-לה יהודית גדולה שדבר השביתה לא הגיע אליה, ובטוחני שגם הם פועלים למען השוכנים.

בפאריס התחילה בשבת שביתת-רעב של ועד הת-מיכה במדענים יהודים בברית-המועצות כאות להז-דהות עם הבריהם במוסקבה. הופנו פניות לשלטונות הסובייטיים מאישים רבים באיין זו.

באנגליה, השרויה במערכת בחירות, היה הד לש-ביתת-הרעב. באוניברסיטת קמברידג' התקיים כינוס מוקדש לשוכני הרעב. בלונדון היו הפגנות ובעתונות פורסמו לצד הידיעות ממוסקבה מכתבים למערכת של חברי האקדמיה למדעים, וחברי האגודה המלכותית, וכן פניות של אישים אל ראשי השלטון בברית-המועצות.

באיטליה הועבר לכל חבר בית-הנבחרים מידע בכתב על השביתה מטעם הוועד המקומי למען יהודי ברית-המועצות, ובעת ביקורו של שר החוץ גרומיקו התקיימה הפגנה למען יהודי ברית-המועצות.

פעילות דומה היתה בארצות סקאנדינאביה, הולאנד, אוסטריה ואמריקה הלאטנית.

עלינו להדגיש ששביתת-הרעב היא בבחינת קצה הקרחון הגלוי. ידועים לנו שמותיהם של יהודים רבים שבאים מכל שכבות העם, אשר לעצרו נתקלים יבסי-רובים לבקשותיהם. מצבם של הנענים בסירוב הוא קשה, ולפעמים טראגי. במקרים רבים מפטרים אוזם מעבודתם והם נשארים בלי אמצעי קיום. מעמדם בחי-רה הוא של מוקעים מגודים, במיוחד קשה מצבם של מדענים. אלה שנשללה מהם הזכות לעבוד מרגשים שהם מאבדים את הקשר למקצועם, ותיסכולם גובר.

חברי הכנסת, מזה שלוש שנים גבר זרם העלייה כתוצאה ממאבק יהודי בברית-המועצות ולחץ דעת-הקהל בעולם. אולם אסור שחופעה חיובית זו תסתיר מאתנו את סבלם של הרוב הגדול, רוב רובם של אלה שהם בעלי הזכות האנושית לעלות, ושנמנעה מהם האפשרות להצטרף לקרוביהם בישראל, לעמם ולארצם.

ממשלת ישראל פונה לשלטונות ברית-המועצות בת-ביעה לאפשר לכל יהודי הרוצה בכך לעלות לישראל ולשחרר את אסירי-ציון כדי שיוכלו להגשים את חלום חייהם לחיות על אדמת ישראל.

ד"ר רובין התנדב במלחמת העולם לצבא הסובייטי, נקלע לשטח האויב, אולם ברח מהכלא הנאצי ובשל "פשע" זה, כביכול, של שהיה בשטח האויב שלושה ימים, נשלח לעבודת פרך במכרות פחם שם שהה שנה וחצי עד שחלה בשחפת.

זכורה לנו שביתת-רעב ממושכת של שבעה מדענים במוסקבה בינוי אשתקד, ואנו מאושרים ששלושה מהם אתנו כיום בישראל. אגב, זה הגיונה המוצק של ההיסטוריה: רבים מאלה ששמותיהם נזכרו בכנסת בהקשר של דיכוי ועיניים — סופנו שנפגשו כאן אתם על אדמת הארץ. מחאות נמרצות אלו נגד שרירות השלטונות הסובייטיים מעידות שאין בידי יהודים אפי-שרות לתבוע צדק בדרך אחרת ומעידות על נכונותם לסכן את חייהם ולא לוותר על דרישתם לעלות לישראל.

בינתיים נודע לנו על שביתות-רעב נוספות: ביום שישי, ב-22 בפברואר, פתחה במוסקבה בשביתת-רעב הגברת אידה נודל. בגילוי דעת מגוללת המהנדסת את פרשת ההתעללויות המזועזעות בה, לאמור: "מה לא עשו לי בשנים אלו! — זועקת אידה נודל — היו זורקים אותי לצינוק כאשר הייתי פונה לנשיאות הסובייט העליון. שם עינו אותי ברעב ובתנאים בלתי-אנושיים. היכו אותי והציקו לי כפי שעושים לחיות בעת ציד. פעמים רבות חטפו אותי ברחוב וזרקו אותי למרתפים מלוכלכים ומעופשים, הנקראים אצלם תאי מעצר, ומטילים אותי על הרצפה המלוכלכת, שבגופי אני מנקה אותה. בדירתי קדחו חור כדי שיוכלו להא-זין לדברי. כל מלה שנאמרת בדירתי, כל אנחה שלי, נרשמת על סרט רשם-קול. ולא די בכך — תלוי נגדי איום של כליאה במוסד לחולי נפש...".

ביאוש שואלת אידה נודל את מעניה: "האם לא די להם תשלום דמים זה על רצוני לחיות בישראל?"

חברי הכנסת, אמש הגיעה לישראל הידיעה שארבעת היהודים מהרפובליקה המולדאבית: סגדר לוינזון, מרק אברמוביץ, ליאוניד בינדרבסקי ויעקב שוורצמן, שפתי-חו בליל שבת בשביתת-רעב ליומיים במחאה על הסי-רוב להתיר להם לעלות לישראל, נאספו על-ידי המשט-רה בבית המברקה המרכזית בקישינב, שם ישבו לשבות, ועדיין אין יודעים מה גורלם.

שניים מחבריהם — מירון דורפמן ואנאטולי שטרק-מן, שהיו באותו מקום ונעצרו, חזרו ביום שבת לפנות בוקר לבתיהם.

השלטונות הסובייטיים החליטו שהדרך הטובה היא לבודד את שוכני-הרעב, ואמנם נמנע מהשוכנים לקבל את אלפי השדרים מכל קצווי תבל שנשלחו אליהם. כמו כן ניתקו בדירות השוכנים את הטלפונים, ואף-על-פי-כן הגיע קולם לישראל ואל העולם החששי. הע-תונות וכלי התקשורת האלקטרוניים ברוב ארצות אי-רופה, באמריקה הצפונית והלאטנית ובאוסטריה, מס-רו פרטים על השביתה.

את ההדים לשביתה לא הצליחו השלטונות הסוב-ייטיים להשתיק. לאוני השוכנים הגיעו ברכת העי-דוד של נשיא המדינה, פרופסור קציר, מעל במת מושב הוועד הפועל הציוני של ההסתדרות הציונית, גילוי הדעת של הוועדה הציבורית וכן תוכן המברק

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
— — — כמו שאלות יוקר החיים והמאבק לשלום צודק באזור. כן מודאגות מפלגות הליכוד מהסגת המתיחות ומשיפור היחסים בין ברית-המועצות וארצות-הברית. כי אילו היתה זו שאלה של עלייה מברית-המועצות, הרי היא קיימת. בשנה שעברה עלו מברית-המועצות כ-35,000 יהודים. מנהיגי ברית-המועצות הכריזו וחזרו והכריזו כי כל אלה שנרשמו לעלייה יינתן להם לעלות —

מנחם בגין (הליכוד):

קראת הבוקר את המכתב של קולונל אושנסקי:

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
יש לי די מה לקרוא.

— — — פרט למקרים מיוחדים, שמסיבות שונות לא יינתן להם לעלות.

העלאת נושא זה בכנסת באה לעודד ולעורר מח-דש את ההסתה נגד ברית-המועצות. והעיתי אינו מקרי. דווקא בימים אלה, כאשר נעשים מאמצים להגיע להסכם להפדת הכוחות בין סוריה וישראל ונעשים מאמצים לחדש כינוסה של ועידת ז'נבה כדי להתקדם לקראת שלום, כאשר דרושה השתתפותה של ברית-המועצות, ותרומתה של ברית-המועצות להסדר שלום היא הכרחית, וחיוני מאוד לישראל, לעתידה ול-קיומה, חידוש הקשרים עם ברית-המועצות — במקום לעשות צעדים שיאפשרו חידוש היחסים בין ברית-המועצות וישראל, מעלים הצעות כדי לחבל בהסדר השלום, ולהקשות את חידוש היחסים עם ברית-המועצות. כל זה בניגוד לאינטרסים של ישראל.

הואיל והצעה זו באה לחבל באפשרות חידוש היחסים בין ברית-המועצות ומדינת ישראל ולחבל בסיכויי ההסדר לקראת הפדת הכוחות עם סוריה ובחידוש ועידת ז'נבה להסדר שלום באזור, אנו מציי-עים להסיר הצעה זו מסדר-יומה של הכנסת.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אני מעמיד זו מול זו את ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת ואת ההצעה להסיר את הנושא מסדר-היום.

ה הצ ב ע ה

— רוב	בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום
— מיעוט	בעד ההצעה להסיר את הנושא מסדר-היום
	ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום נתקבלה.

חברי הכנסת, אנו מחזקים את ידיהם ואת רוחם של כל האישים, האירגונים והחוגים ברחבי העולם, שנרתמו למסע הגדול של התעוררות נאורה למען חילוץ של יהודי ברית המועצות וגאולתם. התקווה הזאת, תקוות חילוץ וגאולתם של יהודי ברית-המועצות, מצאה ביטוי הולם בשדר של שלושת השובתים לנשיא מדינת ישראל, פרופסור קציר, בתשובה לבר-כתו להם:

"כבוד הנשיא, כשהטלפון בדירתנו מנותק, ואין אנו מקבלים מברקים ומכתבים, הרי שלא קיבלנו כמו-בן את השדר שלך. אולם שמענו עליו מידידים. אנו רוצים להודות לך ולומר שמעולם לא חששנו כי אנו בודדים, וידענו שעמנו החי על אדמתו בישראל אתנו ותומך במאבקנו למען הזכות לעלייה. לא נפסיק את מאבקנו עד שנתאחד עם עמנו בארץ המובטחת לו. מוסקבה, 12 בפברואר 1974, דוד אובל, ויטאלי רובין, ולדימיר גאלאצקי."

חברי הכנסת, פעמים רבות נדון הנושא הזה במ-ליאת הכנסת ובוועדותיה. דיונים אלה הצטרפו לחשבון הגדול של התביעה האנושית המכוונת אל ברית-המועצות מפיהם של שוחרי חירות בעולם כולו. אין להרפות מלחץ התביעה ואין לומר נואש.

ממשלת ישראל תומכת בהפשרת היחסים הבין-גושים ובהפשרת היחסים בכל אזור ואזור. דווקא משום כך יש לחתור בית-ת-שאת לחיסול אחד המכ-שולים המרכזיים העומדים בפני הקידמה האנושית והעוברים את האווירה הבין-לאומית.

ממשלת ישראל סבורה שיהיה מן התועלת בחידוש הדיון במליאת הכנסת. אנו מסכימים לדיון ונעמוד לרשותה של ועדת הכנסת לגבי המועד.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות להצעה לחברי-הכנסת לבנבראון.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מפלגות הלי-כוד מעלות מדי פעם בפעם את נושא מצבם של יהודי ברית-המועצות והעלייה מברית-המועצות —

אברהם זילברברג (המערך):
זה לא רק עניין של הליכוד.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
— — — כדי להסית את הדעת מהבעיות האקטואליות המעסיקות את אזרחי מדינת ישראל —

יוסף תמיר (הליכוד):
עמדנו להעלות הצעה בעניין סולו'ניצין אבל לצ-ערנו — — —

חוברת ו', ישיבה ט'

— חוק לקיום תקפן של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ישעיהו, רפאל, ארידור) —

ה. חוק לקיום תקפן של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ד—1974* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

בשם התקנות. להסתייגות זו מצטרף גם חבר-הכנסת מנחם פרוש.

חבר-הכנסת ארידור גם מציע לבטל תקנה 2(ג). חברת-הכנסת אלוני מתנגדת להצעת הארכת התוקף בשנה נוספת, כפי שסיכמה הוועדה, והיא מציעה לחזור לתאריך שנקבע בהצעה שהובאה בקריאה ראשונה, היינו ל"ז בטבת תשל"ה (31 בדצמבר 1974).

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארידור, להנמקת הסתייגותו.

יורם ארידור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דווקא בימים אלה מן הראוי שנביע בכל הזדמנות את זיקתנו לארץ-ישראל. ואחת ההזדמנויות להביע זיקה זו היא לבטא את הדבר גם בחוקים המתקבלים על-ידי הכנסת. לפיכך אנו מציעים להחליף את המלים "השטחים המוחזקים" במקום שהן מופיעות, בהצעת החוק של פנינו ובתקנות, במלים "השטחים המשוחררים".

אדוני היושב-ראש, אני שמח לציין את הצטרפותה של החזית הדתית התורנית לעמדתנו בנושא זה. אני רוצה להפנות את תשומת-לבה של המפד"ל ולבקש גם מסיעת המפד"ל להצטרף להצעה שלנו. חברי סיעת מפד"ל, במצע שלכם לבחירות לכנסת כתבתם על דעת כל חטיבות המפד"ל: "המפד"ל תמשיך ותפעל ליישוב שטחי ארץ-ישראל המשוחררים באוכלוסיה יהודית". אתם השתמשתם בביטוי "שטחי ארץ-ישראל המשוחררים". אני מבקש מכם להצביע בעת ההצבעה על ההסתייגות בהתאם למצע שלכם.

אני רואה, אדוני היושב-ראש, שסיעת המפד"ל ברגע זה, פרט ליושב-ראש ועדת החוקה, נעלמה מן האולם. סיעת המפד"ל הצביעה כבר ברגליה. אני מציע ליושב-ראש ועדת החוקה להצטרף לעמדה המובעת במצע סיעת המפד"ל.

אנחנו מציעים גם למחוק את תקנה 2(ג) שבתקנות השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית. לפי תקנה זו בית-המשפט מוסמך לדון לפי הדין הישראלי אדם שנמצא בישראל על ממשו או מחזלו שאירעו באזור ושהיו מהווים עבירה אילו אירעו בתחום השיפוט של בתי-המשפט בישראל. אבל הוראה זו המסמיכה בתי-משפט ישראליים איננה חלה על מי שבשעת המעשה או המחלל היה תושב אחד האזורים. כלומר — נוצר מצב פאראדוקסאלי שבעוד שאפשר לדון לפי הדין הישראלי את מי שנמצא באחד השטחים וביצע עבירה. והוא תושב ישראל, הרי מי שהיה באותו זמן תושב לא של מדינת ישראל, אבל תושב של ארץ-ישראל, אותו אי-אפשר לדון לפי הדין הישראלי. אלא אך ורק לפי הדין של חוסיין.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לחוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צה"ל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ד—1974 קריאה שנייה וקריאה שלישית. את החוק יביא יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט חבר-הכנסת יצחק רפאל.

יצחק רפאל (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפני שבוע, ב-19 בפברואר, העלה כאן יושב-ראש ועדת החוק והבטחון חבר-הכנסת חיים צדוק לקריאה שנייה ושלישית את החוק לקיום תקפן של תקנות-שעת-חירום שונות, תשל"ד. בדברי הפתיחה מסר חבר-הכנסת צדוק על השאלה המשפטית שנתעוררה בוועדתו, אם אפשר להאריך תוקף למפרע של תקנות-שעת-חירום אשר כבר פג תקפן. אכן עלי לומר שמה שאירע ליעקב אירע ליוסף, ומה שקרה בוועדת החוק והבטחון קרה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. גם בוועדתנו נתעוררה אותה שאלה משפטית ואף היא שמעה את חוות-דעתו של היועץ המשפטי לממשלה, כי אמנם הכנסת מוסמכת בתוקף למפרע להאריך את תקפן של תקנות-שעת-חירום שפג תקפן. ועדתנו סמכה את ידה על חוות-דעתו של היועץ המשפטי לממשלה, כאשר עמדו לפניו תקדימים לא מעטים שהכנסת האריכה בעבר למפרע תוקף תקנות-שעת-חירום, אחרי שעבר התאריך שבו פג תקפן.

כפי שתוכלו לראות, חברי הכנסת, שינתה הוועדה את שם החוק והיא קבעה את השם "חוק לקיום תקפן של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית)", תשל"ד—1974 במקום "חוק להארכת תוקף וכו'". כפי שהיה לפני הכנסת בקריאה ראשונה.

גם בגוף החוק, סעיף 1, הכניסה הוועדה שינוי, ובמקום הנוסח שהיה לפני הכנסת בקריאה ראשונה: "תקפן של תקנות-שעת-חירום מוארך בזה עד י"ז בטבת תשל"ה" נאמר עתה: "תקנות-שעת-חירום תשכ"ז יעמדו בתקפן מתחילת חוק זה עד כ"ז בטבת תשל"ז".

כפי שתבחינו האריכה הוועדה את תוקף התקנות עד כ"ז טבת תשל"ז.

הריני מתכבד, לכן, בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט להביא לפני הכנסת לקריאה שנייה ושלישית את הצעת החוק על תיקונה.

להצעת החוק יש כמה הסתייגויות.

חבר-הכנסת ארידור יש לו הסתייגות לשם החוק והוא מציע שבמקום "השטחים המוחזקים" יבא "השטחים המשוחררים". אותו תיקון מוצע על-ידו לסעיף 1 בתקנה 1 בהגדרת "אזור" וכן בתקנה 9

— חוק לקיום תקופת של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (אירדור, עופר, ישעיהו, אלוני, רפאל) —

היו"ר י. ישעיהו:

חברת-הכנסת פרוש, אנחנו באולם. רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלוני, להנמקת הסתייגותה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מקווה שש-מעתם והאזנתם היטב לדבריו של קודמי. ומעניין לדעת כיצד קורה שבימים אלה הכנסת חוזרת ומאריכה תקנות-שעת-חירום. אני מזכירה לציבור שתקנות-שעת-חירום הן חקיקה חריגה ולא חקיקה רגילה, הן חקיקה שאיננה מבטיחה זכויות לפי נורמות אלא חקיקה שהיא לשעת-חירום. והנה באה הממשלה ולא דרשה להאריך אלא לשנה אחת את התקנות האלה. הכנסת היום מאריכה, לפי הצעת הממשלה הנוכחית, תקנות-שעת-חירום לשנה נוספת.

אלו תקנות הנקראות תקנות סעד משפטי בשטחים המוחזקים, שעד שלפנינו בשנים האחרונות היו דוגמאות מספר שבהן נוכחנו לדעת שיש אורחים שאין להם סעד משפטי. אמנם חברת-הכנסת ארדור, דואג לאזרחים היהודים, היושבים בשטחים המוחזקים — והם מוחזקים מפני שהם לא סופחו ומפני שיש שם ממשל צבאי. פסק-הדין שניתן בעניין פיתחת-רפיח ב-23 במאי הוא עדות לכך שצו של המושל הצבאי הוא בחוקת חקיקה ראשית ואיננו שפיט על-ידי בית-המשפט שלנו. מטעם זה יכול המושל שהוא השופט המבצע והמחוקק — הוא איננו חייב אבל הוא יכול לגזל, לפגוע, להפקיע קרקעות וזכויות של התושבים שאינם יהודים ואשר בעיני חברת-הכנסת ארדור אדמתם במשך דורות איננה נחלת אבותיהם, מפני שהיא נחלת אבותיו בלבד. אבל הם הבעלים; כל זה ניתן לעשות, ואם הממשלה מצאה לנכון בתנאים הקיימים להאריך את התקנות לשנה אחת, באים אנחנו מרוב נחת ושביעות-רצון לצדק האבסולוטי של השלטון שלנו ושל המושלים הצבאיים והסמכויות בכל מקום ומקום, והכנסת, הגוף המחוקק, מנערת את עצמה, ומאשרת סמכויות שעת-חירום לשנה נוספת.

אני פונה לחברי הכנסת ומבקשת מהם שאת רוב חבלי-הלב הגדול הזה בהרחבת תחומיהן ותחולתן של תקנות-שעת-חירום נצמצם, וניתן יותר את הדעת לחקיקה של הבית הזה ולא לתקנות-שעת-חירום.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, לתשובה.

יצחק רפאל (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא הייתי עולה לענות על ההסתייגות, כי הן כל כך פשוטות שאין כל צורך בהסבר נוסף, אלמלא הנסיון של חברת-הכנסת ארדור להטיף לנו מוסר. אבל קודם כל אני רוצה להגיד לך, שלא תודור בהטפת מוסר למפד"ל, בכל אופן בכל הנוגע לנחלת אבותיהם. השטחים שהם נחלת אבותינו הם בשבילנו שטחים משוחררים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

איך אתה משחרר אותם מאנשים שחיים שם, בהחרם תחרימם, השמד תשמידם? מה קורה עם האנשים שחיים שם?

(קריאות באולם)

יכול להיות שסיעת המיעוט הגדול בכנסת מעדיפה לדון לפי הדין של חסיין ולא לפי הדין הישראלי. יכול להיות מצב כזה, אבל אנחנו מציעים לבטל את המצב הזה. לא ייתכן שאדם יכול להיות תושב קריית-ארבע, יכול להיות תושב חברון, וכאשר הוא עובר עבירה צריך לבדוק את תחולת חוקי הדין הישראלי עליו לפי מקום מושבו. או שהדין הוא טוב כדי לדון לפיו או שאיננו טוב, אבל מדוע זה חייב להיות לפי מקום המגורים של הנאשם או החשוד? אותו אדם שבא, מירושלים, נניה, להתיישב בקריית-ארבע, מדוע אותו אדם צריך עלי-ידי כך לאבד את הזכות — וזוהי זכות — להיות נדון לפי הדין של מדינת ישראל? איך יכול להיות מצב, אדוני היושב-ראש ואדוני יושב-ראש ועדת החוקה, שיש יהודי הגר בקריית-ארבע והוא לא יישפט לפי הדין של מדינת ישראל? איך יכול להיות מצב פאראדוקסאלי שחברון תהיה גלות?

הפאראדוקס המדיני מביא גם לפאראדוקס משפטי. יכולה להיות תאונת דרכים שמעורבים בתאונה הזאת שני אנשים, האחד תושב ירושלים והשני תושב חברון או תושב קריית-ארבע, ומביאים אותם לדין בקשר לחלקם בתאונת הדרכים הזאת. את תושב ירושלים אפשר יהיה לדון לפי הדין הישראלי. את תושב קריית-ארבע אי-אפשר יהיה לדון לפי הדין הישראלי, והרי מדובר בתאונה, באותו מאורע, באותו נושא, ובאותן עובדות. מדוע, איך ייתכן שיהיו שני דינים? אפילו מהבחינה המשפטית, בנוסף על הבחינה הפוליטית, איך ייתכן שיהיו שני דינים לגבי אותו עניין עצמו? ויושב-ראש ועדת החוקה והכנסת ישלימו עם מצב פאראדוקסאלי כזה?

אנחנו הצענו לבטל את התקנה 2(ג). כלומר, התחולה של הדין הישראלי לגבי דברים שקורים מחוץ לתחום הכלול היום במדינת ישראל, אבל הכלול בארץ ישראל, התחולה הזאת לא תהיה מוגבלת רק לאלה שהם תושבי מדינת ישראל, היא תחול על כל תושבי ארץ-ישראל.

הדבר האחרון, אדוני היושב-ראש, הוא הבעת תמיכתנו בהארכת התוקף של התקנות האלה למשך שנתיים ולא למשך שנה בלבד, כפי שהיה נהוג. הדחייה לשנתיים, שנתקבלה לפני הצעתנו, היא דחייה סמלית, היא ביטוי לכך שאנחנו רוצים לחוק את אחיזתנו בשטחים המשוחררים, בשטחי ארץ-ישראל. בוודאי מוטב היה אילו חוקי מדינת ישראל, משפטה ודיניה היו חלים על כל השטחים המשוחררים ללא כל הגבלה. אבל כביטוי סמלי לרצוננו להצנחת אחיזתנו הצענו להגדיל את התקופה. ההגדלה הזאת נתקבלה ברוב דעות בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מבין שחברת-הכנסת אלוני מסתייגת מההגדלה הזאת. אנחנו בכל אופן שמחים — —

אברהם עופר (המערך):

אם תיתן לזה פירוש, אפשר עוד להפיל את ההצעה.

יורם ארדור (הליכוד):

אני אמרתי מה הייתה המטרה שלנו. אתה יכול להצטרף אל חברת-הכנסת אלוני בהסתייגות. אתה לא הגשת הסתייגות. אני מניח שאם אתה תצטרף לחברת-הכנסת אלוני בהסתייגות, תישאר במיעוט. אנחנו בכל אופן הצענו את ההגדלה של התקופה ומבשרים על היוזמה הזאת שבאה לביטוי בוועדה.

חוברת ו', ישיבה ט"ז

— חוק לקיום תקנון של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (בגין, ישעיהו, רפאל, אלוני, וילנר, פעיל) —

היו"ר י. ישעיהו :

מה זה, סימפוסיון? רשות הדיבור ליושבי-ראש הוועדה.

יצחק רפאל (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

התקנות הללו חלות על שטחים משוחררים שהם נחלת אבותינו, אבל הן חלות גם על שטחים שייטכן שהם מוחזקים. ומשום כך אני נמנעתי בוועדה מלהצביע, ומשום כך ודאי גם חברי יימנעו מלהצביע כאן. לכן הודרות שלא לצורך בהטפת המוסר. זה היה לא במקום ולא בזמן.

ייתכן מאוד שזוכה כי תוך השנתיים לא יהיה כל צורך בתקנות הללו. כל אחד לפי תקוותיו ומשאלות לבו. אם לא יהיה צורך, הן תתבטלנה מעצמן. לכן אין כל רע אם בינתיים, כשיש בהן צורך, נותנים להן חוקף לעוד שנתיים.

היו"ר י. ישעיהו :

אנחנו מצביעים.

הצבעה

בעד התיקון של חברי-הכנסת י.

29 — ארידור ומ. פרוש לשם החוק

36 — נגד

3 — נמנעים

התיקון של חברי-הכנסת י. ארידור ומ. פרוש לשם החוק לא נתקבל.

בעד התיקון של חברי-הכנסת י. ארידור

לסעיף 1 — מיעוט

נגד — רוב

נמנעים — מיעוט

התיקון של חברי-הכנסת י. ארידור לסעיף 1 לא נתקבל.

בעד התיקון של חברי-הכנסת מ. פרוש

לסעיף 1 — מיעוט

נגד — רוב

נמנעים — מיעוט

התיקון של חברי-הכנסת מ. פרוש לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון של חברת-הכנסת ש. אלוני לסעיף 1 לא נתקבל.

שם החוק וסעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבלו.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. ישעיהו :

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

בעד קבלת החוק — רוב

נגד — מיעוט

נמנעים — מיעוט

חוק לקיום תקנון של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ד — 1974, נתקבל.

מנחם בגין (הליכוד) :

מה כל כך התרגשת? ארץ-ישראל היא מולדתנו. (חברת-הכנסת ש. אלוני קוראת קריאת-ביניים)

היו"ר י. ישעיהו :

אני מבקש לתת ליושבי-ראש הוועדה להשיב.

מנחם בגין (הליכוד) :

זו אמריקה? זו רוסיה? זו ארץ-ישראל.

יצחק רפאל (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

התקנות האלה, חברי-הכנסת ארידור —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

אני מדברת על אנשים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אתה קולוניאליסט, משעבד.

מנחם בגין (הליכוד) :

איפה ליטא?

(קריאות באלם)

היו"ר י. ישעיהו :

נחתי רשות הדיבור ליושבי-ראש הוועדה. הוא משיב גם על קריאות-ביניים. אין צורך להשיב במקומו.

מנחם בגין (הליכוד) :

ראיתי איך שוחררה ליטא.

מאיר פעיל (מוקד) :

אתה רוצה לעשות אותו דבר לשטחים, מה שהרוב סים עשו לליטא.

היו"ר י. ישעיהו :

אתה קורא קריאת-ביניים למי?

מנחם בגין (הליכוד) :

תייצג בכבוד את מקומו של ד"ר סנה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

הפאשיזם זה לא דוגמה ליהודים. היהודים סבלו מהפאשיזם ולא צריכים לחקות אותו.

(קריאה : אתם עשיתם ברית עם הנאצים. מי היה מולוטוב?)

הקומוניזם הציל את העולם מהנאציזם. אילמלא הנצחון של הקומוניזם לא היית יושב בכנסת כאן.

מנחם בגין (הליכוד) :

היית פאשיסט אדום ונשאת פאשיסט אדום.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

הקומוניזם הציל את העולם מהפאשיזם.

(קריאה : מי יציל את פאנוב?)

מנחם בגין (הליכוד) :

הקומוניזם זו צורה של פאשיזם.

מאיר פעיל (מוקד) :

הקומוניסטים קוראים לליטא ברית-המועצות המ- שוחררת.

ג. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 4), תשל"ג—1973 * (קריאה ראשונה)

חוק הנדון הוא העמדת הסרסורים לדין, הרשעתם והענשתם. אולם אין ספק שרק משפט מהיר ומייד, סמוך לזמן התלונה, יביא את התוצאה המבוקשת במלוא האפקטיביות. אין גם ספק שכדי להשיג את ההרשעה המבוקשת ביעילות המירבית יש צורך בכ"ל פרוצדוראליים מיוחדים שיאפשרו לתביעה למלא את תפקידה בתחום סבוך זה של יחסים בין היצא-נית לסרסור, וכשמדובר במישור המשפטי, בין המתלוננת והעדה המרכזית במשפט לבין הנאשם. הנסיון מראה שהיצאנית נתונה, בדרך כלל, להשפעת סרסורה, ובמקרים רבים היא משנה את עדותה בבית-המשפט לאחר שהתלוננה על הסרסור במשטרה. שינוי זה נובע בדרך כלל משינוי יחסה של המתלוננת אל הסרסור או אל מקצועה לאחר שחולף הזמן או מהרגשת חוסר ברירה והזדקקות לסרסור. במקרים רבים, ואולי אף במרבית המקרים, מפעיל הסרסור לחץ ואיומים, ואף אלימות ממש, כדי "לשכנע" את המתלוננת לשנות את עדותה או לבטל את תלונתה. התוצאה הבלתי-נמנעת היא שבהעדר העדות המרכזית נגד הסרסור נאלץ בית-המשפט לזכותו ומאמצי התביעה מושמים לאל.

החוק המוצע לפניכם מציג שתי דרכים להתגבר על הבעיה שהזכרתי, ושתיהן בעקבות המלצות ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לסדר הדין הפלילי, שהו-כרתי בראשית דבר.

הדרך האחת היא לעכב את שיחרורו בערובה של הסרסור עד שתיגבה עדות המתלוננת. יעילותה של דרך זו בכך שהיא מונעת את החשוד במעצר מונעת ממנו באופן פסיכי לנסות להפעיל את לחציו על העדה, וזו, כשהיא חפשיה מפחד ומשוחררת מלחצים, תמסור את גירסתה ללא השפעות ושינויים. אני מניח שעשוי להיות ויכוח לגבי הדרך המוצעת בטענה שהיא מביאה חזק לכת בכך שהיא קובעת תובה לחזיק אדם במ-עצר אף שהוא עדיין בבחינת חשוד בלבד ואשמתו טרם הוכחה. אני משער שבמהלך הדיון יושמעו דברים בשם חופש הפרט והזכות להיות חפשי ממעצר וממ-אסר כל עוד האדם הוא בבחינת זכאי. לאלה הטו-ענים אקדים ואומר ארבעה אלה: ראשית, המלצות ועדת החוקה, חוק ומשפט החמירו עם החשוד הרבה יותר מההצעה המובאת לפניכם. הוועדה הנזכרת המ-ליצה כי לא תהיה כלל אפשרות לשחרר בערובה חשוד בעבירות זנות, אלא אם יש נסיבות מיוחדות. וזאת בעקבות העקרון המוכר כבר היום בחוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ה—1965, שיש עבירות שאין בית-המשפט מוסמך כלל לשחרר עליהן בערובה. עבירות אלו הן עבירות שדינן מיתה או מאסר עולם, ועונש זה בלבד, ועבירות לפי חוק לתיקון דיני העונשין (בטחון המדינה), תשי"ז—1957, שדינן מאסר עולם.

מכאן שהכנסת כבר אימצה את העקרון שיש עבירות שבשל חומרתן, אופיין או התופעה שהן מסמ-לות, מצדיקות סטייה לגבי מבצעתיהן מהגישת הנוהגת עקרונית בעניין, וזכויות הפרט. ועדת החוקה, חוק ומש-

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף ג' בסדר-היום: חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 4), תשל"ג—1973 — קריאה ראשונה. שר המשטרה יביא את הצעת החוק בשם הממשלה.

שר המשטרה ש. הלל:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הכנסת חוזרת לעבודתה הרגילה בהצעות חוקים קטנות הנחוצות לאזרח.

אדוני היושב-ראש, ביום 24 בינואר 1968 גדונה הצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת דאז רות הקטין בנושא המלחמה בסרסורי זנות. לאחר דיון בהצעה הועבר הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט שבדקה את הנושא וקיבלה הסברים בכתב ובעל-פה מגנצי-משרד המשפטים, משרד המשטרה, משרד הסעד, ומ-נציגת הוועדה שבדקה את בעיות הנערה הסוטה. בעק-בות הדיון הגישה הוועדה שורה של המלצות לנקיטת צעדים במגמה לצמצם את תופעת הסרסורות בזנות. בין השאר המליצה הוועדה על שינויים בסדר הדין הפ-לילי ובדיני הראיות שיאפשרו לייעל את המלחמה בתו-סעה האמורה בכלים של החוק הפלילי. כך המליצה הוועדה כי תתורו גבית עדותה של המתלוננת נגד סרסורה, כדי למנוע אפשרות "חרטה" מצדה כתוצאה מלחץ שמפעיל עליה הסרסור, וכי בעבירות זנות תוגבל האפשרות של שיחרור בערבות של החשוד בסרסורת מהחשש של הפעלת לחץ והשפעה שלילית על המתלוננת לפני המשפט במטרה להשפיע על עדותה. לכן המליצה הוועדה שנאשם בסרסורת לפי חוק לתיקון דיני עונשין (עבירות זנות) לא ישוחרר בערובה אלא אם קיימות נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, וכשאין חשש שהמשוחרר ישפיע על עד העשוי להעיד נגדו.

מסקנות ועדת החוקה, חוק ומשפט המתייחסות לתיקונים בסדר הדין הפלילי ובדיני ראיות הועברו עליידי שר המשפטים לשם גיבוש לוועדה לסדר הדין הפלילי שבראשותו של שופט בית-המשפט העליון משה לנדוי. מסקנותיה והמלצותיה של ועדה זו הן הבסיס להצעת החוק המוגשת לפניכם היום.

על הצורך לשרש את נגע סרסורי הזנות אין צורך להרחיב את הדיבור ודומני כי לא אטעה אם אומר שיש בעניין זה הסכמה כללית, כשם שיש יחס אחד של סלידה כלפי סרסורים אלה. הצורך לנקוט כל דרך אפשרית ולגיטימית במלחמה בתופעה זו התריף מאז דנה הכנסת לאחרונה בנושא זה. לדאבוני עלי לציין כי תופעת הזנות — ובעיקר זנות של קטינות — הולכת ומתחמרה.

שוב אין צורך לפרט כיצד מתדרדרות נערות לז-נות ומה חלקם של הסרסורים בהתדרדרות זו. הד-ברים ידועים.

אין ספק שאחד האמצעים הראשונים לפעולה בת-

שני היא חשמש "שוט" על התביעה לפעול במלוא המהירות לגביית עדות המתלוננת. שאם לא תעשה כך — יושררר החשוד, עם כל המשמעת מכך. דבר זה יביא ממילא לזירוז הגשת כתב־האישום נגד החשוד ולהחשת ההליכים הפליליים נגדו.

כפי שכבר ציינתי, הדרך השנייה המוצעת בהצעה היא יצירת הכלים האפקטיביים במסגרת ההליכים הפליליים, שיאפשרו החשת הדיונים במינימום של לחצים והשפעות על עדים. ההצעה היא שבין שכבר הוגש כתב־אישום ובין שטרם הוגש יהיה בית־המשפט מוסמך לגבות את עדותה של היצאנית נגד הסרסור עוד לפני פתיחת המשפט. דין עדות כזאת יהיה כדין עדות שנגבתה במהלך המשפט, ומכאן שהעדה לא תתבקש להעיד שנית במהלך המשפט כשייפתח.

דוגמה להליכים מוקדמים כאלה כבר קיימת בחוק סדר הדין הפלילי, המאפשר גביית עדות מוקדמת בידי שופט לפני פתיחת המשפט, כשיש יסוד סביר להניח שאי־אפשר יהיה לגבותה במהלך המשפט. החידוש בהצעה שלפניכם הוא שכשהמדובר בסרסור, הרי גם אם אין חשש שאי־אפשר יהיה לגבות את העדות מאוחר יותר, אפשר יהיה לגבותה בהליכים מוקדמים.

ידידיה בארי (הליכוד):

זה צודק, אדוני השר?

שר־המשטרה ש. הלל:

אני חושב שבנסיבות אלו, של החובה להילחם בתופעה זו של הסרסורים, והניצול שהם מנצלים עד היום — אני חושב שאין לנו מפלט, אלא אם כן אנחנו רוצים להתעלם מן התופעה. ואנחנו נקטנו את כל האמצעים כדי להבטיח שחריגה זו תבוא לתקן את הפגם מבלי לפגוע פגיעה ממשית בזכויות האמיתיות — לא הפרומאליות — של הנעצר.

ידידיה בארי (הליכוד):

זה צודק יותר?

שר־המשטרה ש. הלל:

אני מוכן לשמוע הצעות. ניסינו להגיש את ההצעה הצנועה ביותר, אבל אני מודה ומתוודה שלבי פתוח גם להצעות נוספות.

התועלת שבגביית העדות עוד לפני פתיחת המשפט, בנוסף על מה שכבר פירטתי, היא גם במניעת עימות נוסף, שלא לצורך, בין הסרסור ליצאנית בבית־המשפט עצמו. מניעת העימות עשויה לבטל במשהו אותם לחצים בשלב האחרון האפשרי, העלולים להתעורר במקרה שהיצאנית עומדת פנים אל פנים מול הסרסור, ועושה את חשבון־הנפש ואולי גם חשבון הפחד שלה.

ההצעה מניחה שיימצאו הסידורים המינהליים שיאפשרו כי בדרך כלל אותו שופט שגבה את עדותה של המתלוננת הוא גם שינהל את המשפט נגד הנאשם, כך שהשופט יתרשם מהעדות כאילו נגבתה במהלך המשפט עצמו. משרד המשפטים, תוך תיאום עם הנהלת בתי־המשפט יקבע את הכללים המתאימים שיבטיחו את מירב היעילות בעניין זה.

כאן אבקש להקדים תשובה או תרופה לטענה שיש בהצעה משום קיצוץ בזכויותיו של הנאשם הסרסור, וסטייה מההליכים הרגילים. התשובה לטענה זו היא

פס היתה בדעה שהתופעה החמורה של סרסורות זנות מצדיקה אף היא סטייה בעניין זה.

שנית, הצעת החוק שלפניכם אינה מרחיקה לכת עד כדי איסור מוחלט של שיחרור בערובה. ההצעה היא, למעשה, פרי פשרה שגובשה לאור הרצון לשמור על האיזון הנכון שבין השמירה על העקרון של חופש הפרט והרצון להתחשב בנסיבות המיוחדות של החשוד לבין השיקול הציבורי הכללי המכתיב את הצורך במלחמה תקיפה בתופעה של סרסורות זנות ואת המתבקש מכך: מניעה מוחלטת של שיחרור בערובה בעבירה זו. דרך־הביניים המוצעת אין בה האיסור המוחלט של שיחרור החשוד עד לגמר משפטו, אלא יש בה החובה להחזיק את החשוד במעצר עד לגביית עדות המתלוננת לפני שופט, כלומר עד לאותו זמן שבו כל נסיון מצדו להשפיע על העדה יהיה חסר תועלת ובלתי־יעיל, כיוון שזו מסרה כבר את עדותה. ההנחה היא — וכך מראה הנסיון — כי המתלוננות חוזרות בהן מעדותן ביתר קלות כשהמדובר בעדות שנמסרה במשטרה, אולם הן נרתעות הרבה יותר מחזרה מעדות שנאמרה כבר לפני שופט. התקווה היא שאם ייווכח הסרסור שהשפעה היא מאוחרת מדי ושהצלחתה מפוקפקת, יימנע גם מנסיונות ההשפעה על כל הכרוך בהם.

שלישית — ושוב מתוך הרצון להימנע מלהחזיק במעצר חובה לתקופה ארוכה מי שהוא עדיין בגדר חשוד ואשמתו לא הוכחה — מוצעת הדרך השנייה שבהצעת החוק שלפניכם, והיא זירוז גביית עדות מהמתלוננת. מטרת דרך זו היא לא רק להחיש ההליך הפלילי כפי שמתבקש לצורך המלחמה היעילה בתופעה, אלא גם להבטיח שהחשוד לא יישב במעצר לאורך זמן, כשהנסיבות הן כאלה שאלמלא החשש שהחשוד ינסה להשפיע על עדים. היה בית־המשפט משחררו בערובה. לאחר שנגבתה העדות העיקרית בדרך המזורזת המוצעת — ואין כל סיבה שלא תנצל התביעה דרך זו — יוחלו על העצור הכללים הרגילים החלים על שיחרור בערובה לגבי כל עבירה אחרת, ומעמדו לא יהיה שונה בשל אופי העבירה שהוא חשוד בה.

רביעית — ושוב מתוך התחשבות בערך הבסיסי של חופש הפרט — מאפשרת ההצעה לשחרר את הסרסור החשוד, גם אם טרם נגבתה עדות המתלוננת, בכל אחד משלושה המקרים הבאים:

ראשית, אם התובע אינו מתנגד לשיחרור — וחזקה שאם התובע אינו מתנגד, אין מה לחשוש להשפעה אפשרית של עדים.

שנית, אם השופט שוכנע, מנימוקים שיירשמו, שהשיחרור לא יפריע לגביית העדות. הצורך ברישום הנימוקים מחייב, משום שזהו מקרה ששופט מוצא לנכון לשחרר חשוד על אף התנגדות התובע.

שלישית, אם חלפו שבועיים מעת המעצר. כלומר, החובה להחזיק במעצר כל עוד לא נגבתה עדות מוגבלת לתקופה של שבועיים, ואם עד תום תקופת השבועיים לא עשתה התביעה לגביית העדות — תפקע החובה המיוחדת להחזיק במעצר, ויחולו הכללים הרגילים של השיחרור בערובה, לפי שיקול־דעתו של השופט. הגבלת התקופה לשבועיים חשיג איפוא שתי מטרות: היא תמנע, מצד אחד, את החזקת החשוד במעצר לאורך ימים או לתקופה בלתי־סבירה, ומצד

להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט כדי לשפר את מה שמוצע על-ידי הממשלה.

עיקר הדברים הטעונים שיפור מתייחס לבטיה של זכויות הנאשם. אינני מוטרד מהסידור המוצע בסעיף 31א), דהיינו המעצר עד שבועיים ואפשרויות השיחרור גם בתוך השבועיים. אני חושב שהסדר זה הוא ממש הסדר הכרחי נוכח התופעה של לחצים ואיוזים, ואף מעבר לכך, של סרסורים כלפי הנשים העוסקות בזנות, מה שמונע את הבאת הסרסור לדיון. בסעיף 31א) יש לי איפוא הזדהות עם הגישה המובאת בהצעת החוק.

עם זאת, לגבי הסעיף האחר של הצעת החוק אני מציע לבטל או לצמצם בצורה ניכרת את האפשרויות של גביית עדות שלא בפני הנאשם. כל המוסד הזה של גביית עדות מחוץ לכתלי המשפט — זה אמנם בתוך 'כתלי' בית-המשפט, אבל זה מחוץ לכתלי המשפט — כל המוסד הזה הוא מוסד זר למשפט הישראלי, זמן הראוי היה שלא להרחיב אותו במשפטים פליליים, אלא ממש אם אין ברירה.

אפילו לפי סעיף 110 של חוק סדר הדין הפלילי כפי שהוא קיים היום אפשר להגיש כראיה עדות שנגבתה מחוץ למשפט רק אם אי-אפשר להשמיע את העד במהלך המשפט. כאשר אפשר להשמיע את העד במהלך המשפט, יואיל העד לבוא ולהשמיע מחדש את עדותו במהלך המשפט.

כאן מוצע שבית-המשפט, מסיבות שיירשמו, יוכל לשלול מהנאשם את הזכות היסודית העיקרית שיש לו לחקור עד בחקירה נגדית. אינני שותף כל כך לחשש מלחץ כאשר העדה עומדת כבר לפני השופט; היא כבר איננה עומדת לפני קצין משטרה או שוט, היא כבר נמצאת בבית-המשפט, היא כבר מעידה בשבועה, יש הגנה של בית-המשפט עליה, והשופט יכול לומר לה שאין חשש מכל מעשי איום. היא רואה שבכל זאת הסרסור נמצא במעצר ואינו חפשי לבצע את מעשי האיומים שלו. אני אומר שבמצב כזה, כאשר כל הנסיבות מצביעות על כך שהעדה משותרת מל-חצים, אין סיבה שתצדיק שעדותה לא תיגבה כפוף לחקירה נגדית.

ש-המשטרה ש. הלל :

בדרך כלל הנסיון שלנו הוא שדווקא בבית-המשפט העדה חוזרת בה מעדותה.

יורם ארידור (הליכוד) :

נכון, כאשר הסרסור משוחרר בערבות. כשהוא משוחרר בערבות, אז קיימת הסכנה שהוא חוזר בה בבית-המשפט. אבל שונה הדבר כאשר הסרסור עצור, וזאת ההנחה הגלומה כאן. אני מניח שהכוונה היא באמת לגבות את העדות במשפט תוך שבועיים של המעצר. כך זה צריך להתבצע, אחרת לא יועיל לנו החוק הזה בשום דבר, ואז אין חשש כזה. אם העדות לא תיגבה תוך שבועיים, אז לא הרווחנו שום דבר על-ידי זה שהסרסור נעצר לשבועיים. לא העגנו שום מטרות. לכן צריך לגבות את העדות תוך שבועיים, אם גובים את העדות תוך שבועיים, הסרסור עצור והעדה מופיעה לעדות בבית-המשפט.

במצב כזה צריך לחת את האפשרויות של חקירה נגדית. כי לפי ההכרה המשפטית של כולנו, אלה

שההצעה צופה מקרים שבהם עלול הנאשם להיפגע, ונותנת בידי כלים להגן על זכויותיו. כך קובעת ההצעה שהעדות המוקדמת תיגבה לפני החשוד, אלא אם החליט בית-המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו, שצריך בשלב זה למנוע את העימות בין העדה לחשוד. גביית העדות לפני החשוד, שיכול להיות מיוצג על-ידי סניגור, תאפשר לו לחקור את העדה ולהעמיד את גירסתו מול גירסתה. אותו מקרה חריג שבו תיגבה העדות שלא לפני החשוד וללא יכולת מצדו לחקור את העדה מוכר בהצעה כאחת מן העילות המצדיקות את בקשתו של הנאשם להזמין את העדה לעדות נוספת במהלך המשפט.

ידידיה בארי (הליכוד) :

אם השופט שוכנע שזה עלול לגרום עוול.

ש-המשטרה ש. הלל :

בכל הדברים האלה ההחלטה נתונה בידי השופט. בכל הדברים הללו.

(קריאה : אבל הוא פונה לבית-המשפט.)

הוא זכאי. במקרה כזה פתוחה לפניו האפשרות לפנות ולבקש הופעת העדה המתלוננת ולשכנע את השופט. בוודאי.

את הזמנתה מחדש של העדה יכול הנאשם לבקש גם במקרה שהיה חריג בהסדרים, והשופט שגבה את עדות האשה אינו השופט היושב בדיון, ולא היתה לו לכן האפשרות להתרשם באופן אישי מעדות האשה, ואנו מייחסים בדרך כלל חשיבות רבה לא רק לחומר הנאמר בעדות, אלא להתרשמותו של השופט מן העד עצמו; וכן במקרה שבמהלך המשפט נתגלו עובדות חדשות. אולם בכל המקרים הנזכרים, ההחלטה אם להזמין שנית את העדה, כבקשת הנאשם, היא בידי בית-המשפט, ועל בית-המשפט להיות משוכנע שהבקשה לא נועדה לגרום לסחבת בוליקים או להטריד את העדה, ולהטיל עליה אימה, אלא שאכן קיימת עילה מהעילות שהזכרתי ויש בהזמנתה מחדש של העדה כדי להשפיע על תוצאות המשפט.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מקווה שהצחתי להראות בהסברי שהצעת החוק המוגשת לפניכם אין בה משום מטרה המקדשת את האמצעים, כי הקפדו הקפד היטב גם עם האמצעים. הצורך להיחלם בתופעה הכאובה במסגרתה הוא מיידי; אולם בבחירת האמצעים נשקלו בסודי זכויות החשוד, ונמצא לדעתי האיוון המאפשר לקדם את המטרה ועם זאת לשמור על הזכויות הבסיסיות של החשוד והנאשם.

אני מציע שלאחר הקריאה הראשונה נעביר את החוק, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לוועדת החוקה, חוק ומשפט לשם הכנתו לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר י. ישעיהו :

חברי הכנסת, הדיון בהצעת חוק זו יהיה אישי. נראה לי שיספיקו עשר דקות לכל נואם. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת ארידור, ואחריו לחברי-הכנסת בארי.

יורם ארידור (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המגמה המונחת ביסודה של הצעת החוק הזאת היא חיובית, ויש מקום

מיועדת לגלות את העובדות החדשות. אם לא תהיה חקירה, מאין יבואו העובדות החדשות? שנית, יכול להיות שהעובדות החדשות לא נתגלו עדיין במהלך המשפט. יכול להיות שהן נתגלו במהלך דברים שאירעו מחוץ למשפט. מדוע העובדות החדשות צריכות להתגלות במהלך המשפט דווקא, ולא די לנו בכך שהן עובדות חדשות? כל עובדה חדשה היא חשובה, בין שנתגלתה במהלך המשפט ובין שלא במהלך המשפט.

שלישית, יכול להיות מצב שקודם השופט יחליט שלא להזמין את העדה לעדות נוספת, ורק אחר כך נמשך המשפט ומתגלות העובדות החדשות. לדוגמה, יכול להיות מצב שבשלב של פשרת התביעה תבקש הבקשה להזמין את העדה לעדות נוספת. השופט יחליט שהוא מתנגד לבקשה, שולל אותה, ואז בא הנאשם ומעיד ומגלה עובדות חדשות במהלך עדותו. במקרה כזה ייווצר מצב שבו התביעה תטען שכבר היתנו החלטה של השופט ואין מקום להזמין את העדות מחדש.

יותר מזה: עלול להיות מצב שהשופט יחליט לאפשר את החקירה הנגדית, בינתיים הסרסור יוחרג ממעצרו, ואחר כך, לאור גילוי העובדות החדשות יצטרכו להזמין את העדה לחקירה נגדית. כלומר, במקום שאנחנו נגמור את כל הפרוצדורה הזאת של חקירת העדה, לרבות החקירה הנגדית, בשלב מהיר ומוקדם של המשפט, עלול להיות מצב שדווקא האפשרות לפצל בין שני השלבים האלה, כלומר בין השלב הראשון ובין השלב השני, כאשר לפני השלב השני יהיה שיתורו של הסרסור, דווקא אפשרות זו היא שתגרום לכך שתהיה לו אפשרות להפעיל לחץ לקראת העדות השנייה. כלומר עצם העובדה של אפשרות לעדות שנייה היא עובדה המומינה במידה מסוימת לחץ ויצירת "עובדות חדשות" כדי להשפיע על בית-המשפט להיענות לבקשה לעדות שנייה.

לכן כל העניין הזה של עדות שנייה לא נראה לי מבחינת המטרה ששר המשטרה בא להשיג. וכפי שציינתי בתחילת דברי אני שותף לחרדה מהמצב הקיים בתחום עניינים זה. אני שותף גם למטרה ששר המשטרה רוצה להשיג. אני רק מציע שגם שר המשטרה ישקול מחדש אם יש צורך בסעיף 3. מכל מקום צריך יהיה לברר זאת ביסודיות בוועדה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בארי, ואחריו לחבר-הכנסת אנקוריון.

ידידיה בארי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי נראה לי שמן הדין לחלק מחמאה לוועדה לסדר הדין הפלילי, שבראשה עומד השופט הדגול והמוזר משה לנדוי, על העבודה החשובה והטובה שהיא מבצעת. עם זאת, יש לי חילוקי-דעות מסויימים עם מסקנות הוועדה לגבי חוק זה, ואני תקווה שדעתי תילקח בחשבון בעת הדין בוועדה, לקראת הקריאה השנייה והשלישית של החוק.

אין ספק שהעבירה של סרסור לזנות היא עבירה בזויה ומעוררת סלידה, ואין ספק שנוכח הנסיבות עד היום יש למנוע באופן דראסטי את השפעת הסרסור, כשהוא משוחרר בערבות, על המתלוננת לחזור בה

שחונכו על האסכולה המשפטית האנגלו-סאקסית — וכך בנוי המשפט הישראלי — אי-אפשר לגלות כראוי את האמת בלי חקירה נגדית. והיה התועלת של חקירה נגדית. אם אי-אפשר לגלות כראוי את האמת, אינני יכול להיות בטוח שייצא משפט צדק.

יותר מזה: בסעיף קטן (ג) של סעיף 3, כאשר קובעים באופן אוטומטי שעדות שנגבתה לפי סעיף זה, דהיינו עדות שלא בפני הנאשם, דינה כדין עדות שנגבתה במהלך המשפט, מסייגים יותר מדי את האפשרויות להזמין את העדה לעדות נוספת. אני לא הייתי מציע בכלל שתהיה אפשרות לגבות עדות שלא בפני הנאשם. הייתי מציע שהעדות תיגבה מהר, אולי אפילו מחוץ לכתלי המשפט, בתוך בית-המשפט אבל מחוץ לכתלי המשפט, לפני שהתחיל המשפט עצמו. אבל העדות צריכה להיגבות בפני הנאשם. אם כבר מניחים, באופן מוטעה לדעתי, שעדות תיגבה שלא בפני הנאשם, אז צריך לצמצם את הסייגים.

שר-המשטרה ש. הלל:

בצורה מסויימת מאוד.

יורם ארידור (הליכוד):

לא צריך בשום צורה. לדעתי זה מיותר. התמונה שאני מצייר לעצמי כאשר העדה מעידה והסרסור במעצר, תמונה זו אינה עולה בקנה אחד עם לחצים של הסרסור. יכול להיות שהיא עולה בקנה אחד עם לחצים של חבריו של הסרסור, אבל על זה הצעת החוק אינה עונה בכלל, כי הרי לא מציעים לעצור את החברים. לחצים של הסרסור אינם קיימים כשהוא במעצר, ולכן אין צורך להגביל יותר את העניין הזה.

כאשר לא ניתנת לנאשם הודמנות לחקור את העדה מלכתחילה, ודאי שצריך לאפשר לו לחקור אותה אחר כך. כאשר חקירת העדה היתה בפני שופט אחר, מוכרחה לבוא חקירה נגדית. כי אחרת מה יש לנו? יש לנו פרוטוקול. בדרך כלל יחזור הפרוטוקול על מה שכתוב בתיק המשטרה. כאשר השופט רואה את העדה, הוא אינו מתרשם מסימני האמת המצויים בהופעת העדה. נוסף על כך, אין גם חקירה נגדית. כלומר שני הגורמים שבעזרתם משתמשים כדי לגלות את האמת. בבית-המשפט אינם קיימים. ושני הגורמים האלה שאינם קיימים, העדרם אינו מספיק כדי שבית-המשפט יהיה חייב להזמין את העדה לעדות נוספת, אלא אז השופט צריך להיות משוכנע שיש בהזמנתה כדי להשפיע על תוצאות המשפט.

ברור שכשחסרים שני המכשירים היסודיים לגילוי האמת יכול הדבר להשפיע על תוצאות המשפט. אפי' לו השופט אינו יכול לדעת אם הדבר יכול להשפיע על תוצאות המשפט או לא, מכיוון שהוא אינו יודע מה העדה תאמר בחקירה נגדית. איש אינו יכול לדעת מה היא תאמר בחקירה נגדית. ההנחה שעניין זה יכול לא להשפיע על תוצאות המשפט, ולפיכך הומנת העדה מחדש נתונה לשיקול-דעתו של בית-המשפט, הנחה זו, לדעתי, מוטעית.

אני מסתייג גם מן הסייג השלישי, "במהלך המשפט נתגלו עובדות חדשות". ראשית, יכול להיות שהעובדות החדשות לא נתגלו במהלך המשפט, אלא מתגלות מתוך החקירה של העדה עצמה. הרי החקירה

כדי להשפיע...". אם מופיעות המלים "אם שוכנע", פירוש הדבר שהקריטריון יהיה סובייקטיבי, של אותו שופט היושב בדיון. לעניות דעתי, יש להשמיט את המלים "שוכנע שיש" ולומר: "לא ירשה להזמין את העדה לעדות נוספת אלא אם יש בהזמנתה כדי להשיג פיע...". ואז, אם יגיע מקרה כזה לפני בית-המשפט לעירעורים, הקריטריון יהיה אובייקטיבי וייתכן שבית-המשפט לעירעורים יחלוק על השופט שישב בער-כאה הראשונה — לקולא או לחומרה — ויפסוק בהתאם. בצורה המוצעת יהיה דבר זה קשה מאוד, כי כפי שהוכיחו 'תקדימים', אם מופיעות המלים "אם שוכנע שיש" או "לדעתו", פירוש הדבר שהקריטריון סובייקטיבי — קובעת דעתו של אותו שופט היושב בדיון, ואז יאמר בצדק בית-המשפט לעירעורים, שלא ימיר את שיקול-הדעת של השופט שישב בערכאה הראשונה בשיקול דעתו שלו.

לסיכום הערותי, אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את החוק לוועדה. התיקון שהצעתי בא למנוע שיחורר בערובה של הנאשם עד לסימון של עדויות התביעה ולדחות לחלוטין את הפתרון שהוצע כאן כפתרון-ביניים, כפשרה, לשם איזון בין האינטרסים, הווי אומר בין השיקול הציבורי לבין חירות הפרט.

הי"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אנקוריון, ואחריו לחבר-הכנסת לי.

ארי אנקוריון (המעריך):

אדוני היושב-ראש, אני מניח שגם בוועדה שאליה יועבר החוק יהיו לבטים לא קלים. אני מניח שגם לממשלה יהיו לבטים לא קלים בהגישת את הצעת החוק הזאת. הלא יש להצעה זו היסטוריה בכנסת כפי שצויין במבוא. בשעתה דנה בכך חברת-הכנסת רות הקטין, ואני זוכר שחברת-הכנסת המנוח נחום ניר עסק לא מעט בבדיקה קשה זו של סרסורי זנות. העובדה שהצעת חוק זו מוגשת בריחוק זמן ניכר מאז התעורר העניין מראה מה הן ההלבטות.

חברי כנסת שקדמו לי בדיון, חברת-הכנסת ארידור וחברת-הכנסת בארי, ציינו, בצדק, כמה קשיים מאלה המתעוררים אגב הדין בעניין זה. ודאי שמכת הסרסורים הנלווית אל המקצוע העתיק והוותיק ביותר בעולם היא רצינית וקשה מאוד. זה נגע חברתי שמוכרחים לעקרו. זה נגע חמור מאוד, מביש מאוד. לדעתי, הוא מסיל קלון על החברה שאינה מסוגלת לתת הגנה לאשה אשר נפלה בציפוני הסרסור, הרוצה להשתחרר ואינה יכולה להשתחרר מפני שנסיבות הישיעבוד הן כאלה שהן עושות את הדבר כמעט בלתי-תיאפשרי. דרכו של הסרסור לשעבר לא האשה העוהדת בשבילו, המפונקת אותה. בשבילו זוהי פרנסה קלה מאוד. כל נסיון של האשה להשתחרר נתקל באלימות קשה מצדו, באלימות גופנית, בחבלות, לעתים בחבלות חמורות, ולעתים קרובות אף בהשחתת פניה של האשה וכיוצא בזה. זה הדבריה הללו מרתיעים מאוד את האשה העוסקת במקצוע הזה.

אם אנו מתייחסים בריציות לתופעה הזאת ורואים אותה כנגע חמור מאוד, שהמלחמה בו קשה עד מאוד, עלינו גם להסיק את המסקנות. הכרוניקה המשפטית, שאנו קוראים מזמן לזמן, מעידה עד כמה

מעדותה. ברם, מאידך גיסא, יש צורך להבטיח משפט הוגן, ואני מדגיש את הביטוי "משפט הוגן", גם לעברייני נאלח ושפל. הוועדה לסדר הדין הפלילי היתה ערה לצורך זה והיא נקטה, כפי שהוסבר הן בדברי ההסבר והן בדברי כבוד השר, דרך-ביניים, דהיינו: איזון בין השיקול הציבורי לבין חירות הפרט, על-ידי כך שהיא אמרה שתקופה קצרה נשארה הנאשם במעצר; תיגבה לאלתר עדות המתלוננת על-ידי בית-המשפט ולאחר מכן יוכל הנאשם להשתחרר. זאת היא עשתה, לפי דברי ההסבר, דווקא למען הנאשם, כדי שלא יישאר זמן רב יותר במעצר.

אדבר מנסיגות שלי וגם על יסוד חוות-דעתם של פרקליטים אחרים, אשר מרבים להופיע עד עצם היום הזה במשפטים פליליים. דווקא דעת הסניגורים היא, אדוני השר, שהחוקת הנאשם בסרסרות לדבר זנות במעצר עד לסימון של עדויות התביעה עדיפה מן הפרטון שהוצע על-ידי הוועדה. נכון שבמקרה זה עלול הנאשם להישאר זמן רב יותר במעצר, אבל אנתנו בבטיח משפט הוגן ומשפט צודק, ונמנע קיפוחים ועוולות העלולים להתהוות בדרך המוצעת כאן.

ידידי, קודמי חבר-הכנסת יורם ארידור, כבר הצביע על תקלות מספר העלויות להיווצר, ואני אצביע על תקלות נוספות. כאשר גובים עדות לאלתר קורה לא אחת שהנאשם אינו מספיק לשכור לו סניגור, ואם הוא שכר לו סניגור, לא אחת אין הסניגור מכיר את כל החומר ולמעשה גם אינו יכול להכיר את כל החומר. אני מתכוון לראיות האחרות, שבנוסף על עדות המתלוננת. הוא גם אינו מספיק להכין את המשפט באופן יסודי, כפי שמחייבת אותו חובתו כסניגור. מה עוד, שאנו רואים בהצעת החוק, כי פעמים יכול המשפט עצמו להתנהל לפני שופט אחר, שופט שונה מזה שגבה את העדות לאלתר. יתר על כן — קיימת אפשרות שחקירת המתלוננת תיעשה אפילו בהעדר הנאשם, וכבר הצביע חבר-הכנסת ארידור על כך שתופעה זו של חקירת המתלוננת — שבמקרה זה היא העד העיקרי ובלעדיו אין משפט — בהעדר הנאשם סותרת את אחת מזכויות היסוד של חברה חפשית.

אני חוזר ואומר: עדיף, כפי שהמליצה ועדת החוקה, חוק ומשפט במושב הקודם להכנסת, לעצור את הנאשם ולהחזיקו במעצר, אם לא עד לסימון כל ההליכים המשפטיים, לפחות עד לסימון של עדויות התביעה, אבל כך יובטח שהמשפט יהיה הוגן, הנאשם יספיק לשכור לו סניגור, אם יחפוץ בכך, והסניגור יצליח להכין משפט כיאות וכדבעי.

כל נתעלם מעור מומנט. אנו עוסקים בעבירות זנות, הנמנות עם עבירות מין, ואנו עדים מקדמת דנא לכך, שדווקא בעבירות מסוג זה קיים חשש לעדות שקר מצד המתלוננת, מכל מיני מניעים. אם כך הדבר, אנו צריכים להקפיד הקפדת-יתר על כך, שהמשפט אכן יתנהל לפי כל הכללים הפרוצדוראליים ומתוך הבטחה של מלוא זכויותיו של הנאשם.

הערה נוספת, אדוני השר: בהצעה המונחת בפנינו, בסעיף 111 החדש, בסעיף קטן (ג) נאמר: "עדות שנגבתה לפי סעיף זה דינה כדין עדות שנגבתה במהלך המשפט, ובית-המשפט לא ירשה להזמין את העדה לעדות נוספת אלא אם שוכנע שיש בהזמנתה

או לא מבטיח את גביית העדות, ובאיוזה מידה מותר להניח שדרושים כאן יותר משבועיים.

אמרנו שפוגעים כאן בעקרון שכל אדם הוא בחזקת זכאי. זוהי שאלה שאנו נצטרך לשקול. אני מניח שהצעת החוק תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, והחברים בוועדה יתלבטו שוב בעניין זה.

ידידיה בארי (הליכוד):

הבעיה של עדות לאלתר — היא הבעיה.

ארי אנקוריון (המערך):

דומני שלא גמרתי את נאומי.

מובן שקיימת תמיד הסכנה שעדותה של המתלוננת איננה אמיתית. היא יכולה להיות מונעת על-ידי יצר נקם, או לעתים קרובות על-ידי אהבה נכזבת, כאשר אותו סרסור פונה לאשה אחרת. דברים כאלה קורים. אי-אפשר שהמחוקק יאמר כי לעדותה של המתלוננת מגיעה הבכורה. עניין זה צריך להיבדק בדרך משפטית. אני אימר שזוהי תופעה נדירה, ולא היא יכולה לקבוע את יחסנו לעצם העניין.

ואשר לגביית העדות: בחוק שלנו קיימת האפשרות, אפילו במשפטים אזרחיים, שאדם אשר חייב לעזוב את הארץ, איננו יכול להישאר, מגיש בקשה לשופט ומבקש להקדים את שמיעת עדותו. הוראה כזו קיימת בספר החוקים שלנו. אי-אפשר לומר שזוהי דבר חדש בישראל. אני בדעה שיש מקום להקדים את שמיעת העדות לפני השופט כאשר יש הכרח בכך. אני אפילו מרחיק לכת ואומר, שאינני רואה הכרח שזה יהיה דווקא לפני שופט מחוזי. הסיכוי שמא זה יבוא אחר כך לפני אותו שופט קיים; אינני בטוח שהנהלת בתי המשפט, האדמיניסטרציה של בתי המשפט, עומדים בכך מבחינת חלוקת התיקים. אינני יודע מדוע שמיעת עדות כזו מוכרחה להיות דווקא לפני שופט מחוזי. אינני רואה שום מניעה שזה יהיה גם לפני שופט שלום.

אני מתייחס בתומרה לעניין של גביית עדות שלא בפני הנאשם — וזה נאמר בסעיף 111א(ב) של ההצעה — אפילו אם זה יוצא מהכף. לשמוע את העדות בכלל שלא בפני הנאשם, לא בפני האדם שנגדו מופת גית העדות, ולא יוכל להתגונן במינימום על-ידי שא"ל, על-ידי חקירת העדה — אני חושב שזה דבר מסוכן ביותר. אינני בטוח שאפשר להרחיק לכת עד כדי כך.

בדרך כלל אפשר להבטיח שגם הנאשם יהיה נוכח, כי זה חלק מן המשפט נגדו. חמצי לומר: הרי נוכחותו עלולה להרתיע אותה. יפה, זה עלול להרתיע אותה, אבל סוף סוף היא נותנת עדות נגדו במשפט פלילי, ואם יבוא על עונשו, העונש עלול להיות די קשה. כלומר, אם מחפשים פה דרך-ביניים, צריך לשקול את הנגודה הזאת.

אבל עם כל ההסתייגויות אני גומר במה שהחלית, אין ספק כי חוק זה מעורר התלבטויות קשות מהצד המשפטי, אבל לקבוע צריכה המטרה של החוק, המגמה של החוק, והמטרה היא מוצדקת, המגמה היא מוצדקת. כפי שאנחנו יודעים, אנחנו נתקלים לעתים קרובות בבעיה של רטרואקטיביות, וזה כאילו קודש

קשה הדבר, כי כאשר האשה פונה אל המשטרה, ול-אחר שהעניין מגיע לבית המשפט, אנו רואים שכל המאמצים אשר השקיעה המשטרה בעניין כדי להביא לבית המשפט הושמו לאל בשל אותו איום מתמיד אשר מלווה את האשה. בצדק העיר על כך שר המשטרה. מסתבר שגם לאחר שהמתלוננת מסרה את עדותה, ועדות זו הגיעה את גלגלי המכונה המשפטית, בסופו של דבר כאשר היא מופיעה בבית המשפט היא חוזרת בה בשבועה מתלוננתה. ואז אנו מטילים על בית המשפט משימה בלתי-אפשרית. משימות בלתי-אפשריות הן טובות אולי בשביל הטלוויזיה הישראלי —

שר המשטרה ש. הלל:

אפילו זה בספק.

ארי אנקוריון (המערך):

— אבל בבית המשפט העניין איננו פשוט. גם כאשר יש לבית המשפט ספקות, אפילו אם בית המשפט נוטה לחשוב שהתלונה הראשונה של האשה היא התלונה האמיתית, הוא עומד לנוכח העדות בשבועה של המתלוננת חסר-אונים. שהרי בית המשפט איננו יכול לעשות מה שלמעלה מכוחו.

אם אמנם כך הדבר, אם אנו מתייחסים לעניין כאל נגע חמור מאוד, אני מבקש מחברי הכנסת שקדמו לי, שהם גם חברים שלי. למקצוע, שנוסה במקרים כאלה להתגבר על השמרנות המקצועית שלנו, האומרת: יתהפך העולם ויחיה העקרון המשפטי. המצב לא יכול להיות כך. נכון הדבר שהעקרון של שיחרור בערבות, כפי שמוסבר במקום אחר, תלוי בטיב העבירה, בצר-כי החקירה, בנסיבות האישיות של העצור. אנו יודעים גם כי במקרים מסוימים חמורים ביותר הגיע המחוקק לדבר קיצוני באמרו שאין לשחרר בכלל את העציר בערבות עד המשפט. זאת כאשר מדובר על אדם שנעצר על עבירה שדינה מיתה, או שדינה מאסר עולם, או עבירה לפי חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוק וסודות רשמיים). שדינה מאסר עולם. כלומר, כאשר העבירה היא חמורה מאוד — ולהלכה יכול אדם להיות מואשם בעניין חמור מאוד ובסופו של דבר לצאת זכאי — הרי כיוון שהעבירה היא כה חמורה, בא המחוקק ואומר: אני סוטה מהכלל, ובמקרה זה אני קובע שיש להחזיק את האדם במעצר עד למשפט ולא להוציא אותו בערבות.

אנו חייבים לשאול את עצמנו: לנוכח הקושי המיוחד הקיים בהבאת סרסורים לדין, קושי מיוחד שפירושו שאתה משלים עם שיעבודתה של האשה הפונה לעזרת החוק והחוק איננו יכול לעזור לה — האין עלינו להסכים שמקרה כזה מצדיק סטייה מהכלל? אילו פה אנו להפכים את הכלל ואומרים, שבמקרים כאלה הוא אמנם לא ישוחרר בערבות, אלא במקרים מסוימים המפורטים בהצעת החוק. זה מה שנקרא אמצעי-ביניים או פשרה. אנו אומרים: אלא אם כן הסכים לכך התובע, או שהשופט שוכנע כי השיחרור לא יפריע לגביית העדות. יש כאן גם חיוב של הש"ר לרשום את הנימוקים. כלומר, עניין זה חייב לעמוד במבחן, ויכול לעמוד במבחן של ערכאה יותר גבוהה. להלן נאמר: "או שתלפו שבועיים מעת המעצר". השאלה היא אם פרק זמן של שבועיים מבטיח

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לאחרון הנזכרים, חברי הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אביע את דעתי על חוק זה לא כעורך־דין, כי אינני עורך־דין. חושב בני כי זו תעודת עניות לכולנו, אם פרט לשר, אם אינני טועה בהשכלתו, השתתפו בדיון עד כה רק חברי כנסת שהם עורכי־דין. משום־מה נדמה לאנשים כי צריך לעסוק בעניין זה רק מהבחינה המשפטית. לא שיש לי טענות שדווקא המומחים בעניין — — —

יורם אירידור (הליכוד):

מומחים בענייני משפט או בספרות?

שר־המשטרה ש. הלל:

יש כאן יותר בעיות חברתיות מאשר משפטיות.

מאיר פעיל (מוקד):

אני בטוח בכך, ולכן אני מתפלל שחברי הבית הטוענים כי יש להם מחשבות ביחס לתיקון החקרה מצאו לנכון להיעדר. והפעם לא דווקא הסיעות הגדולות, גם הסיעות הקטנות.

מאחר שאינני חבר ועדת החוקה, חוק ומשפט, ייתכן שבהתייעצות עם כמה חברים אגיש הסתייגות מפורטת ומפורשת יותר לוועדה, אולם בינתיים אומר את אשר עם לבי בנושא. זה, אני חושב שבבעיית העומדת לפנינו צריך באופן דראסטי להעדיף את השיקול הציבורי על פני שיקול חירות הפרט של החשוד בסרסורות לזנות.

שר־המשטרה ש. הלל:

במרכאות.

מאיר פעיל (מוקד):

אמרתם שהוא חשוד. אני מבין את האבחנה. אני מצטרף למי שטוען כי בחוק צריך להיות כתוב, שאדם אשר שופט הוציא כנגדו צו מעצר על חשד בבעירה כל כך חמורה כסרסורות לזנות, מוטב שאיש זה יהא עצור עד לגמר משפטו. יש עבירות חמורות, למשל רצח, שבהן השיקול הציבורי הוא שיקול דומיננטי. הסיבות לאמרו על־ידי קודמי. הסיבה הראשונה היא שמא אותו חשוד בסרסורות לזנות יטיל אימה על הבאות לתת עדות כנגדו, ובמקרים רבים הדבר כרוך ביותר מאשר אשה אחת.

לדעתי, מה שכתוב בחוק אינו מספיק. לא די שהוא יהא עצור רק עד שהיא או הן יתנו עדות בפני שופט. במקרים רבים אדם חושב גם קצת ללא, וגם אותה עלמה תחשוב מה היא עלולה "לחטוף" ממנו גם לאחר שנתנה עדות, והיא בוודאי תביא זאת בחשבון. אינני חושב שהחוק פתר את הבעיה. אני מציע ניסוח אחר בפרשת סרסור הוונות. כל יתר הדברים נראים לי הגיוניים.

נראה לי שצריך לתקן את החוק. יש שתי אפשרויות: אפשרות מחמירה מאוד שאני תומך בה, ולחלופין אפשרות פחות מחמירה, אבל מחמירה יותר מהמוצע בחוק. אקרא מה שאני מציע כאפשרות נבחרת לדעתי: "עצור סרסור לזנות על עבירה לפי סעיפים 1 עד 3 לחוק לתיקון דיני העונשין (עבירות זנות),

קדשים, ובכל זאת כשמצאה הכנסת שיש צורך להתגבר על בעיה, היא מחוקקת גם רטרואקטיבית. לכן אני אומר, יש עקרונות אבל לפעמים המציאות היא קשה ואנחנו מוכרחים למצוא התאמה בין העקרונות המשפטיים לבין המציאות המרה הזאת של הנגע הזה, שאנחנו מתיימרים לעקור אותו.

אני תומך בהעברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחברי הכנסת לין, ואחריו לאחרון הנזכרים, חברי הכנסת פעיל.

אמנון לין (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, האמת היא שרציתי כאן לעסוק בכמה אספקטים משפטיים וציבוריים של החוק הזה, אבל בראותי את הכנסת עכשיו שותקת בהיעדרותה אני תמה על שתי הסיעות הגדולות שבשעה זו קבעו להן ישיבות סיעה. כאשר אנחנו עוסקים בחוק, אשר לדעתי אנחנו נפגשים יום יום ושעה שעה עם הבעיות שהוא מטפל בהן.

שר־המשטרה ש. הלל:

אינני חושב שלסיעה שלי יש ישיבה בשעה זו.

יורם אירידור (הליכוד):

גם לסיעה שלך, חברי הכנסת לין, אין עכשיו ישיבה.

אמנון לין (הליכוד):

זה חמור עוד יותר. מכל מקום, אדוני היושב ראש, אני חושב שבמצב זה ההגיון אומר שוועדת החוקה, חוק ומשפט תלבן את החוק הזה, ואנחנו נתרום לעניין אם נזרו את תהליך הדיון, אם כי רציתי לעסוק באותן סוגיות — — —

יורם אירידור (הליכוד):

אתה יכול לומר את דבריך, יש חברי כנסת שמקשיבים.

אמנון לין (הליכוד):

שמעתי את דבריך. פחות או יותר הבעת את דעתי. רציתי להוסיף כמה הערות, אבל הפעם זה אולי מיותר.

יורם אירידור (הליכוד):

מי שמתעניין בנושא נמצא באולם.

אמנון לין (הליכוד):

אינני חושב שאנשים לא מתעניינים בנושא, אבל יש גם פרפורציה מסוימת. אם יתברר שהכנסת לא עוסקת בעניין, נעביר לוועדת החוקה, חוק ומשפט. הוועדה תדון ותלבן את החוק. אין שום צורך בכל מקרה לדוש בכל עניין גם כשיש באולם רק שניים או שלושה חברי כנסת. אולי צריך לעורר בעיה זו בנשיאות הכנסת. אם כי חשבתי שמן הראוי לדון בהרבה אספקטים של המפגש בין זכויות האדם ובין טובת הציבור, אינני חושב שנושא כבד, עדין ורגיש כזה צריך להידון בצורה כזאת, ואני מוותר על רשות הדיבור ומעדיף להעביר את הדיון לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

שיקול-דעת. המינימום הזה הוא הגבול המאקסימאלי של הרחמים. זה התיקון שאני מציע. נדמה לי שהנגע החברתי הזה של הסרסורים לזנות הוא כל כך חמור וכל כך אקוטי, עד שהגיע הזמן שאנחנו הפעם נתנהג ונחוקק כיהודים רחמנים, אבל לא בני רחמים, וננהג בתומרה ולא בקולא.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

אתה מציע להעביר לוועדה?

מאיר פעיל (מוקד):

אני ודאי מציע להעביר לוועדה, בתוספת הניסוח שאני מציע.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לשר המשטרה, לתשובה.

שר-המשטרה ש. הלל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח שכל חברי הכנסת שהשתתפו בדיון לא רק הסכימו להעביר את החוק לוועדה, אלא תמכו, עקרונית, ברוח הדברים שהובאו בחוק. מקובל עלי שבועדה עוד ינסו לבדוק לכאן ולכאן את ההצעה ואת התיקונים שהועלו בדיון.

אם חברי-הכנסת אנקוריון אמר שהוא בטוח שה-חוק הובא לאחר לבטים לא קלים, אני מעיד על עצמי שאני הבאתי אותו לאחר לבטים, אבל קלים. ולא משום שאני מקל ראש בעניין, ולא משום שאני מקל ראש בפגיעה, כביכול, בחירויות, אלא משום שאנחנו צריכים לדעת מה אנחנו עושים. אנחנו יכולים לקיים את כל החירויות הטובות והמבוקשות לכל הסרסורים למיניהם, ובחברה שלנו יפשה הנגע של פארא-זיטסם בצורה המאוסה ביותר.

אני מעיד על עצמי שאינני רואה בהצעה שהבאתי צל צילה של סכנה של ניצול לרעה, אם על-ידי התביעה וודאי לא על-ידי בית-המשפט, של זכויותיו של אדם אחד. לעומת זאת אני רואה את הסכנה הגדולה של המשך המצב הזה, הפוגע בזכויותיהן היסודיות של אותן נשים אומללות שהתדרדרו למה שהתדרדרו שלא באשמתן. לכן, בעניין זה, אני נוטל להתערב עלם ממה שמחייב אותי השם, ואני נוטה לנהוג במקרה הזה של טיפול בסרסורים לא כל כך כבית הלל, אלא כבית שמאי.

נשמעו פה הערות שאני חושב שעיקר הברור עליהן יתקיים בוועדה. אבל למען הפרוטוקול, מאחר שהוזכרו כאן דברים, הייתי רוצה להביא כמה הבהרות לתשומת-לבם של חברי הכנסת. התעוררה פה שאלה של עדות שלא בפניו של הנאשם. מקובל עלי שבת-פיסה המשפטית שלנו זהו אחד המרכיבים החשובים לקיומו של הצדק. זו בעצם הכוונה, אבל איננו יכו-לים לכתוב אותה כתנאי בל יעבור, ולו רק, למשל, בשל אותו מקרה שאנחנו לא מוצאים את הנאשם, את הסרסור, ולא מצליחים לעצור אותו מיד כאשר מוגשת התלונה. באה אשה כולה מצולקת, פצועה וחבולה; האם לא נגבה ממנה עדות עד שלא יבוא האיש? זה יכול להיות שבוע, שבועיים, שבועות רבים, ולא נוכל לגבות את העדות לפני שופט? כלומר, אנחנו חוזרים לאותו תהליך: האשה הגיעה, גבו ממנה עדות במשטרה, והיא חזרה לאותו עולם שבו היא חיה, והילד

תשכ"ב—1962, בקשר למעשה זנות של אשה, לא ישוחרר בערובה עד לשמיעת משפטו" — סעיף 31א(1).

ידידיה בארי (הליכוד):

עד לאחר שמיעת משפטו.

מאיר פעיל (מוקד):

עד לאחר שמיעת משפטו, כדי שלא יוכל להפריע.

אני מציע להוסיף סעיף קטן (2): "במקרים מיוחדים, אם הסכים לכך התובע או שהשופט שוכנע כי השיחרור לא יפריע לגביית עדותה של אותה אשה בין במשפט ובין לפי סעיף 111א, ולא תהיה לו השפעה על ההליך המשפטי, יהיה השופט רשאי לשחרר את העצור, מנימוקים שיירשמו, ובלבד שהשיחרור לא יהיה לפני גביית עדותה של אותה אשה". זאת אומרת, בכל מקרה, על-פי חוק, לא יוכל החשוד כסרסור לזנות להשתחרר עד לגביית עדות האשה, ולא יהיה כאן לשופט שיקול-דעת. שיקול-דעת יהיה לשופט בין גמר שמיעת עדות האשה, על-פי הכתוב בסעיף 111, ובין משפטו שלו, אם הוא כבר עצור. זו הדרך המחמירה יותר, ואני סבור שהשיקול הציבורי מחייב או מצדיק אותה.

אפשרות שנייה, שהרי יהודים הם רחמנים בני רחמים, וברוב רחמנותנו אנחנו לפעמים מרחמים על אלה שצריכים להיות אחרונים בתור ברשימת הר-אויים לרחמים...

שר-המשטרה ש. הלל:

טוב שאתה יודע מיהו יהודי: רחמן בן רחמנים.

מאיר פעיל (מוקד):

שר הפנים המנוח ברי-הודה הגדיר את המושג ב-1958: יהודי הוא מי שמצאיר ומגדיר את עצמו כיהודי. בזה הבעיה פתורה בשבילי, אם כבוד השר שואל אותי.

אני מצטער שחברינו הדתיים אינם כאן כדי שיקראו לי קריאות-ביניים.

שר-המשטרה ש. הלל:

אולי יקבלו את הפתרון.

מאיר פעיל (מוקד):

אם כל חבר כנסת יצביע לפי מצפוני והשקפתי יהיה לנו פה רוב עצום שיודה עם ההגדרה שהבעתי לעיל.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

זה לא נוגע לחוק שלפנינו.

מאיר פעיל (מוקד):

אני מקבל את ההערה.

אפשרות שנייה: מפני שאנחנו יהודים רחמנים בני רחמנים, הייתי מציע דבר כזה, שבעיני הוא כבר מקל. את סעיף 31א(1) ניתן לחוב כך: עצור על עבירה לפי סעיפים 1 עד 3 לחוק לתיקון דיני העונשין (עבירות זנות), תשכ"ב—1962, בקשר למעשה זנות של אשה לא ישוחרר בערובה לפני שנגבתה עדות של אותה אשה בין במשפט ובין לפי סעיף 111. נקודה. בלי להתיר לשופט בנושא הזה חופש של

אמנון לין (הליכוד):
הבעיה אינה אותו סרטור אלא ידידיו.

ייריה בארי (הליכוד):
הם בלא-ידידי בחוק.

שר-המשטרה ש. הלל:
אני מסכים אתך. יכול להיות מקרה שהוא לא יהיה במעצר. שנית, גם אם יהיה במעצר, אם אתה מדרדר אותה לחזור לאותה פרנסה ולא אותה אווירה של פרנסה לפני שאתה מגיע לגבייתתה של עדות, אין לי כל ספק שבזה נחטיא את המטרה. אם תיקח בחורה כזאת ולא תספק לה פתרון לחייה, ולא פרנסה, ולא מקום עבודה אחר, והיא יוצאת לאחור שפגעו בה ופצעו אותה ואתה לא גובה ממנה את העדות באותו זמן ואומר שתחזור לאחר חודש-חודשיים — וחוקה על עורכי-הדין הנאמנים שלנו שינצלו כל פתחו של פתח על-מנת לדחות עוד ועוד את המשפט — לא תוכל לגבות את העדות.

ייריה בארי (הליכוד):
גם כשהוא במעצר, הלקוח שלהם?

שר-המשטרה ש. הלל:
יכול להיות. עדיף שיהיה במעצר עוד שבועיים ויציא זכאי. אני מכיר עורכי-דין, ואתה מכיר עורכי-דין, שיכולים לבוא ללקוח ולהגיד לו: תשב בשקט עוד שבועיים-שלושה שבועות במעצר, ותחסוך לעצמך כך שלוש-שבע שנים במאסר. זה מצב שצריך לקחת אותו בחשבון. אני אחשוב שאנחנו נוטלים מהחוק הזה את נשמתו של נאפשר בו סחבת ונהפוך זאת למש-חק החפשי של עורכי-הדין — וכבר נאמר על-ידי חברה-הכנסת פעיל שהם רחמנים בני רחמנים ומפעילים את הרחמנות — כדי שיהיה קשה להשיג את העדות של אותה אשה.

עם כל הכבוד והרצון אסכים לתיקונים, אבל אני חושב שאנחנו צריכים להיזהר שלא ליטול את נשמתו של החוק על-ידי שניים-שלושה תיקונים קטנים: טנים: האחד שהעדות חייבת להיות תמיד בפני הנאשם; השני, שלא לגבות עדות לפני שעורכי-הדין מוכן לכך. נכנים שניים-שלושה תיקונים שהם על טהרת היופי של החוקה הכתובה, ואנחנו משאירים את העניין כקד-מותו. אני יודע שאין זו כוונת חברי הכנסת. אני מסכים להערה של חברה-הכנסת פעיל שהחוק הזה, הצדדים החברתיים והציבוריים שבו משמעותיים הרבה יותר מאשר הצדדים המשפטיים המצומצמים. דומני שאנחנו מצווים לעשות כמיטב יכולתנו לצאת באמת מן השיגרה, מן הכבלים שאנחנו כובלים את עצמנו, על-מנת למצוא לחברה שלנו תקנה, ולו תקנה קטנה, בכך שתהיה בידינו אפשרות יותר אפקטיבית להילחם בתופעה זו, ובזו להחברה שהיא מצויה בה ואוי לחברה שאינה יכולה ללחום בה כהלכה.

אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היוזר ש. ז. אברמוב:
אנחנו עוברים להצבעה. איש מהמשתתפים בדיון

איננו, ואחר כך היא מוכנה לבטל את תלונתה ואת עדותה, ואין לך עדות. ואנחנו מתחילים מחדש את כל העניין. בו בזמן שהצורך לגבות את העדות בפני הנאשם מקובל עלי ככלל, אני אציע שלעניין זה נתייחס כיוצא מן הכלל, ובאותם מקרים, כאשר הדיברים מתבקשים מאליהם, כמו במקרה שהנאשם איננו, נהיה לא רק רשאים אלא אף חייבים להפעיל את התהליך של גביית עדות של אותה מתלוננת שלא בפני הנאשם, ולא נסתפק באמירה: נחכה עד שהוא יבוא.

ויש לנהוג כך גם באותם מקרים שהשוטף השתכנע שיש לגבות עדות שלא בפני אותו נאשם. קבענו פה כל כך הרבה הגנות וכל כך הרבה סייגים, שאם נרצה להיות אובייקטיביים עם עצמנו נוכל לומר, כי אין צל של סכנה שתיפגענה זכויותיו של אותו נאשם. אמרנו, קודם כל השוטף צריך להשתכנע, ושנית — זו עילה לבקש שהעדות תינתן מחדש, יש שורה שלמה של הגנות. אך אם לא נסתפק בהבטחת ההגנות הדרושות, ונעדיף להישאר נאמנים מאוד לדברים היפים הכתובים בספר, כי אז נחטא בכך שיישארו על כנם הדברים "המפוארים" הקורים יום יום נגד עינינו ממש ברחוב.

נשמעה פה השאלה על-ידי חברה-הכנסת ייריה בארי בדבר ההגבלה של שבועיים. קודם כל, ההגבלה היא פאקולטטיבית, איננה סופית. נאמר שכעבור שבועיים השוטף יכול לשקול אם להאריך את מעצרו החשוד, כפי שהוא שוקל בדרך כלל. כלומר — יש פה חובה במשך השבועיים, אך גם לאחר זמן אין אנו אומרים אוטומטית "גמרנו וכולם הולכים הביתה", אלא ניתנת אפשרות בידי השוטף, לפי הכי-ללים הקבועים בידו, באותם מקרים שימצא לנכון, להאריך את המעצר של החשוד ליותר משבועיים. דור-מני שהמצב בחוק מאפשר זאת בהכבדה מסוימת ולא בקלות. אני מעוניין בהכבדה דווקא כמי שאחראי לצד של התביעה, אני מעוניין בכך שיהיה השוטף הזה, ולא יוכלו לומר: הוא ממילא יושב, אז מה יש למה? חוקה על המשטרה וגם על התביעה שיש להן הרבה עניינים. אני מקבל את העקרון הזה שאנחנו צרי-כים לדרבן את עצמנו. אם הוא יישב זמן בלתי-מוגבל, אני חושש מאוד שכל הטיפול לא יהיה כל כך מאומץ. לכן הצענו כי ההארכה תיקבע לפי הנ-סיבות, והנסיבות יכולות להיות כאלה שיחייבו הא-רכת המעצר, אם, לעומת זאת, הכוונה של חבר-הכנסת בארי, בהצעתו לבטל את ההגבלה לשבועיים, היתה שאין לגבות את עדותה של אותה אשה מיד, כלומר ברגע שהיא באה ומתלוננת, אלא עד שהנאשם יקח לו עורך-דין ועורך-הדין ילמד את התיק ואחר כך יודיע שאיננו מוכן וכו' — לפי דעתי אנחנו פה הופכים את העניין לחסר משמעות. משום שאם אתה יוצר מצב כזה שאותה אשה, שהגיעו אצלה מים עד נפש, באה להגיש תלונה, ואתה אומר לה: עכשיו תחזרי לאותה פרנסה שלך, לאותה חבורה, לאותה שכונה, לאותו סרטור ולחבריו, ונתחיל לגבות עדות בעוד חודש-חודשיים, אני חושב שאנחנו מחטיאים בזה את המטרה.

ייריה בארי (הליכוד):
הוא יושב בינתיים במעצר.

חוברת ו' ישיבה ט"ו

— חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 4) (אברמוב); חוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצור וחיפוש) (מס' 2) (אברמוב, הלל) —

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 4), תשל"ג—1973, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

לא הציע להחזיר את החוק לממשלה. לפיכך אני מעיד להצבעה את ההצעה היחידה והיא להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ז. חוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצור וחיפוש) (מס' 2),

תשל"א—1970 *

(קריאה ראשונה)

חשד כזה, אלא רק מסתבר לאחר מעשה שמשוחרר בערובה הפך את תנאי השיחרור וכשהוזמן למשטרה לא התייצב, התרופה הקבועה בחוק לעניין זה היא חילוט הערובה על-פי החלטת בית-המשפט.

חילוט הערובה במקרה זה של הפרת תנאי שיחרור אין בו כשלעצמו כדי להשיג את המטרה העיקרית של הערובה, היינו הבטחת התייצבותו של המשוחרר לפני המשטרה ולפני בית-המשפט. האמצעי של חילוט הערובה הוא אמצעי של הרתעה ולחץ. אולם לאחר שמתברר שלא היה די בזה ותנאי השיחרור הופר, יש צורך באמצעי ממשי יותר להבטיח את קיום התנאי, את המטרה העיקרית. ואמנם לגבי אדם ששוחרר בערובה מכוח החלטת בית-המשפט נקבע בחוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ה—1965, כי בית-המשפט רשאי, משהוכיח לו תובע שהמשוחרר הפר תנאי מתנאי השיחרור, לצוות בנוסף על חילוט הערובה גם על מעצור המשוחרר, וכן מסמיק החוק את בית-המשפט להוציא צו הבאה נגד הנאשם, אם ראה צורך בכך כדי לכפות את התייצבותו למשפט בעת שנקבע. סמכות דומה לגבי מי ששוחרר בערובה בידי המשטרה ולא התייצב לפניה לחקירה לא נקבעה בחוק, והיא מתבקשת בכוח המציאות. ככל שהדבר נשמע מוזר, יש לזכור שהפרת תנאי שיחרור אינה כשלעצמה עבירה פלילית שבגינה ניתן לעצור אדם בין לפי צו מטעם בית-משפט ובין ללא צו. כלומר: ללא הוראה מפורשת לא ניתן לעצור אדם מסיבה זו בלבד שהפר תנאי שיחרורו.

ברצוני להדגיש כי אין בהצעה כל סאנקציה מרחיקת לכת שיש בה כדי לפגוע בחופש הפרט. כל מה שמבוקש הוא העניית הכלים להבאת האדם לחקירה במשטרה לאחר שהוא עצמו התחייב לעשות זאת. המעצר הוא לצורך החקירה בלבד. בתום החקירה יחזור הנחקר להיות משוחרר בערובה בתנאי הראויים, אם לא ימצא בית-המשפט לנכון לקבוע אחרת על-פי סמכויותיו הכלליות. הסאנקציה שבהצעת החוק היא איפוא מוגבלת ומצומצמת להשגת המטרה שלשמה באה: הבטחת חקירתו של המשוחרר שהתחייב בתנאי שיחרור ולא עמד בהם.

אני מקווה שהצעת החוק הזאת תעבור ללא קשיים לוועדה ואותם תיקונים המתבקשים יתלבנו שם. כמו-כן אשמח לשמוע הערות או השגות.

הו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ידידיה בארי, ואחריו לחבר-הכנסת יורם ארידור.

הו"ר ש. ז. אברמוב:

הכנסת תעבור עתה לדון בקריאה ראשונה בחוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצור וחיפוש) (מס' 2), תשל"א—1970. רשות הדיבור לשר המשטרה.

שר-המשטרה ש. הלל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פקודת סדר הדין הפלילי (מעצור וחיפוש) עוסקת בסמכויות למעצור ולחיפוש ובזכויות של מי שנעצר או שנערך בו חיפוש מכוח סמכויות אלה. בין השאר מסדירה הפקודה את ההליכים למעצור של אדם במקרה שאין שהות לפנות לבית-המשפט שיוציא צו מעצר. כשנעצר אדם שלא על-פי צו של בית-משפט מחייב החוק להביאו מיד לתחנת המשטרה, כדי שהממונה על תחנת המשטרה יחליט מה ייעשה בו. לממונה על תחנת המשטרה נתונה הסמכות בשלב זה להורות לפי הנסיבות על המשך המעצר עד להבאת העצור לפני שופט או להורות על שיחרורו המוחלט של העצור או על שיחרורו בערובה. הסמכות להתנות שיחרורו של אדם בערובה נתונה לממונה על תחנת המשטרה גם לגבי אדם שבא לתחנת המשטרה מימנתו בלי שנעצר תחילה בידי שוטרי יסוד לחשוד בו שעבר עבירה.

בדרך כלל יחליט הממונה על התחנה על שיחרור בערובה כשלפי הנסיבות אין הכרח להחזיק את האדם במעצר ואין מניעה שיתובב חפשי, אולם רצוי להבטיח באמצעים של ממש שהנאשם יתייצב לחקירות המשטרה, אם יתבקש לכך, ויתייצב למשפטו כמועד שיידרש לכך. זהו אחד האמצעים להבטיח את האיוון בין החופש האישי של הפרט לבין הצורך להבטיח קיומם של הליכי המשפט.

אני רוצה להדגיש שבנוסף למקרים של שיחרור בערובה על-ידי בית-המשפט, מקרים שמספרם הגיע בשנת 1972 ליותר מ-11,000, יש מקרים רבים מאוד של שיחרור בערובה לאחר שאדם בא מימנתו למשטרה, והמקרים האלה הגיעו בשנת 1972 ליותר מ-22,000. אלה מעצרים במספרים עצומים שלא כולם בהכרח מגיעים אחר-כך לדיון משפטי, ובשלב ראשון יש אפשרות — אנחנו מעודדים את האפשרות — לשחרר את החשוד בערובה ולא להחזיק אותו במעצר שלל לצורך.

כשאדם משוחרר בערובה ויש לשוטר יסוד סביר להניח שהוא עומד להתחמק מן הדין רשאי השוטר לעצרו ללא צו מעצר, ואז ההחלטה אם לשחררו בערובה היא בידי בית-משפט. אולם אם לא קיים מראש

— חוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחפוש) (מס' 2) (בארי, אברמוב, ארידור, הלל) —

ידידיה בארי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי רצוני לברך את היושב-ראש, חברי-הכנסת שניאור זלמן אברמוב, ולאחל לו הצלחה במילוי תפקידו כסגן יושב-ראש הבית.

חברי הבית, אני רואה בחיוב את ההצעה. לפחות בשלב זה קשה לראות מדוע נשלול או נדחה אותה, אבל נראה לי שבהודמנות זו יש מקום להסב את תשומת-לבו של כבוד השר לאחת התופעות הבלתי חיוניות שאנו עדים להן בבתי-המשפט, הן במסכת המעצרים והן בפרשת השיחרורים בערבות. לא פעם מתייצבים שוטרים לפני בתי-המשפט ומבקשים צו מעצר נגד חשוד פלוני או מתנגדים לשיחרורו בערבות ואותם שוטרים לא טיפלו בתיק ואינם מתמצים במחומר הקשור במעצרו או בשיחרורו של אותו חשוד. לא פעם העירו בתי-המשפט על תופעה זו וביקשו לתקן את המצב. לדאבוני, בעת האחרונה קרה שוב מקרה כזה. מאחר שבאותו זמן כבר נמנית עם חברי הבית במושב הנוכחי, הגשתי שאילתה לכבוד השר. בהודמנות זו הייתי מבקש מכבוד השר להסב את תשומת-לבו של המטות המרחביים והמקומיים של המשטרה לכך שלמרות העומס הרב הרובץ על אנשי משטרה ואף-על-פי שבירור ומובן שקשה לשלוח לבית-המשפט, לדין על כל עבריו או חשוד, אותו שוטר שטיפל בתיק הנדון, יש להבטיח, במידה סבירה של מאמץ, שאותם שוטרים המופיעים בבית-המשפט בדיון על חשוד יקבלו דיווח נאות ויוכלו להשיב כהלכה לשאלות הן מצד בית-המשפט, הן מצד הסניגור והן מצד החשוד, לכשיישאלו על פרטי המעצר.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות היבירה לחברי-הכנסת ארידור, ואחריו לחברי הכנסת אנקוריון.

יורם ארידור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני שמח מאוד שניתנת לי ההזדמנות לברך אותך כבהנך בתפקיד של יושב-ראש הישיבות בבית הזה. אני מאחל לך ולכולנו הצלחה במילוי תפקידך.

כנסת נכבדה, את החוק הזה צריך להחזיר לממשלה. החוק הזה איננו משרת שום מטרה חיונית. אם היתה מטרה של הבטחת התייצבותו של נאשם למשפט, כפי שזה כתוב בדברי ההסבר — הרי המשטרה הזאת איננה נזכרת בחוק עצמו. החוק מדבר רק על הבטחת התייצבות לחקירה במשטרה. החוק איננו אומר מלה על הבטחת התייצבותו של נאשם במשפט. זה נאמר, אדוני השר, רק בדברי ההסבר, שם נאמר כי החוק המוצע בא לאפשר נקיטת אמצעים כדי להבטיח את חקירתו של משוחרר כזה ואת התייצבותו למשפט. זה לא נאמר בחוק. הכנסת איננה מאשרת דברי הסבר אלא הצעת חוק. אני חושב שזו רשלנות להגיש בצורה כזאת הצעת חוק שבינה ובין דברי ההסבר גותק הקשר.

ממה שאיננו מצוי בהצעת החוק אני עובר למה שמצוי בהצעת החוק, איזה עקרון משפטי באים לחדש לנו הפעם? אדם שאיננו רוצה להיחקר במשטרה והוא כבר נאשם, כבר חשוד, כבר היה במעצר ושוחרר ברעבות, אדם כזה, אם אינו רוצה להתייצב לח-

שרי-המשטרה ש. הלל:

הוא ייצא בערובה.

יורם ארידור (הליכוד):

אם ייצא בערובה או לא — יש לחשוד שיקול דעת. יכול להיות שישנה דעתו אחרי ששוחרר בערובה. יכול להיות שאפשר לשחרר אותו בערובה גם אם הוא מסרב להיחקר.

בסעיף 47 (ב) נאמר: "שיחרור לפי סימן זה הוא על תנאי שהנחשד או הנאשם יתייצב לחקירות במשטרה ולמשפטו בכל מועד שידרש לכך". אני חייב להביע שביעות רצון מכך שאי-אפשר היה לנקוט סאנקציה של מעצר על הפרת התנאי הזה, מפני שמשמעותה של סאנקציה כזאת היא: אתה משתמש בנכות החוקית שיש לך לא לענות לשאלות; אם תשתמש בנכות זו — תיענש מיד.

שרי-המשטרה ש. הלל:

לא מדובר על כך אם אותו אדם משיב או לא משיב בחקירה, אלא אם קוראים למשתחרר בערובה, עליו לבוא, עם עורך-דין או בלי עורך-דין, ולענות על שאלות.

יורם ארידור (הליכוד):

יש סמכות לעצור אותו ל-48 שעות מיד, מחדש. זה מה שקיים לפי ההצעה שלכם. מי שנעצר לפי ההצעה זו יובא לפני שופט תוך 48 שעות. ברגע שיאמר: אינני עונה לשאלות, יוכל קצין המשטרה לומר לו: אדוני, אתה עצור ל-48 שעות.

לאדם חשוד יש זכות חוקית לא לענות לשאלות. לשם מה בכלל להזמין אותו לחקירה? לפי הכללים הנהוגים, ברגע שאדם מסרב לענות על שאלות אסור לחקור אותו, אסור בכלל לחקור אותו, אומרים לו: מאשימים אותך באשמה פלוגית, אבל אתה רשאי לש-תוק. לחקור אותו בכלל אסור. ממתי מותר לחקור נאשם, החשוד בעבירה, כשהוא מסרב? אם הוא רוצה מרצונו לענות לשאלות — זאת זכותו. אבל כש-הוא מסרב לענות לשאלות — יתחילו לחקור אותו? באילו שיטות חקירה? קרה שבבית-המשפט פסל דבר-ים שאמרו נאשמים במשטרה מכיוון שנחקרו, אפילו הוזהרו. אם החקירה היתה חריפה מדי והביאה לידי

— חוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) (מס' 2) (ארידור, הלל, אברמוב, אנקוריון) —

ארי אנקוריון (המערך):

אדוני היושב-ראש, בשום סנים אינני מבין את קבלת-הסנים הוועמת לחוק הזה על-ידי חברי שקדם לי, חברי-הכנסת ארידור, ואני מרשה לעצמי לומר שאולי הפרוצדורה הזאת של שיחור אדם חשוד במש-טרה על-ידי קצין משטרה איננה כל-כך נהירה לחברי. נתקלתי בתופעה הזאת, ואני חושב שמה שיש כאן, עצם הפרוצדורה הזאת, היא לטובתו של נאשם.

מה קורה? יכול להיות מקרה שעוצרים אדם ביום שישי בצהריים, נחשד על איוו עבירה. מביאים אותו לתחנת המשטרה, חוקרים אותו בחקירה הרא-שונה, בינתיים מתקרב שעת תחילת השבת והמשטרה חושבת שהיא צריכה להמשיך בחקירה, והיא עומדת לפני ברירה: היא יכולה לשחרר אותו לגמרי; היא יכולה להחזיק אותו 48 שעות ולהביאו לפני שופט על מנת שיהליט להאריך את מעצרו, ויש אפשרות שלישית. אפשרות שלישית בחוק היא שקצין המשטרה חושב שהעניין איננו כל-כך רציני שחייבים להחזיק את האדם במעצר ולהביאו לפני שופט אחרי 48 שעות. קצין המשטרה מוכן להוציאו, הוא מוכן להוציאו בע-רובה שיתייצב — ואינני מבין מה הועם בגד המלה הזאת "שיתייצב" — לחקירה במשטרה כשיידרש לכך. זאת כל הערובה. אני חושב שהעניין הזה הוא לטובתו של הנאשם. זה לא לרעתו, זה לטובתו. שאם לא כן יהיה הרבה יותר גרוע לנאשם.

ובכן, אם הדבר הזה מוצדק וטוב, אזי "נובלס אובלין", פשוט מאוד: אם אתה אומר ערובה — אתה צריך לתת "שיניים" לערובה הזאת. כמוכן, קיימת האפשרות של חילוט הערובה הכספית. זה חשוב. זוהי סאנקציה חשובה. אבל סוף-סוף, מה שחשוב עוד יותר הוא להבטיח את המשך החקירה, להבטיח שאדם יופיע להמשך החקירה. ובכן, מה אומרת ההצעה הזאת של הממשלה? היא אומרת שאם אדם משוחרר בערובה על-ידי קצין משטרה והתנאי היה שיתייצב כשיידרש לכך והוא לא הופיע, אומרים לו, במקרה הדוגמה שצינתי: בבקשה, אבל ביום ראשון בבוקר, בשעה 10 או בשעה 8 אתה צריך להיות פה להמשך החקירה. ואם הוא לא התייצב, אם הוא לא בא, במקרה זה אומרת ההצעה —

יורם ארידור (הליכוד):

זהו סימן שהוא לא רוצה.

ארי אנקוריון (המערך):

— "רשאי בית המשפט ליתן צו". לא אומרים שהמשטרה יכולה לבוא ולעצור אותו. ההצעה אומרת, שרשאי בית-המשפט לבקשת שוטר, ליתן צו להבאת המשוחרר למשטרה לשם חקירה. ולא יותר מאשר הדבר הזה.

להציג איפוא את הדבר הזה כאילו יש כאן, שומו שמיים, איוו פגיעה בזכויות האזרח הנאשם — אני חושב שזהו עיוות של כל ההצעה הזאת. מה שאמר חברי, חברי-הכנסת ארידור, אין לזה כל קשר לעניין המובא כאן לפני הכנסת.

כל כך קל לחבר האופוזיציה להציע החזרת החוק לממשלה. מה יש פה? האם יש פה איוו עניין פו-ליטי? האם יש פה איוו עניין שהאופוזיציה צריכה

לחץ. על-ידי חקירה חריפה אפשר לפסול הודאה. איום במעצר הוא דבר חמור. כשמאיימים על אדם: אם לא תענה על שאלות תעצר — איום כזה כמעט ודאי שיפסול את ההודאה שלו. והנה באים ומציעים לכנסת הצעת חוק שלפיה האיום הוא כמעט אוטומאטי. נכון שהנאשם לא יעבור עבירה אם לא ידבר, אפילו אחרי שיש איום כזה. אבל העקרון צריך להיות שנא-שם אין נגדו סאנקציה אם איננו מדבר, והמשטרה לא צריכה ליוו חקירה שלה אחרי שהוא מסרב לדבר.

שר-המשטרה ש. הלל:

לא על זה מדובר. אני מצטער מאוד. אין סאנק-ציה אם איננו מדבר.

יורם ארידור (הליכוד):

יש סאנקציה, כי נאמר: "שוחרר אדם בערובה לפי סימן זה", פירוש הדבר שזהו אדם שכבר חשוד, "ולא התייצב לחקירה במשטרה משנדרש לכך", כלומר הביע את סירובו להתייצב לחקירה, כלומר לא רצה להיחקר. אילו רצה להיחקר היה מתייצב במשטרה. אדם זה איננו רוצה להיחקר. מדובר במי שאיננו רוצה להיחקר אף שנדרש לכך. אין כאן עניין שלא היה לו זמן באותו בוקר והוא דחה לאחר-הצהריים, אלא מדובר במקרה שאדם סירב לבוא לחקירה. והנה נאמר כאן: "רשאי בית-המשפט, לבקשת שוטר, ליתן צו להבאת המשוחרר למשטרה לשם חקירה". כלומר: אינך רוצה לענות ואתה זכאי לא לענות — אבל עכשיו נחקור אותך. ומכיוון שלא באת מרצונך הטוב — נלך לשופט והוא יתן צו להביא אותך. ואז, כש-המשטרה תרצה להיות בטוחה שהוא יבוא מרצונו הטוב, ללא כפייה וללא לחץ — עוצרים אותו ל-48 שעות.

אני מדגיש, אדוני השר, שדבר זה מנוגד ליסוד היסודות במשפט שלנו.

זהו גם זילזול ממש בזכויות של חשודים. אפילו את העניין של מתן צו להבאת המשוחרר למשטרה לשם חקירה אפשר יהיה לעשות מבלי להודיע לחשוד ומבלי להזמין לשופט. לא מדובר כאן באדם שבורה, שנעלם מביתו או שחשוד שיברח מהמשפט. לא מדובר פה במקרה כזה. אלא באדם שכל חטאו הוא שהוא רוצה לשמור על עצמו בהתאם לזכויותיו החוקיות. אפשר לתת צו למעצרו אפילו בבקשה שתישמע שלא בנוכחותו. כי השוטר ילך לבדו לבית-המשפט לבקש את הצו, לא נאמר שצריך בכלל להזמין את החשוד לדיון זה.

אני סבור, אדוני היושב-ראש, שיש צורך לעמוד על זכויות קונסטיטוציוניות מסוימות. וזכותו של אדם שלא להפליא את עצמו היא זכות קונסטיטוציונית, גם אם אין לנו קונסטיטוציה. העקרון הזה בא לידי ביטוי בפסיקה בבית-המשפט הישראלי במשך עשרים וחמש שנה, וכולנו גאים על הפסיקה הזאת. וזה דבר חמור מאוד ששר המשטרה מגיש הצעת חוק כזאת מבלי לשים לב למשמעויות העקרוניות שיש לה.

אני מציע להחזיר את החוק הזה לממשלה, מתוך תקווה שהממשלה תגנו אותו לחלוטין.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אנקוריון, ואחריי לח-ברי-הכנסת וילנר.

לפעול לפי השגרה המקובלת עליה, להציע החזרת חוקים לממשלה? אני אינני חושב כך. הייתי אומר שזהו חוק נייטרלי. ואני חושב שלא כצדק הוא מציע להחזיר את החוק לממשלה. כי הצעת החוק, לפי דעתי, היא לטובתה של החקירה ולטובתו של האדם הנחקר. היא באה להקל עליו בעניין זה של הוצאתו בערובה עוד לפני שבית-המשפט יחליט על כך. לכן אני מציע לקבל את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדה.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לאחרון הנואמים בדיון זה, חברי הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא פעם חתמתי על ערובות כדי להוציא עצורים מתמעצר, לא תמיד בהצלחה. פעם שילמתי גם את דמי הערובה. לאחר שהיתה הפגנה של תושבי מעברה עצרו אותם בערב שבת. בני המשפחות באו אלי הביתה, סיפרו על סבלו. תיהם במעברה, על התנאים הקשים מנשוא שהביאו אותם להפגנה המוצדקת. פניתי למשטרה לשחררם בערבות עצמית לא הועילו. ואף שלא הכרתי את האנשים, מתוך הודעות עם סבלם חתמתי על הערובות. בינתיים עבר זמן רב, וטחנות הצדק, או יותר נכון טחנות אי-הצדק, פועלות באיטיות, ויצא מה שיצא מבחינת הנזק הכספי. אבל אינני מצטער שעזרתי לאנשים סובלים שהפגינו על דבר צודק. ויש לי הרבה מה להגיד על התנהגות המשטרה.

קודמי אמר כאן שזה לא עניין פוליטי. ברור שזה לא עניין של מדיניות חוץ, אבל זה עניין של מדיניות פנים. כי רבים מאלה הנעצרים על-ידי המשטרה במדינת ישראל אינם פושעים בכלל, אלא לוחמים נגד פשע, נגד עוול חברתי. גם פועלים נעצרים בזמן הפגנות, בזמן שביתות. גם תושבי שכונות העוני ו"פנתרים" נעצרים כשהם מפגינים למען דברים צודקים, ויש מאבק לשחרורם בערבות ולא-העמדתם למשפט.

במסגרת זו אני רוצה גם למחות נגד מעצרים שרירותיים וחקירות שרירותיות מסוג אחר. ביום שישי קראתי בעתון "ידיעות אחרונות" ידיעה תחת הכותרת "חוליות מפצי כרוזים נחשפה במזרח-ירושלים". בגוף הידיעה נאמר: "דובר משטרת מרחב ירושלים הודיע אתמול שזרועות הבטחון חשפו בימים אלה חוליה בת 13 צעירים, כולל 3 צעירות, ממזרח העיר שעסקה בהפצת כרוזים נגד שיתוף פעולה עם ישראל ונגד השתתפות בבחירות לעיריית ירושלים." זו זכותם להביע את דעתם נגד שיתוף פעולה עם שלטון שבי-עיניהם, גם בעיני ובעיני אלפים בישראל, הוא שלטון כיבוש. על כל פנים, הם הפיצו כרוז נגד שיתוף פעולה עם שלטונות הכיבוש ונגד השתתפות בבחירות לעיריה. מה הפשע? זו זכותם הלגיטימית. בהמשך הידיעה כתוב: "חוגים סתחוניים בבירה אינם ספורים שמעצר מפצי הכרוזים מעיד על חידוש פעולות אירגוני החבלה באזור. הקבוצה שנעצרה עסקה בעיקר בפעילות פוליטית." בסדר, היא עסקה בפעילות פוליטית, כל הכבוד. מה יש? כך נוהגים אנשים המתנגדים לשיתוף פעולה עם שלטונות כיבוש ולבחירות

המבוצעות במצב של כיבוש. אבל מה הם עשו? גם לפי מה שפורסם? חוץ מזה אני רוצה להעיר שבזמן מעצרים יש איפה ואיפה על בסיס מעמדי ועל בסיס לאומי. אם נעצר אדם מסוג אחר, אדם חשוב מאוד — — — שר-המשטרה ש. הלל: כמו סולוביצין, למשל.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

פה אתם מגרשים ואוסרים רופאים ואמנים, סופרים ומנהגדים, עורכי-דין ומשוררים. את האינטליגנציה הטובה ביותר הגליתם באופן אכזרי, שלחתם אותם למדבר ללכת ברגל אל הגבול. איך אתה מעז לדבר בכלל על צדק ועל זכויות אנוש בעוד שאתם גירשתם באופן אכזרי את מיטב האינטליגנציה בשטחים הכבושים, ללא אשמה, ללא משפט, רק בתוקף הכוח הצבאי הברוטאלי שהשתמשתם בו? לכן לפחות אתם, כממשלה המדכאת את האינטליגנציה ואת כל העם שם בצורה אכזרית ביותר, אל תדברו אתי על גושאים כאלה. אני לא עוררתי שאלות כאלה: אבל כיוון שהי שר קורא קריאת-ביניים כזאת, הרי אני אומר שהי ממשלה ושר המשטרה בממשלה הזאת — זה אמנם שייך למשרד הבטחון, אבל גם לשר המשטרה יש איו גגיעה בזה, כי זה נעשה בשיתוף פעולה עם זרועות המשטרה — מגרשים אנשים מבתיים בהמונים, באמצע הלילה. והגירוש האחרון הונה של השמונה איגנו הגירוש האחרון. וזה נעשה תמיד בקרב האינטליגנציה, אנשים שאין נגדם משהו, אחרת היו מביאים אותם למשפט. אבל אין מביאים אותם למשפט, לא מאשימים אותם בשום דבר. אפשר להתווכח על הנושא הזה, אבל זה לא עומד על סדר-היום. מגרשים את מיטב הסופרים, האמנים, עורכי-הדין, סטודנטים, וסוגרים קולג' ברמאללה, סתם כך. ידיעה האמורה מדובר על צעירים שהפיצו כרוזים וזרועות הבטחון עצרו אותם. יש להם דעה כזאת, וזה טבעי.

לכן אני אומר שאינני יכול להתייחס לחוק הקטן הזה באופן תמים. אם עוצרים אנשים בהפגנות של עניים, מוטב היה אילו היית מגן עליהם; עוצרים אנשים בהפגנות של פועלים או של אנשים שסבלם, גם מבחינה אינדיבידואלית, הוא גדול. ראיתי שובת בודד שכביכול הפריע לתנועה או לסדר הציבורי, והמשטרה באה ולקחה אותו בכוח. זאת אומרת שיש פה עניין מעמדי. יש פה עניין של אפליה ודיכוי לאומי.

לכן נראה לי שכאן באים להתחמיר, הקשבתי לדבר רי חבר הכנסת שהצדיק את ההצעה, שניסה לשכנע שבעצם זה לטובת האיש, לטובת העצור. אני מבין את החוק להיפך. הוא בא להתחמיר, הוא בא לפגוע גם בחקנות ובחוקים קיימים שהכלל הקבוע בהם הוא שכל עציר יכול להגיד תמיד: מה שיש לי להגיד — אגיד בבית המשפט. בכלל, אינו חייב לענות על שום דבר. והנה כאן אומרים שיש להביא אותו לשם חקירה וכאילו מקילים על-ידי המעצר המחודש, בדרך כלל, אדם שנעצר ויצא בערבות אינו רוצה שיעצרו אותו מחדש. למה צריך אני לקבל פירוש כזה? לכן אני מציע להחזיר את החוק לממשלה.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

ישיב מטעם הממשלה שר המשטרה.

ש"המשטרה ש. הלל :

לפי החוק ואחר כך תצטרך לפנות לבית-המשפט ולבקש הארכת המעצר וכיוצא בזה. לפעמים צריך לקרוא לאדם חזרה אפילו לא לצורך מתן עדות אלא לצורך מסדר זיהוי. לכן יש צורך להבטיח שהמשוש רר בערובה יחזור להמשך החקירה בשעת הצורך.

אומר חבר-הכנסת ארידור : אבל הלא האדם אינו חייב להעיד ואינו חייב להפיל את עצמו. זה אינו בא לשנות במאומה מזכויותיו של אדם לומר לחוקר במשטרה : אינני רוצה להעיד ; אני מוכן לדבר רק בבית-המשפט, כאן אינני מוכן לדבר. זה אינו בא לפגוע במאומה בזכויותיו אלה. זכויות אלה מוקנות לו על-פי החוק. כל מה שחוק זה בא להבטיח הוא שמאותו מקום שבו נפסקו החקירה או הבירור, כלומר מרגע צאתו של האדם בערובה — מאותו מקום ואילך תוכל המשטרה להמשיך בחקירתה, והוכות השמורה לאדם לא לענות, או לענות בבית-המשפט, מוקנית לו על-פי חוק.

יורם ארידור (הליכוד) :

אם כן, למה מנסים לבטל זכות זו על-ידי המשך חקירתו ? זה בניגוד לחוק הקיים.

ש"המשטרה ש. הלל :

אם כוונתך למצוא ניסוח שממנו לא יובן כי מע" ניקים כאן סמכות חדשה שאיננה למשטרה, אני מסכים שבועדה נבחן את הדבר. אין לי כל ספק שחוק זה מקיים אותה הגנה חוקית הנתונה לאדם לבוא למש"טרה ולומר : נמלכתי בדעתו ואינני רוצה למסור עדות. במקרה כזה שמורה, כמובן, למשטרה אותה האפשרות לעשות מה שהיא חושבת שעליה לעשות בנסיבות הללו. כלומר כל מה שנעשה הוא שבינתים לא החזיקה אותו במעצר אלא איפשרה לו להשתחרר, ואם הוא רוצה הרי הוא יכול לשנות את דעתו. מכל מקום, אין ביכולתה של המשטרה להבטיח הופעתו המחודשת של אדם שבא ואומר : אני מבקש ללכת עכ"שיו הביתה ואם תהיו זקוקים לי תקראו לי. הנה אני נותן ערובה. וכאשר קוראים לו הוא אומר : קחו את הכסף של הערובה ואני לא מופיע. עדיין אין בכך הוכחה בדוקה שאותו אדם איננו חייב בכלום, אך אינני רוצה להעניש אותו, ועם זה אינני רוצה למנוע מהמשטרה למלא את חובתה. היא חייבת לחקור את האנשים משום שהיא חייבת זאת לציבור.

לכן, לדעתי, אין גורעים כאן במאומה משום זכות מזכויותיו של חשוד, וכשם ששמורות לו כל הזכויות בזמן שנעצר ובזמן שהופיע בתחנת המשטרה לרא"שונה, כן שמורות לו זכויות אלה עכשיו. אם הוא אומר : אני משתחרר ומתחייב להופיע לפני המשטרה כאשר תהיה זקוקה לי להמשך החקירה, צריך שאמנם יופיע ולא יאמר : תודה רבה, הנחתי מאה לירות ; או חבר-הכנסת וילנר הניח במקומי מאתיים לירות ; קחו את הכסף, ואני סיימתי את העניין. אני חושב שאין זה לטובתו של העניין ואין זה לטובתה של החקירה. אני חוזר ומדגיש שלא עולה על הדעת כי כתוצאה מהחיקון הזה תיפגע אחת מזכויותיו או אחת מחירויותיו של האורח. יתר על כן, כל זה אינו נעשה באופן אדמיניסטרטיבי או שרירותי. אם אמנם האיש אינו מופיע, צריך לפנות לבית-המשפט, ואז יכול השופט לצוות על מעצרו של האדם. אם כן, איזו פגיעה

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מקווה שעל אף הערותיו יסכים עמי חברי-הכנסת ארידור שנושא זה טעון ליבון נוסף בוועדה, ועוד יש לו אפשרות להתנגד להצעת החוק בקריאה שנייה ושלישית. אני חושב שהוא יסכים עמי כי דחייתה מכל וכל בקריאה רא"שונה אינה מוצדקת אפילו לפי דעתו. הוא יכול לב"טות בוועדה לתקן ולשנות ואם לא יתרצה יש לו אפשרות להביע בקריאה שנייה ושלישית את הסתיי"גותיו ואת התנגדותו, אבל אני משוכנע שהתנגדותו נובעת מטעות ואנסה להעמיר את הדברים על דיוקם.

לפניכן חייב אני הערה לחבר-הכנסת בארי. הוא העיר על כך שלעתים לא השוטר המטפל בעניין מו"פיע לפני בית המשפט לבקשת פקודת מעצר. ואני יכול רק לומר שאני מקבל את הערתו באהבה. אני יודע שבעיה זו קיימת, ואין זה עניין של רצון רע, אבל אני גם יודע שיש טיפול כדי למצוא לזה הסדר המניין את הדעת, שלא יהיו מקרים כאלה שהחשוד לא יוכל לשאול את השאלות הנוגעות לו כבר בשעת הבירור הפרלימנארי של בקשת מעצר.

דומני שהטענות שהעלה חבר-הכנסת ארידור ב"עות יסודן. ראשית, הוא טען שאין החוק מדבר אלא על עניין של עדות במשטרה ולא על הופעה לפני בית-המשפט. כלומר מותר לעצור אדם רק על מנת להמשיך חקירתו במשטרה, וכאילו לא נאמר "על מנת להופיע לפני בית-המשפט". האמת היא שבעניין הבטחת ההתייצבות בבית-המשפט דנים סעיפים שונים של חוק סדר הדין הפלילי ולכן לא היה צורך לציין את הדבר בהצעה הנוכחית.

יורם ארידור (הליכוד) :

אבל זה מופיע גם בדברי ההסבר.

ש"המשטרה ש. הלל :

נכון, עניין זה הוזכר בדברי ההסבר. משום שה"ערובה היא לזה ולזה. אם כן, יכול להיות שדברי ההסבר לא חידדו את העניין. הערובה היא להופעה לפני המשטרה להמשך החקירה ולפני בית-המשפט. עניין בית-המשפט מוסדר בחוק. לכן לא היה צורך להס"דיר אותו עכשיו מחדש. אבל לא היתה כאן כוונה להתעלם מעניין בית המשפט. להיפך, היתה פה כוונה לבוא ולתקן לאקונוה מסוימת שהיתה קיימת.

אני חוזר וטוען שהצעת החיקון באה למעשה לה"קל על החשוד וגם על עבודת המשטרה. דומני שחבר-הכנסת אנקוריון הדגיש את עניין החשוד. לא פעם קורה שמישהו נעצר ואין רצון למשטרה לומר : נעצור אותו 48 שעות, נגצל את הסמכות הזאת, כי מי יודע מה תוכיח החקירה. בדרך כלל, אם אין סיבה מיוחדת להמשיך במעצרו של אדם אומרים : תשתחרר. אבל מאחר שהחקירה יכולה עדיין להתפ"תח ולהסתבך ולחייב פרטים נוספים, אין אומרים לו : אתה משוחרר סופית, אם כי מרבית האנשים משוחררים סופית. אני מדבר על אותם מקרים שבהם יש עדיין איזה עניין, ובמקרים כאלה במקום להחזיק את האדם 48 שעות אומרים : לך הביתה ותופיע להמשך החקירה אם זה יירדש. אם איננו מקיימים את האפשרות הזאת, הרי, כפי שאמר חבר-הכנסת אנקוריון, תהיה המשטרה חייבת קודם כל למצות את 48 השעות הנתונות לה

— חוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחפוש) (מס' 2) (הלל, אברמוב); חוק לתיקון פקודת בתי המשפט העירוניים (מס' 4) (אברמוב, הלל) —

בזכויותיו של האדם יש כאן? כאן חוטפים אנשים? הוא התחייב להופיע להמשך המשפט, נתן ערובה ולא קיים התחייבותו. השאלה היא אם הסאנקציה צריכה להיות שחברת-הכנסת וילנר ישלם את המאמתיים לירות או שצריך למצוא דרך אחרת, שאין בה סאנקציה, על מנת להביא אדם להמשך החקירה, וזכותו לסרב לה- עיד או לסרב להפליל את עצמו שמורה לו כמקודם. אם הכביה היא שמה מתפרשת מנוסח זה הקניית זכות חדשה, אין לי כל ספק שבוועדה אפשר למצוא נוסחה כזאת שלא יהיה צל צלו של ספק, ולדעתי אין כאן צל צלו של ספק.

לכן אני פונה אל הכנסת ומבקש להעביר את הצעת החוק לוועדה. אין כאן עניין לא של קואליציה ולא של אופוזיציה. בסך הכל מדובר בחקירה כהלכה במסגרת החוקים והחירויות הקיימים. אני חושב שלמען העניין טוב שנעביר את החוק לוועדה. ואותם

ניסוחים או שיפוצים שנמצא לנכון להכניס בחוק נבדוק יחד בוועדה.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

לפנינו שתי הצעות: האחת — להחזיר את הצעת החוק לממשלה; והשנייה — להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מעמיד אותן להצבעה.

הצבעה

בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה — מיעוט

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט — רוב

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחפוש) (מס' 2), תשל"ד—1974, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ח. חוק לתיקון פקודת בתי המשפט העירוניים (מס' 4), תשל"ג—1973 * (קריאה ראשונה)

(ב) השופטים העירוניים מתמחים בנושאים הקשורים בתחום סמכותה של הרשות המקומית.

יש טעם איפוא לעודד את תהליך השיפוט העירוני. אולם סמכות הענישה של בתי-המשפט העירוניים, שהוגבלה על-פי הפקודה עד לקנס בסך 750 לירות או 15 ימי מאסר, גורמת לכך שניהול משפטים לפני בית-משפט עירוני אינו יעיל. ניטול לדוגמה את העבירות על חוקי התיכנון והבנייה: תביעות לפי חוק התיכנון והבנייה, תשכ"ה—1965, ניתן להגיש לפני בית-משפט השלום או בבית-המשפט העירוני. והנה בעוד שהמחוקק קבע בחוק התיכנון והבנייה לעבירות מסוימות קנסות של עד 10,000 לירות, אין בית-המשפט העירוני יכול להטיל קנס זה באשר הוא מוגבל לקנס של 750 לירות בלבד. הוא הדין באשר לעונש המאסר של עד 12 חודשים הקבוע לעבירות מסוימות בחוק התיכנון והבנייה, ואילו בית-המשפט העירוני מוגבל למאסר של 15 יום בלבד. יוצא איפוא ששופט-שלום בשבתו לדין בבית-משפט עירוני אינו יכול להטיל אותו עונש שהיה מטיל על אותה עבירה בשבתו בבית-משפט השלום.

קיים איפוא היום חוסר יחס בין העונשים שרשאי להטיל בית-המשפט העירוני לבין חומרת העבירות המובאות לפניו, דבר המביא לתופעות שליליות. אם ניטול שוב לדוגמה את עבירות התיכנון והבנייה, הרי ניתן לקבוע שהמצב מביא לכך שקבלנים מוספים אוטומאטית להוצאות הבנייה הבלתי-חוקיות שלהם את 500 או 750 הלירות שיאלצו לשלם בעקבות ההרשעה, ואלמנט ההרתעה והענישה נמצא בטל במקרים כגון אלה.

מציאות זו מעמידה בספק את יעילות הדיון לפני בית-המשפט העירוני ומעודדת את העברת התביעות לבית-משפט שלום, דבר שאינו רצוי.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

הכנסת תעבור לסעיף ה' בסדר היום: חוק לתיקון פקודת בתי-המשפט העירוניים (מס' 4), תשל"ג—1973 — קריאה ראשונה. בשם הממשלה יביא את החוק לקריאה ראשונה שר המשטרה.

שר-המשטרה ש. הלל:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, פקודת בתי-המשפט העירוניים משנת 1928 עוסקת בהקמתם, בהר-כבם, בסמכויותיהם ובתחום שיפוטם של בתי-המשפט העירוניים.

בתי-משפט אלה דנים במכלול מגוון של עבירות הנעברות בשטח הרשות המקומית והקשורות בתחום העניינים שרשות מקומית ממונה עליהם. בין היתר מטפלים הם בעבירות על חוק רישוי עסקים, תשכ"ח—1968, בעבירות לפי פקודת בריאות העם, 1940, בעבירות לפי חוק למניעת מפגעים, תשכ"א—1961, בעבירות לפי חוק התיכנון והבנייה, תשכ"ה—1965, ובעבירות על חוקי-העזר של הרשות המקומית. חלק ניכר מעבירות אלו הן עבירות שניתן להביאן גם לפני בית-משפט שלום.

בית-משפט עירוני יכול שיהיה, לפי הפקודה, בית-משפט של דן יחיד, כאשר הדן היחיד חייב להיות שופט של בית-משפט שלום, ויכול שיהיה בית-משפט של "הרכב" כאשר בין הדנים מצויים נציגי ציבור שאינם שופטים. מבחינה מעשית יושבים כיום בדין במרבית בתי-המשפט הללו, בעבירות או במעצות מקומיות, שופטים שהם שופטי-שלום. ייחודו של בית-המשפט העירוני לעומת בית-משפט השלום הוא בשניים:

(א) תהליך ניהול משפטים בבית-המשפט העירוני הוא מהיר יותר, וכאן ישיבות בעניין מסויים מתנה-לות פעמים מספר בשבוע.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אנקוריון, ואחריו לחבר-הכנסת לין.

ארי אנקוריון (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק זו יש בה שני חלקים; את האחד אני מחייב, עם השני אני לא שלם. אני מסכים שיש להעלות את הקנס שבית-משפט עירוני יכול להטיל עד 3,000 לירות, או מאסר לחקופה שאינה עולה על 15 יום. לזה אני מסכים. כולנו יודעים שירד ערך המטבע, 750 לירות שהיו תיקרת הקנס אינן מספיקות.

אבל החלק הראשון אינו נראה בעיני. מדוע? אני מכיר את האינסטיטוציה של בית-הדין העירוני. במשך שנים הייתי שופט עירוני בבית-דין עירוני בתל-אביב. בית-דין עירוני הוא בית-דין של מתנדבים, מה שקוראים שופטי-כבוד.

שר-המשטרה ש. הלל:

גם אם הם שופטי-שלום?

ארי אנקוריון (המערך):

לא. תיכף אגיע לעניין זה.

העיריה בוחרת מספר מסויים של אזרחים כשופטים בבית-המשפט העירוני. רשימה זו מתאשרת על-יד שר המשפטים. שני שופטים כאלה מהווים מותב שיכול לשבת בדיון. כפי שאמרתי, שופטים אלה הם מתנדבים, הם רואים בזה עניין של התנדבות, של שירות אזרחי לאזרחות טובה בעיר, כדי לשמור על העיר מפני כל מיני מפגעים ומפני אנשים שפוגעים בנקיון, בחוקי הבנייה, בכל מיני דברים. אני יודע מן הפראקטיקה שבית-המשפט הזה עושה עבודה לא מועטה מבחינת מספר המשפטים שבאים לפניו, ובמידה לא כל כך קטנה הוא "מנקה את השולחן". יש גם דבר נוסף, זה מעין בית-משפט של מושבעים אצלנו, כי בא אורח לפני אזרחים, לא שופטים, מסיח את אשר עם לבו. חברי בית-המשפט יש להם אפשרות ללמד את האזרח אזרחות טובה. יש ערך חינוכי רב למוסד הזה. אלמלא הערך החינוכי הזה הייתי אומר שבכלל אין צורך בבית-משפט עירוני, כי הרי יש בית-משפט שלום. אבל אני מחשיב את השיירות האזרחי, אני מחשיב מה שעושים אנשים אלה שנבחרו לבית-הדין.

אני מקבל שצריך להגביל את מידת העונש שהם יכולים להטיל, ותיקרת העונש לא צריכה להיות בבית-משפט עירוני ממש כמו בבית-משפט שלום. אבל אינני מסכים שהשופט בשכר, מה שקוראים stipendiary magistrate, שהוא בעצם מלך יושב-ראש של בית-המשפט הזה, יהיה כאילו סמכות גבוהה יותר. יש שני הבדלים בינו ובין היתר: ראשית, הוא שופט בשכר —

אמננו לין (הליכוד):

הוא משפטן.

ארי אנקוריון (המערך):

הוא משפטן והוא שופט בשכר. גם בין השופטים המתנדבים יש לא מעט משפטנים, אבל הוא שופט, הוא מתמנה כשופט והוא שופט בשכר. ההבדל השני

הצעת החוק הנדונה באה לחקן את הליקוי הזה ולהרחיב את סמכות הענישה של בית-המשפט העירוני על-ידי הגדלת סכום הקנס שרשאי הוא להטיל מ-750 לירות ל-3,000 לירות. ואם הוועדה תחליט להוסיף על הסכום הזה, גם זו לטובה.

ליקוי נוסף שהצעת החוק באה לסלק הוא העדר האיבחון בפקודת בתי-המשפט העירוניים בסמכות הענישה של בית-המשפט העירוני כשהוא בהרכב של שופט-שלום כדן יחיד או בהרכב שבו יושבים נציגי ציבור. העדר הבחנה זו מובילה לכך שאותו שופט שלום הדן בעבירה מוגבל בסמכותו העונשית לעניין מאסר בשבתו בבית-המשפט העירוני, לעומת הסמכות המוקנית לו בשבתו על אותה עבירה בבית-משפט שלום.

מוצע, על כן, כי כאשר היה הדיון בבית-המשפט העירוני לפני מי שהוא שופט-שלום הדן כדן יחיד, תהא סמכות הענישה הנתונה לו כסמכות בית-משפט שלום, דהיינו: סמכות להטיל עונש מאסר עד שלוש שנים וקנסות לפי הקבוע בחוק לצד העבירה, ללא הגבלת סמכות.

אני מציע שלאחר הדיון בקריאה ראשונה יועבר החוק לוועדה לשם הכנתו לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

אנו עוברים לדיון בהצעת החוק. רשות הדיבור לחבר-הכנסת קורפו. חבר-הכנסת קורפו איננו נוכח באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בארי, ואחריו לחבר-הכנסת אנקוריון.

ידידה בארי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם הצעה זו, לתקון פקודת בתי-המשפט העירוניים, נראית לי ואני מחייב אותה.

הערות מספר בקשר לנושא של בתי-משפט עירוניים:

נראה לי, אדוני השר, שיש להכניס שיפורים יסודיים בעבודתם של בתי-משפט אלה, במטרה לייעל את האדמיניסטרציה ולהחיש את ההליכים, וכמו כן למנוע את ביזבוז זמנו של האזרח, שלא פעם מוזמן לדיון כנאשם בבית-משפט עירוני, ותורו או שאיננו מגיע כלל, או במקרה הטוב, נאלץ הוא להמתין שעות על גבי שעות בתור ארוך של נאשמים.

ועוד הערה אחת. לפי התוספת לחוק המקורי של פקודת בתי-המשפט העירוניים, מוסמכים בתי-משפט אלה לדון גם בעבירות על החוק למניעת מפגעים וגם בעבירות על תקנות שהותקנו מכוח חוק זה. לעתים נדירות ביותר, אם בכלל, מובאים נאשמים בעבירה על הוראות החוק למניעת מפגעים לדיון לפני בית-משפט עירוני. אין כל סיבה ואין כל הצדקה לכך.

נראה לי שאנו חייבים לאכוף את החוק, וגם הרי שויות המקומיות חייבות להיות מעוניינות באכיפת הוראותיו.

אני מבקש לתת את הדעת גם להערה זו. אני מחייב את ההצעה ומסכים להעביר אותה לוועדה.

מזלזל בו, ואין דבר חמור יותר לבית מחוקקים מאשר לחוקק חוק שמראש הציבור מזלזל בו, או ליצור בתי-משפט בעלי סמכות כזאת שמראש בציבור לא יחששו מפניהם ולא יעריכו אותם. אנחנו בעצם מלמדים את הציבור להפר חוק.

אם אנחנו ידענו שהמגבלה של בתי-המשפט העירוניים היא כל כך מצמצמת, לא בקנס, אלא ביכולת הענישה של מאסר, בסאנקציות רציניות. גם לגבי 3,000 לירות אינני רואה עניין כל כך מרתיע מהפרות חוק מסוימות אצל ציבורים מסוימים. אבל הענישה מאפשרת גם מאסר. מי שלא עשה זאת קודם — ומוטב שבא מאוחר — למעשה לימד את הציבור להפר חוק.

אנחנו מחייבים את ההצעה, אבל אני רוצה לומר לחברי-הכנסת אנקוריון: אני קצת משהומם על הערתו. למעשה הצעת החוק הולכת בשני מסלולים: היא מעניקה לבתי-המשפט העירוניים, שדנים בו שופטים שהם גם אנשי ציבור, יתר סמכות; ולעומת זה, כאשר השופט יהיה דן יחיד, היא מעניקה לו את מלוא הסמכות כשופט בית-משפט שלום. אני שואל אותך, חברי-הכנסת אנקוריון: כיצד? אנחנו אומרים שלעתים נבחרים אנשים שהם משפטנים, אבל לעתים קרובות נבחרים לבתי-המשפט גם אנשים שאינם אנשי משפט. אני יודע שיושבים בדיון אנשי ציבור, על כל פנים בעירי חיפה. זו בעצם המטרה של החקיקה, שיהיו אנשי ציבור אשר יחוו דעה וידונו. תהיה להם סמכות, עד גבול מסוים, ולא יעמידו את עצמם במצב של שופט שיש עמו כל ההתחייבויות. שהרי ברגע שהשופט מקבל את הגלימה של שופט-שלום, הוא מטיל על עצמו, בעקבות התואר והסמכויות של שופט שלום, את כל האזהרות — האזהרות המצפוניות. על כן אני מאוד מחייב את ההצעה, חרף ההבדלה בין שני המסלולים: סמכות אחת לבית-משפט שיושבים בו אנשי ציבור וסמכות אחרת לשופט כדן יחיד, אשר תהא שווה לסמכות בית-משפט שלום.

אני רוצה להוסיף הצעה שאולי תיראה פעוטה, אבל יש לה משמעות. יש בחוגי עורכי-הדין הירור האם עדיין צריך להמשיך לחייב ללבוש את הגלימה בעת הופעה בבית-משפט. יש דעות לכאן ויש דעות לכאן. אני בין אלה אשר טוענים — אמרתי זאת בלשכת עורכי-הדין בחיפה — שחלילה לנו לשלול את המשמעות ואת האינסטיטוט של הגלימה בבתי-המשפט. אדרבה, אני הייתי ממליץ שאנחנו נחשוב על כך ונרחיב את השימוש בגלימה בבתי-המשפט. מוסד הגלימה מגלם את כל ההתחייבויות של בית-המשפט לשוט בהתאם לחוק, מעלה את היוקרה. כאשר עומד אדם לפני בית-משפט, אפילו בדרגה נמוכה, והוא רואה שיושב שופט יחיד, כדן יחיד, בגלימה — הוא רואה את כל המשפט של המדינה לפניו. אני יודע שזה לא מקובל על רבים מאתנו. אם אנחנו מעניקים לשופט כדן יחיד את המעמד של שופט, אני הייתי ממליץ ומציע שיהיה ברור כי הענקנו לו מעמד של שופט שלום. אני הייתי ממליץ שהוא ישב לבוש בגלימה. יבואו ויגידו לי שבבית-משפט שלום או בכלל לא מקובל שהגלימה היא הכרחית — אני חושב שאנחנו צריכים לדון, לחזור ולדון בכך, הגדול של מוסד הגלימה.

פה אני מגיע לנושא שני: עם חיווק השיניים

הוא שהוא יושב כדן יחיד. בזה יש הבדל בינו ובין האחרים, הוא יכול לשבת כדן יחיד. מבחינה זו מעמדו דומה לשופט-השלום. אבל שבאותו בית-משפט יוכל היושב-ראש שיושב לבדו להטיל קנסות כמו שופט-שלום בעוד אשר מותבים של שניים, שניים שיושבים בדיון, יש להם תיקרה הרבה יותר נמוכה — אפליה זו לא נראית לי. נדמה לי שהדבר לא נשקל במידה מספקת.

שרי-המשטרה ש. הלל:
גם לגבי מאסר?

ארי אנקוריון (המערכ):

גם לגבי מאסר. יש ברירה, אם רוצים עוד שופט שלום, צריך למנות אותו לשופט-שלום. כל עוד לא מינו אותו לבית-משפט השלום והוא שופט בבית-המשפט העירוני, מבחינת הסמכות צריכה סמכותו להיות בדיוק כמו סמכות של כל מותב, בהבדל זה שעמדתו עליו, שהמתנדבים בעם יושבים בשניים ולא כדן יחיד.

כפי שאמרתי, החלק הראשון של ההצעה לא נראה בעיני. אבל החלק השני דווקא נראה בעיני, ולכן אני מחייב את העברת ההצעה לוועדה. הוועדה תוכל לברר את העניין עם משרד המשפטים, ואולי הכל יבוא על מקומו בשלום.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת לין, ואחריו לחברי-הכנסת קורפור.

אמנון לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקו המיוחד המזדקר בהצעת חוק זו הוא הענקת שיניים לבית-המשפט העירוני להתמודד עם בעיות יומיומיות כדי לשמור על סדר ונוהלים מקובלים בחברתנו. ובעניין זה, קודם שאני נכנס לביור עם חברי-הכנסת אנקוריון, אני רוצה לומר לחברי הכנסת, אם יורשה לי לומר מבלי שהדבר ייחשב לבזיון של בית-המשפט, שגם אני הייתי די מעורה בהופעה בפני בתי-משפט עירוניים, ואני מצטער לומר שהמעמד והסמכות, ולכן ההתייחסות של הקהל אל בתי-המשפט העירוניים, אינם מוסיפים כבוד לא לבתי-המשפט, לא לחוק בישראל ולא לבית שמחוקק את החוקים האלה.

אנחנו רואים את ההצעות המובאות לפנינו — ואני מחייב אותן — ואנחנו מכירים את החיים היומיומיים. רבים מאתנו מופיעים בפני בתי-המשפט העירוניים. נוצר מצב שהסמכויות בענישה, שהן כה מצומצמות ומוגבלות, גרמו לכך שהציבור הפך את השימוש בבתי-משפט העירוניים ואת הסדר והנוהלים שרצינו שיהיו מקובלים לגיוגל אחד גדול. אין היום בכלל יראת כבוד בפני בתי-המשפט העירוניים. חברי-הכנסת אנקוריון וידידי בארי, אנחנו יודעים אולי יותר מאחרים שאנשים עוברים על חוקי בניה, על חוקי תברואה, ועבירות אלה מעניקות להם עושר רב, לעתים מיליונים, כשהם יודעים מראש שיועמדו לדיון בפני בית-משפט עירוני והקנס שיטל עליהם יהיה מאקסימום 750 לירות, וגם זה לעתים רחוקות מאוד. מעדיפים להתעלם מחובתם לשמור על החוק. למעשה הפכנו את בית-המשפט הזה למוסד שהציבור

הנתונה לו כסמכות בית-משפט שלום, בכל מקרה אחר תישאר סמכותו מוגבלת. והרי יכול להיות ששופט-שלום יהיה יושב-ראש ואחריו יושב שופט אחר. פירוש הדבר שבמקרה כזה אנחנו גורעים מהסמכות. איפה ההגיון?

פיסקה (3) של סעיף 2 קובעת במפורש: "שר המשפטים רשאי להורות שיושב-ראש בבית-משפט עירוני פלוני יהיה שופט של בית-משפט שלום". אם הוא משמש כיושב-ראש משמע שיש גם שופטים אחרים ולפי התיקון המוצע לנו יוכל שופט בשכר להחיל את היקף הענישה של בית-משפט שלום רק אם הוא דן יחיד, בכל מקרה אחר לא. יש פה טעות, הטענה דין קון, כי לא ייתכן שבמקרה ששופט-שלום מכהן כיושב-ראש ועמו שופט אחר, לא יוכל להטיל מה שיכול היה להטיל אם היה דן יחיד.

אני מחייב את הסעיף. יש בו הגיון. אך נדמה לי שיש צורך לחשוב על תיקון יסודי של החוק.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לשר המשטרה, לתשובה.

שר-המשטרה ש. הלל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאחר שעל דעת כל המדברים החוק ככלל מתקבל, ויהיה מקום לתיקון נים בוועדה, אני מודה על ההערות שנשמעו ואני מציע שהן תבוררנה בוועדה. אני מסכים שאולי כל החוק טעון היה תיקון כלשהו. אבל יש חוקים שכל עוד לא חוקנו, אין טעם ואין הצדקה לבטל אותם.

אמננו לין (הליכוד):

צריך להגיש הצעת חוק פרטית.

שר-המשטרה ש. הלל:

אדרבה. כל עוד לא התקבלה, צריך להסתמך על מה שקיים. אני מקבל שאם סמכויות הענישה תגדלנה, זה ישווה מעמד ומשקל ודרג-ארץ לבית-המשפט העירוניים, יותר משיש להם במצב הקיים, ואותם ליקויים שהוזכרו יבאנו על תיקונם מטבע הדברים. הוזכרה הבעיה, שאם היושב-ראש הוא שופט-שלום, והחבר השני גם הוא שופט, ואז כל המבנה הוא של בית-משפט סמכויות מאשר כיושב שופט כדן יחיד והוא שופט שלום. אני חושב שלא תהיה ברירה אלא להשאיר את הלאקונה הזאת, ואני מסכים שמבחינה אינטלקטואלית היא קיימת, ואין לכך תקנה. או שאנחנו מדברים על שופט בתור דן יחיד, ואז כל המבנה הוא של בית-משפט שלום, ויש שופט שהוא שופט, ואין פה עניין שבמקרה אחד יושב אורח שהוא משפטן ובמקרה שני שני אורחים שהם משפטנים או לא משפטנים. מכל מקום, אני נוטה לחשוב שעלינו להקל על בתי-משפט שלום על-ידי עידוד המוסד של בית-המשפט העירוני, גם על ידי הענקת סמכויות גדולות יותר לשופט-שלום, לפחות כשהוא יושב כדן יחיד בבית-משפט עירוני. אני מסכים שהבעיה תיבחן בוועדה. אך אני מודה כי אני נוטה לקבל את דבריו של חבר-הכנסת לין מבחינת תכנם, אם כי לא דווקא מבחינת צורתם. יש לטענתו משמעות מסוימת, כי באמת קשה יהיה ליצור מצב שאם בית-משפט שאינו דן יחיד מורכב בהרכב כזה, או סמכותו אחת; ואם הוא בהרכב אחר, סמכותו תהיה אחרת. אני חושב שזה יוסיף לנו בלבול. אבל אין

של בית-המשפט העירוני, רבים מאוד יזדקקו לעורכי-דין כדי להגדיל את המשמעות ואת יראת הכבוד, את הערכת המשפט בבית-משפט זה בעיני הציבור, הייתי ממליץ שעורכי-הדין יופיעו בגלילות. זה לא מופיע בחוק, אני אציע זאת לפני לשכת עורכי-הדין. אני מחייב את הצעת החוק ומציע להעביר אותה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לאחרון הנואמים, חבר-הכנסת קורפו.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש הגיון רב בהצעה המונחת לפנינו. על-ידי תיקון הסעיף נאפשר לשופט בבית-משפט עירוני להשתמש בסמכות להטיל עונשים המוקנית לו כשופט-שלום בבית-משפט אחר. אבל נדמה לי שאנחנו עוסקים בחוק מוזיאוני. הסעיף העיקרי בחוק זה אומר: "שר המשפטים רשאי למנות בכתב-המינוי אנשים ראויים, בני חינוך ואנשי צורה, להיות שופט עיר ולהורות בית-משפט אשר יכונה בית-המשפט העירוני של אותה עיר". מה זה "אנשי צורה"? האם לכל שרי המשפטים יש אותן קאטגוריות של צור? מה זה "בני חינוך"? במה אנחנו עוסקים —

שר-המשטרה ש. הלל:

טוב שלא כך בוחרים חברי כנסת.

חיים קורפו (הליכוד):

— במקום להביא הצעה לחוק חדש? בתי-המשפט העירוניים הם דבר חיובי, אבל למה לא יכולים להושיב בהם שופטים, שופט-שלום כמו בבית-משפט רגיל? השטחים שבהם עוסק בית-המשפט העירוני הם מגוונים מאוד: חוק התיכונן והבנייה, חוק ניהול עסקים, פקודת הבריאות, פקודת העיריות, חוק לימוד חובה. יש בתוספת של החוק הרבה מאוד חוקים משמעותיים מאוד, וקשה לי להבין כיצד יכול אדם שהוא רק בן חינוך ואיש צורה לעסוק בהם.

עובדה היא שאנחנו עומדים בפני איוה אנדרוגינוס חטבוע בחוק. בשנת תשנ"ו הוצא תיקון לחוק, בסעיף 2 (3) הקובע: "שר המשפטים רשאי להורות שיושב-ראש בבית-משפט עירוני פלוני יהיה שופט של בית-משפט שלום (בפקודה — שופט בשכר)".

עכשיו יש כבר שני סוגי יושב-ראש: יו"ר על-פי פיסקה (2) האומרת: "השר רשאי למנות יו"ר לבית-המשפט אשר יישב בראש בית-הדין וחבר אחד או חברים אחדים שישמשו כסגני יושב-ראש" — והכוונה לאותם בני חינוך ואנשי צורה; ויש יו"ר חדש על-פי פיסקה (3) האומרת: "שר המשפטים רשאי להורות שיושב-ראש בבית-משפט עירוני פלוני יהיה שופט של בית-משפט שלום". למה, אם כן, לא תוקנה פיסקה (5) של סעיף 3 האומרת: "שר המשפטים רשאי, בכתב שיוציא מזמן לזמן, לפטר ממשרתו כל יושב-ראש או שופט של בית-משפט עירוני ולמנות אחרים במקומם"? כיצד הוא יכול לפטר יושב-ראש שהוא שופט-שלום? הרי זה נוגד את חוק השופטים.

והערה אחת לסעיף עצמו. בתיקון נאמר שאם היה הדיון בפני שופט בשכר כדן יחיד, תהיה הסמכות

— חוק לתיקון פקודת בתי המשפט העירוניים (מס' 4) (הלל, אברמוב) —

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון פקודת בתי המשפט העירוניים (מס' 4), תשל"ג—1973, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

הד"ר ש. ז. אברמוב :

הישיבה הבאה של הכנסת מחר, בשעה ארבע אחר הצהריים. ישיבה זו נעולה.

לי התנגדות שהנקודה הזאת תיבחן בוועדה, ואני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הד"ר ש. ז. אברמוב :

לפנינו הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק לועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

הישיבה ננעלה בשעה 20.05.